Записки з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 22

Opera in onomastica

Fascicullum XXII

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ
ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ
КАРПЕНКА ЮРІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА
(29.09.1929– 10.12.2009)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Universitas nationalis Odessae

Записки з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 22

Opera in onomastica

Fascicullum XXII

Засновано у 1999 р.

Одеса
«Астропринт»
2019

УДК 801.311/.313(066)

Засновник: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Видання засновано доктором філологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАН України **Юрієм Олександровичем Карпенком** у 1999 році

Редакційна колегія:
д-р філол. наук ***О. Ю. Карпенко*** *(відп. редактор)*,
д-р філол. наук ***Т. Ю. Ковалевська*** *(заст. відп. редактора)*,
канд. філол. наук ***В. Ю. Неклесова*** *(відп. секретар),*
канд. філол. наук ***Г. В. Ткаченко*** *(відп. секретар),*

канд. філол. наук ***Е. В. Боєва***,
д-р філол. наук ***С. О. Вербич,***
д-р філол. наук ***О. А. Войцева***,
канд. філол. наук ***Л. М. Голубенко***,
д-р філол. наук ***Т. І. Домброван***,
д-р філол. наук ***І. М. Колегаєва***,
д-р філол. наук ***В. О. Колесник***,
д-р філол. наук ***Н. С. Колесник,***
д-р філол. наук ***Н. В. Кондратенко***,
д-р філол. наук ***Т. М. Корольова***,
канд. філол. наук ***Т. І. Крупеньова,***
д-р філол. наук ***З. О. Купчинська,***
д-р філол. наук ***Г. П. Лукаш***,
д-р філол. наук ***О. П. Матузкова***,
д-р філол. наук ***І. Б. Морозова***,
д-р філол. наук ***М. Х. Парзулова,***
д-р філол. наук ***С. М. Пахомова***,
д-р філол. наук ***Є. М. Степанов***,
д-р філол. наук ***О. Б. Ткаченко***,
д-р філол. наук ***М. М. Торчинський***,
д-р філол. наук ***Є. М. Черноіваненко***
prof. ***Gabrielle Le Tallec-Lloret***

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2019

УДК 811.111'373.2:636.1:303.687

АЛЕКСЄЄВА Наталія Михайлівна
аспірант кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195009

БУТТЯ АНГЛОМОВНИХ ГІППОНІМІВ У МЕНТАЛЬНОМУ ЛЕКСИКОНІ

Анотація. *У статті аналізуються результати вільного психолінгвістичного асоціативного експерименту, який було проведено з носіями англійської мови з* ***метою*** *висвітлення структури асоціативного поля гіппонімів.* ***Об'єктом*** *дослідження є власні назви коней, що належать до узуального та віртуального скриптів, предметом аналізу — асоціації, які було продуковано на стимули-гіппоніми.* ***Матеріалом*** *дослідження послугували результати опитування 35 інформантів, загальна кількість реакцій яких складає 130 одиниць. Під час дослідження було використано* ***методику*** *вільного асоціативного експерименту з подальшим формуванням семантичного гештальту асоціативного онімного поля (СГАОП). У ролі стимулів було відібрано два гіппоніми узуального скрипту і два гіппоніми віртуального скрипту, кожен з яких є широковідомим та активно циркулює у ЗМІ.* ***У результаті*** *розвідки було виділено основні типи асоціацій: синонімічні, гіперонімічні, меронімічні, символічні, квалітативні, фонетичні та індивідуальні. У процесі аналізу було виявлено, що асоціативне наповнення гіппонімів складається з одного чи двох семантичних гештальтів. Так, більшість аналізованих реакцій характеризують онім-стимул у його цілісності і вписуються в концепт стимулу. Неважко помітити, що асоціаціями для реальних гіппонімів є синонімічні, дескриптивні, іноді пролонговані фрази, тоді як для віртуальних гіппонімів асоціаціями найчастіше стають власні назви творів мистецтва, героями який є коні з таким іменем, або авторів цих творів. Зроблено* ***висновки*** *про те, що гіппоніми реального та віртуального скриптів відіграють важливу роль у культурній традиції та є невід'ємним складником англомовної картини світу. Результати експерименту дають можливість розширити розуміння зоонімної картини світу носіїв англійської мови.*

Ключові слова: *гіппонім, асоціативний експеримент, узуальний скрипт, віртуальний скрипт, реакція, семантичний гештальт асоціативного онімного поля.*

© Алексєєва Н. М., 2019

ВСТУП

Гіппонім (від гр. «ім'я коня») — це будь-яка власна назва коня. У різних мовах типи гіппонімів варіюються. Так, до англомовних гіппонімів, належать birth name, barn name, stable name, current name, national sport name, show name, bloodline name та ін. Значущість цього розряду вітонімів очевидна та пояснюється поширеністю та популярністю конярства та кінного спорту у Великій Британії та США, а, отже, й важливим значенням процесів іменування. Англомовні гіппоніми як окремий підклас зоонімів виявляють багато своєрідності у межах ономастики завдяки наступним своїм специфічним прикметам: 1) гіппоніми є одним із найпоширеніших розрядів зоонімів англійської мови з необмеженою системою найменувань; 2) офіційні та неофіційні гіппоніми співіснують в онімному просторі як дві полярні категорії між якими майже відсутня площина перетину; 3) офіційні гіппоніми на відміну від неофіційних та інших розрядів онімів характеризуються відсутністю сформованого традиційного репертуару (активного гіппонімного фонду), що обумовлює динамізм процесу номінації та постійне поповнення гіппонімікону. Усі вищезазначені фактори свідчать про унікальність цього розряду онімів, а факт незамкнутості гіппонімного простору та високої варіативності іменослову в поєднанні з розумінням особливої ролі коня у житті людей дає простір для широких та різнорідних ономастичних досліджень.

У попередніх дослідженнях гіппоніми розглядалися з точки зору їх функціонування у мові та мовленні. У цьому дослідженні вони вивчаються не в текстах і не у звуковій чи писемно-друкованій формах мовленнєвої діяльності, а в ментальному лексиконі. Так, дослідження гіппонімів у межах і з позиції не лише класичної лінгвістики, а й когнітивної, видається нам вкрай важливим задля формування у майбутньому вичерпного та всеохоплюючого знання про об'єкт дослідження.

На початку XXI століття когнітивна лінгвістика викристалізувалася й остаточно утвердилася як сучасна динамічна сфера наукового пошуку. Мова сьогодні досліджується саме як ментальний, психічний феномен, а вивчення мови стає шляхом до вивчення людської свідомості.

Слід сказати, що за останнє двадцятиліття в межах Одеської ономастичної школи відбувся певний зсув, пов'язаний з активним застосуванням когнітивних теорій у широкому спектрі ономастичних

досліджень. Разом з тим, прослідкується зміщення фокусу уваги науковців з розробки теорій до практичних досліджень, націлених на верифікацію та корегування цих самих теорій із залученням широкого емпіричного матеріалу.

Певний набір ономастичних методів дослідження у межах когнітивної лінгвістики запропонувала засновниця цього напряму в ономастиці — О. Ю. Карпенко. Головним інструментом наукового пошуку, на думку дослідниці, є асоціативний психолінгвістичний експеримент, який дозволяє визначити семантичне наповнення онімічних концептів (5, с. 236).

Так, залученням методу асоціативного експерименту в дослідження власних назв характеризується дисертаційне дослідження О. Ю. Карпенко, яка проаналізувала асоціативну структуру онімічних концептів різних ономастичних субфреймів (5), а також доробки Є. С. Білої (1), Ю. І. Дідур (2), К. Д. Долбіної (4), В. Ю. Неклесової (7), Г. В. Ткаченко (9), які досліджували питання ментальної організації ароматонімічного, ергонімічного, зоонімічного, хрононімічного та хрематонімічного субфреймів відповідно. О. Д. Полянічко спрямувала свої когнітивні розвідки в царину поетонімології та виокремила семантичні гештальти асоціативного поля англомовних космопоетонімів (8). Тож, бачимо, що кількість досліджень з залученням АЕ невпинно збільшується, що сприяє появі інших вимірів проблеми сутності онімів, більш об'ємному баченню певних аспектів ономастики, а у ширшому плані — підтверджує панування когнітивно-дискурсивної парадигми в сучасному мовознавстві.

Отже, **актуальність** нашого дослідження обумовлена тим фактом, що когнітивний аспект буття гіппонімів, їх нерозривна єдність з ментальною організацією людини досі не входили до кола інтересів ономастів.

Метою статті є формування та аналіз особливостей асоціативного поля гіппонімів англійської мови. **Об'єктом** дослідження є власні назви коней, **предметом** аналізу — асоціації, які було продуковано на стимули-гіппоніми.

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження проведено з використанням **методики** асоціативного експерименту. Згадаємо слушне міркування О. М. Леонтьєва: «Якщо потрібно знайти метод, який найбільш об'єктивно дозволить розкри-

ти «культурну» специфіку словникових одиниць, без сумніву, таким методом є асоціативний експеримент» (6, с. 14).

Зі свого боку, К. Д. Долбіна зауважує, що «семантичне наповнення зоонімічних концептів найкраще віддзеркалюється в їхньому асоціативному полі, яке, у свою чергу, можливо пізнати лише за допомогою асоціативного експерименту» (3, с. 115).

Розглянемо детальніше етапи нашого дослідження. Слід зазначити, що асоціативний експеримент було проведено у формі комп'ютерного анкетування, яке має ряд переваг: по-перше, дозволяє зібрати максимальну кількість реакцій при мінімальній витраті часу, і по-друге, умови заповнення цієї анкети сприяють отриманню індивідуалізованих, достовірних даних, тому що вплив дослідника на інформанта зведено до мінімуму.

Так, безпосередньому проведенню експерименту передувало укладання списку гіппонімів-стимулів, відомих носіям мови та здатних викликати потужну реакцію. Для забезпечення репрезентативності вибірки було обрано гіппоніми різних категорій: узуальні гіппоніми *Secretariat, Man o' War* та віртуальні гіппоніми *Shadowfax, Black Beauty*. Основним критерієм підбору гіппонімів для експерименту став критерій частотності їх використання у ЗМІ, їх загальна вживаність.

ЗДОБУТКИ

Після того, як у систему було введено список стимулів, автором експерименту були відібрані дані, які необхідно ввести респонденту про себе. Коло інформантів обмежувалося двома параметрами: країна проживання — Велика Британія або США, рідна мова — англійська. В преамбулі англійською мовою була зазначена мета експерименту та завдання інформантів. Комп'ютерна анкета не передбачала можливості повернутися до попереднього стимулу і скорегувати реакцію, тож фіксувалися перші свідчення, які є найціннішими та найбільш придатними для аналізу. **Матеріалом дослідження** послугували результати опитування, а саме — письмові реакції 35 інформантів, загальна кількість яких складає 130 одиниць. **У результаті** розвідки було встановлено, що гіппоніми реального та віртуального скриптів відіграють важливу роль у культурній традиції та є невід'ємним складником англомовної картини світу. У гіппонімах проявляються культурні та соціальні надбання народу, особливості світосприйняття, звичаї та традиції.

ОБГОВОРЕННЯ

Нижче пропонуємо розглянути результати експерименту в узагальненому вигляді за допомогою традиційного асоціативного словника. Після кожної статті наведений аналіз стимулів з кількісними покажчиками та коментарями.

1. Secretariat — *horse (8), race horse (4), a racing horse, best race horse, champion race horse,* ***Triple Crown*** *champ,* ***Triple Crown*** *Winner, winner, Best Thoroughbred Race Horse of all time!, Thoroughbred, I can't think of this name without thinking of the race horse he was amazing, work, office, office work, office worker, something for the office, paperwork, desk, secretary, a typist, 31 lengths, never equaled, secretary, hidden.*

Даний гіппонім отримав — 33 реакції, з яких 24 є різними, 2 — містять у реакції онім, а також фіксуємо 2 відмови. Так, **Triple Crown** є скороченою формою від Triple Crown of Thoroughbred Racing та слугує неофіційною назвою для переможців одразу трьох найпрестижніших змагань у скачках.

До ядра асоціативного поля семантичного гештальту відносимо перші два асоціати, які було надано одною третю респондентів. Так, реакція *horse* є гіперонімічною та називає розряд денотату, до якого належить даний гіппонім, а реакція *race horse* (4) — синонімічною, адже представляє десприпцію саме цього коня. До гіперонімічних реацій також належить асоціат *Thoroughbred*, адже є назвою породи коня. До синонімічних також відносимо й асоціат *a racing horse*.

Синонімічними вважаємо також реакції *best race horse, champion race horse,* ***Triple Crown*** *champ,* ***Triple Crown*** *Winner, winner, Best Thoroughbred Race Horse of all time!, I can't think of this name without thinking of the race horse he was amazing,* кожна з яких містить позитивну конотацію. До квалітативних відносимо асоціат *hidden*, який є одночасно й синтагматичним, однак не пов'язаним з гіппонімом.

До каузативних асоціацій належать *work, office, office work, office worker, paperwork*, а до меронімічних (які у даному випадку позначають частину від цілого) відносимо асоціати *desk* і *a typist*. До фонетичних асоціацій належать *secretary* та *secret*.

Суто індивідуальними реакціями вважаємо *31 lengths, never equaled,* так як у цих випадках між стимулом та реакцією відсутній асоціативний зв'язок, який можливо декодувати без індивідуальних роз'яснень.

Приблизне, дуже непевне знайомство зі стимулом характеризує реакція *something for the office*.

Відмітимо, що більшість реакцій на запропонований стимул пов'язані з гіппонімом — тільки 11 із 33 реакцій маніфестують інший домен.

2. Man o' War — *race horse (5), jellyfish (3), soldier (2), big jelly fish, Portuguese, ocean creature, as in Portuguese,* ***Nicolas Cage****, champion, historic horse, ship,* ***Preakness/Belmont*** *Winner / Match Race with* ***Sir Barton****,* ***Vietnam****, dangerous, army, Navy general, Big/strong/aggressive, grandsire,* ***Big Red****, bold ruler, horse, a name for a soldier, fight, hero, veteran famous Horse/Bloodline*.

Розглянемо асоціати до ще одного гіппоніма узуального скрипту. Він отримав 37 реакцій, з яких 30 є різними, 5 — онімічними, а також три відмови, виражені у формі наступних фраз: *not sure, why, nothing comes to mind*.

Наявні дві паралельні тематики, що формують семантичний гештальт — кінь (*race horse (5), historic horse, grandsire, horse, famous Horse/Bloodline*) і медуза (*jellyfish (3), big jelly fish, Portuguese, ocean creature, as in Portuguese*). Цікаво, що обидва напрямки належать до зоонімічного семантичного поля, однак розуміємо, що наданий стимул викликав значну кількість реакцій другого типу у зв'язку з повним збігом даного гіппоніма з найвідомішою в США медузою, яка є потенційно небезпечною і має назву *Portuguese man o' war*, або скорочено — *man o' war*. Один із учасників нашого експерименту на ім'я Чарльз, який надав асоціат *Portuguese,* пояснив це так: «The Portuguese man o war is a deadly jellyfish in Florida beaches. My first thought was of the animal».

До онімічних реакцій належать *Nicolas Cage, Sir Barton, Preakness/Belmont, Vietnam, Big Red*. Антропонімічна реакція *Nicolas Cage* є помилковою і засвідчує незнання семантики стимулу, адже актор був продюсером та зіграв головну роль у кримінальній драмі «Lord of War». Топонімічна реакція *Vietnam* залишається загадковою для нас. Власні назви *Preakness/Belmont* є прикладами чемпіанотонімів, які є різновидом хрононімів, адже є скороченими варіантами назв The Preakness Stakes та The Belmont Stakes, які на ряду з Kentucky Derby складають трійку всесвітньо відомих кінних перегонів так званої Потрійної Корони. Ще два онімічні асоціати є гіппонімами, що вида-

ється нам дуже цікавим. Так, *Sir Barton* — це ім'я коня суперника *Man o' War*. Два коня змагалися на перегонах у 1920 році і ці скачки назвали перегонами віку. *Big Red* є асоціацією глибинного ярусу, адже легендарний кінь *Man O' War* був не менш відомим за нікнеймом *Big Red*, у якому відображена характеристика розміру та окрасу коня — хутро тварини мало відтінки жовтого та золотого. Нікнейм постійно зустрічається у ЗМІ. Широковідомою є стаття з онлайн-видання NBC Sports, у якій нікнейм вживається вже в заголовку: «Legend Of Big Red». Наявність такого асоціата означає, що в ментальному лексиконі інформанта відповідний онім-стимул існує і глибоко укорінений.

Отже, реакції *race horse (5), jellyfish (3), ocean creature, historic horse, ship, horse, a name for a soldier* є гіперонімічними; реакції *soldier (2), Navy general, big jelly fish, champion, Preakness/Belmont Winner, Big Red, bold ruler, hero, veteran famous Horse/Bloodline* є синонімічними; реакції *Portuguese, as in Portuguese, dangerous, big, strong, aggressive* є синтагматичними, з яких перші дві — є також синонімічними, а останні — квалітативними; реакції — *Nicolas Cage, Match Race with Sir Barton, army* — меронімічними; реакція *grandsire* — є квалітативною, адже означає особливу характеристику денотата — Man o' War був дідом ще одного легендарного коня, якого звали Seabiscuit; реакція *fight* — є символічною.

Реакція реципієнта *ship* пов'язана з тим, що наш гіппонім-стимул збігається з розмовним найменуванням великого військового корабля, які були в британському флоті з XVI по XIX століття.

3. Shadowfax — *Gandalf (3),* ***Lord of the Rings*** *(2), dark (2), horse in* ***Lord of the Rings****, dark matter, light, vocabulary, terrorist, our iconic wild stallion, platform, behind, music group, shadow, dark animal, gray black, friends pony from 25 yrs ago, a fax that needs ink adjustment, box...shadow box fence, office, office machine, technology?, a special kind of fax-maybe the shadow makes it more secure and private.*

Наступним гіппонімом нашого словничка є гіппонім віртуального скрипту. Загальна кількість реакцій, подана на цей стимул, складає 25 одиниць, з яких 22 є неповторюваними, а 2 — онімічними. Незнання цього оніма виражається у формі двох пропусків, одного знаку питання, а також відвертими асоціатами: *no idea, pass* (2 рази), *I don't know that word, not sure, that one doesn't make me think of anything,*

no association?. Надані відповіді свідчать про відсутність оніма в ментальному лексиконі частини реципієнтів.

Розподіл провідних гештальтів у структурі асоціативного поля даного стимулу є наступним: Ґандалф, Володар Перснів та темний.

Використання цього гіппоніму в художньому творі та кіноіндустрії відносить стимул до віртуального скрипту: «*The Lord of the Rings*», а асоціації *Gandalf (3), Lord of the Rings (2), horse in Lord of the Rings, our iconic wild stallion* свідчать про те, що респонденти експерименту пов'язують гіппонім із відомим романом, написаним Дж. Р. Р. Толкіном «Володар перснів», в якому автор розповідає про Єдиний Перстень, який мав владу над іншими перснями, які перебували в руках вождів людей, ельфів та гномів. Так, Shadowfax — ім'я вигаданого коня з роману — сірого жеребця, який міг розуміти людську мову. Він був безстрашний і міг скакати швидше будь-якого іншого коня Середзем'я. Ніхто не міг їздити на ньому, крім Гендальфа, головного героя твору.

Разом з тим бачимо, що частина реакцій не вказує на саме той денотат, який було обрано для експерименту, наприклад, фонетичні реакції *shadow, a fax that needs ink adjustment, box...shadow box fence, a special kind of fax-maybe the shadow makes it more secure and private, office, office machine, technology?.* Квалітативними є реакції *gray, black, dark;* символічною є реакція *dark matter.* Меронімічними є реакції *Gandalf (3), Lord of the Rings (2).* Гіперонімічною є реакція*, music group,* а також загадкові реакції *vocabulary, terrorist, platform, behind*. Синонімічними, або дескриптивними вважаємо реакції *friends pony from 25 yrs ago, horse in Lord of the Rings, dark animal.*

4. Black Beauty — *horse (3), horse film (3), curls, famous horse story, pageant, a beautiful horse, horse in children's book, hair,* ***Beyonce****, glamorous, Tv advert, movie, big black horse,* ***Lloyds Bank*** *horse, childhood hero, cart,* ***Anna Sewell****, black horse from a famous novel and movie played by the horse «****Doc's Keepin Time****», abused horse, long mane, story, childhood book, children's book, my favorite book, black horse-Friesian, childhood sad story, woman, rose,* ***Elizabeth Taylor****, horse book/movie, a wonderful story of an amazing black horse*.

Пропонуємо для аналізу ще один гіппонім віртуального скрипту. На стимул *Black Beauty* було отримано 35 реакцій, з яких 31 є різними. Також тут знаходимо 5 онімічних реакцій: три антропоніми

Beyonce, Anna Sewell та *Elizabeth Taylor,* ергонім *Lloyds Bank*, а також 1 гіппонім *Doc's Keepin Time*. Реакції *Beyonce* та *Elizabeth Taylor* є для нас загадковими, антропонімна реакція *Anna Sewell* пов'язана з ім'ям британської письменниці, яка є автором роману «Чорний красень», який за деякими джерелами вважається одним із найпопулярніших творів дитячої світової літератури. *Doc's Keepin Time* був чорним конем, який зіграв коня Black Beauty в 1994 році в екранізації роману Анни Сьюелл. Асоціат *Lloyds Bank* є назвою британського комерційного банку, який має філії по всій Англії та Уельсу. Традиційно він вважається одним із клірингових банків «Великої четвірки» і відомий широкому загалу завдяки логотипу чорного коня та рекламним кампаніям на кінну тематику.

Гіперонімічні реакції пов'язані з конем *horse* (3) та з фільмом *horse film (3),* які ми відносимо до асоціативного ядра. Наявні також одиничні реакції *movie, TV advert, story, childhood book, children's book, woman, rose,* які теж класифікуємо як гіперонімічні.

Синонімічними є реакції *black horse from a famous novel and movie, my favourite book, a wonderful story of an amazing black horse played by the horse «Doc's Keepin Time», a beautiful horse, big black horse*, *famous horse story, childhood sad story, black horse-Friesian, horse in children's book, abused horse, childhood hero*.

Меронімічні реакції стосувалися частин тіла коня: *long mane, curls, hair,* а також *cart,* як знаряддя, яке використовують для пересування за допомогою сили коня. Синтагматичною і в той же час квалітативною є реакція *glamorous*.

Аналіз результатів вільного асоціативного експерименту дозволяє виділити основні типи асоціативних реакцій: 1) **гіперонімічні** реакції, націлені на пошук класу, до якого належить денотат; 2) **синонімічні** реакції, до яких відносимо синоніми та дескрипції стимулів; 3) **меронімічні** реакції, що мають структуру «частина (стимул) — ціле (асоціат); 4) **квалітативні** реакції, що характеризують якості чи властивості оніма-стимулу; 5) **індивідуальні** або **загадкові** реакції, які можна декодувати лише маючи пояснення інформанта; 6) **фонетичні** реакції, які певним чином обігрують звукову або графічну оболонку слова-стимулу; 7) **символічні** реакції, які означують певні концептуальні структури відмінної від стимулу поняттєвої сфери.

Таблиця

Співвідношення типів домінувальних реакцій

Гіппонім		Тип реакції	Кількість
1	Secretariat	синонімічні	33,3 %
2	Man o' War	гіперонімічні	35 %
3	Shadowfax	фонетичні	28 %
4	Black Beauty	гіперонімічні	37 %

ВИСНОВКИ

Всі отримані реакції дають можливість **висновувати**, що більшість асоціатів реципієнтів завжди вказували на саме той денотат, який було обрано для експерименту. Асоціативне поле аналізованих онімів наповнене саме тим денотатом, який є об'єктом нашого дослідження, має однорідну семантичну структуру. Про це свідчать семантичні гештальти, які у трьох випадках (окрім стимулу *Man O' War)* репрезентують єдиний референт.

Про відсутність стимулу в ментальному лексиконі інформантів свідчить значна кількість помилкових асоціацій та відмов від надання асоціацій на стимул *Shadowfax*, що, на нашу думку, все ж, пов'язано з другорядною роллю, яку відіграє кінь у романі-трилогії та у фільмі. Складність при наданні асоціацій на стимул обумовлена й тим, що у слова відсутній сигніфікат або його поняттєвий зміст. У цьому випадку реципієнт вимушений орієнтуватися передусім на поверхневий ярус стимулу, на його звучання, адже глибина семантичного ярусу є нульовою.

Загалом, велика обізнаність інформантів про стимули реального та узуального скриптів зумовлена популярністю героїв, яким належать досліджувані назви-стимули, впливом засобів масової інформації на свідомість інформантів, що сприяло укоріненню означених гіппонімів у ментальному лексиконі жителів Великої Британії та США.

Ще однією особливістю, яку було виявлено під час аналізу, є надання у ролі реакцій дескриптивних фраз, часто пролонгованих та експресивних. У ментальному лексиконі часто з'являється як асоціація синонімічна конструкція, інформанти не націлені виключно на пошук можливого денотату до запропонованого оніма.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у послідовному аналізі та зіставленні багатьох даних з укладеного об'ємного асоціативного словника гіппонімів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла Є. С. Асоціативний експеримент як засіб пізнання ментальної організації ароматонімічного субфрейма / Є. С. Біла // Зап. з ономастики : зб. наук. пр. — 2017. — Вип. 20 — С. 41–61.
2. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Юлія Ігорівна Дідур. — Одеса, 2015. — 195 с.
3. Долбіна К. Д. Структура узуального скрипта індивідуального зоонімічного фрейму / К. Д. Долбіна // Записки з ономастики. — 2014. — Вип. 17. — С. 113–126.
4. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць : дис.... канд. філол. наук: 10.02.15 / Карине Давидівна Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.
5. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко. — Одеса, 2006. — 416 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — 2-е изд. — М. : Политич. литература, 1977. — 304 с.
7. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юріївна Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.
8. Полянічко О. Д. Семантичні гештальти асоціативного онімічного поля космопоетонімів / О. Д. Полянічко // Зап. з ономастики : зб. наук. пр. — 2017. — Вип. 20. — С. 233–244.
9. Ткаченко Г. В. Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко. — Одеса, 2012. — 236 с.
10. Уфимцева Н. В. Языковое сознание как отображение языковой реальности / Н. В. Уфимцева // Вопросы психолингвистики. — М. : Ин-т языкознания РАН, 2003. — № 1. — С. 102–110.
11. Potapenko S. I. Introducing Cognitive Linguistics : manual for students / S. I. Potapenko. — Nizhyn : NUPH, 2013. — 136 p.

REFERENCES

Bila, E. S. (2017) Associative experiment as a means of studying the mental organization of an aromatic subframe. Zapysky z onomastyky [Notes on Onomastics]. Odessa, Vol. 20, pp. 41–61.

Didur, Yu.I. (2015), Features of the ergonomics in speech, speech and mental lexicon (in Ukrainian, English and Russian): Thesis, Odessa, 195 p.

Dolbina, K. D. (2014) Usual script structure of the individual zoonymic frame. Zapysky z onomastyky [Notes on Onomastics]. Odessa, Vol. 17, pp. 113–126.

Dolbina, K. D. (2014), Cognitive aspects of the functioning of zooming demarcation units): Thesis, Odessa, 181 p.

Karpenko, O. Ju. (2006). Cognitive Onomastic. Doctor Thesis, Kyiv National University after T. G. Shevchenko, 416 p.

Leontiev, A. N. (1977) Activity. Consciousness. Personality. — 2nd ed., Moscow, 304 p.

Neklesova, V. Yu. (2010), The cognitive nature of their own names in the designation of time: Thesis, Odessa, 230 p.

Polyanichko, O. D. (2017) Semantic gestalts of associative field of English cosmopoetonyms. Zapysky z onomastyky [Notes on Onomastics]. Odessa, Vol. 20, pp. 233–244.

Tkachenko, G. V. (2012), English-language hormones as linguocognitive phenomena in the world picture: Thesis, Odessa, 236 p.

Ufimtseva, N. V. (2003) Language consciousness as a reflection of linguistic reality. Questions of psycholinguistics. Moscow, Vol. 1, pp. 102–110.

Potapenko, S. I. (2013) Introducing Cognitive Linguistics : manual for students / S. I. Potapenko. — Nizhyn : NUPH, 136 p.

АЛЕКСЕЕВА Наталья Михайловна
аспирант кафедры грамматики английского языка
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251

АНГЛОЯЗЫЧНЫЕ ГИППОНИМЫ В МЕНТАЛЬНОМ ЛЕКСИКОНЕ

Аннотация. *В статье анализируются результаты свободного психолингвистических ассоциативного эксперимента, проведенного с носителями английского языка с целью освещения структуры ассоциативного поля иппонимов.* ***Объектом*** *исследования являются имена лошадей, принадлежащих к узуальному и виртуальному скриптам,* ***предметом*** *анализа — ассоциации, которые были вызваны стимулами-гиппонимами.* ***Материалом*** *исследования послужили результаты опроса 35 информантов, общее количество реакций которых составляет 130 единиц. В ходе исследования была использована* ***методика*** *свободного ассоциативного эксперимента с последующим формированием семантического гештальта ассоциативного онимного поля (СГАОП). В качестве стимулов были отобраны два гиппонима узуального скрипта и два гиппонима виртуального скрипта, каждый из которых является широко известным и активно циркулирует в СМИ. В* ***результате*** *исследования были выделены основные типы ассоциаций: синонимичные, гиперонимичные,*

меронимичные, символические, квалитативные, фонетические и индивидуальные. В процессе анализа было выявлено, что ассоциативное наполнение гиппонимов состоит из одного или двух семантических гештальтов. Так, большинство рассматриваемых реакций характеризует оним-стимул в его целостности и вписываются в концепт стимула. Нетрудно заметить, что ассоциациями для реальных гиппонимов является синонимичные, дескриптивные, иногда пролонгированные фразы, тогда как для виртуальных гиппонимов ассоциациями чаще всего становятся собственные названия произведений искусства, героями которых являются лошади с таким именем или авторы этих произведений. Сделаны ***выводы*** *о том, что гиппонимы реального и виртуального скриптов играют важную роль в культурной традиции и является неотъемлемой частью англоязычной картины мира. Результаты эксперимента дают возможность расширить понимание зоонимной картины мира носителей английского языка.*

Ключевые слова: *гиппоним, ассоциативный эксперимент, узуальный скрипт, виртуальный скрипт, реакция, семантический гештальт ассоциативного онимного поля.*

Natalia M. ALEKSEEVA
Postgraduate Student of the English Grammar Department
of Odessa National I. I. Mechnikov University,
French Boulevard, 24/26, Ukraine, Odessa, 65058;
tel.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251

ENGLISH HORSE NAMES IN MENTAL LEXICON

Summary. *The article analyzes the results of a free psycholinguistic associative experiment conducted with native English speakers in order to illuminate the structure of the associative field of hypponyms. The object of the study is the names of horses belonging to real and virtual scripts, the subject of analysis is verbal reactions of the informants to the wordsstimuli. The research material was verbal reactions of 35 informants, the total number of which is 130 units. During the study, a free associative experiment was conducted, followed by the formation of a semantic gestalt of the associative onymic field (SGAOF). Two stimuli of both real and virtual scripts were selected as stimuli, with each being widely known and actively circulating in the media. As a result of the study, the main types of associations were identified: synonymous, hyperonymic, meronymic, symbolic, qualitative, phonetic and individual. In the process of analysis, it was revealed that the associative field of hipponyms consists of one or two semantic gestalts. So, most of the reactions under consideration characterize the onim-stimulus in its integrity and fit into the concept of the stimulus.*

It is easy to notice that associations for real hipponyms are synonymous, descriptive, sometimes prolonged phrases, while the reactions to virtual hipponyms are frequently connected with the names of works of art whose heroes are horses, or the names of the authors of these works. Conclusions have been drawn that the hipponyms of real and virtual scripts play an important role in cultural tradition and is an integral part of the English-language picture of the world. The results of the experiment provide an opportunity to expand understanding of the zoononymic picture of the world of native English speakers.

Key words: *hipponym, associative experiment, real script, virtual script, verbal reaction, semantic gestalt of the associative onymic field.*

УДК 811.111'373.2:665.57

БІЛА Євгенія Сергіївна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри «Англійська мова № 2»
Національного університету «Одеська морська академія»;
вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65082, Україна;
тел. +380672527232; e-mail: belayaeugeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195011

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНОГО АРОМАТОНІМІЧНОГО СУБФРЕЙМУ

Анотація. *Стаття присвячена з'ясуванню природи ароматонімічного субфрейму ментального лексикону носія англійської мови. Розглянуто семантичні гештальти асоціативного поля англомовних ароматонімів. Систематизація результатів вільного асоціативного експерименту уможливила виокремлення СГАОП, тобто семантичних гештальтів асоціативного онімічного поля аналізованих стимулів.* ***Метою*** *статті є встановлення мовної природи власних назв на позначення парфумів у її когнітивному вимірі.* ***Об'єктом*** *дослідження обрано власні назви на позначення парфумів — ароматоніми,* ***предметом*** *— мовна структура англомовного ароматонімічного субфрейму.* ***Матеріалом*** *дослідження послугували 2000 англомовних власних назв парфумів, дібраних із друкованих та електронних засобів масової комунікації, а також результати вільного асоціативного експерименту, які налічують 842 реакції.* ***Методологічною основою*** *аналізу ароматонімів*

© Біла Є. С., 2019

англійської мови послугували сучасні ономастичні теорії: кількісний аналіз забезпечив установлення актуального обсягу та динаміки емпіричних фактів; метод вільного асоціативного експерименту уможливив установлення складників і структури асоціативного поля ароматонімів; метод виділення семантичних гештальтів асоціативного поля надав змогу виокремити їхні ядрові компоненти. ***Отже****, було встановлено семантичні гештальти асоціативного поля ароматонімів-стимулів, які формуються семантично зумовленими угрупованнями асоціатів, із виокремленням їхнього ядра.* ***Практична цінність*** *роботи полягає у розробленому механізмі установлення належності власної назви даного підкласу до певного кола ментального ароматонімічного субфрейму.* ***В результаті*** *дослідження всі асоціати було розподілено на чотири кола індивідуального онімічного фрейму залежно від ступеня знайомства реципієнта зі стимулом та його емоційного залучення.*

Ключові слова: *ароматонім, семантичні гештальти, субфрейм, вільний асоціативний експеримент.*

ВСТУП

Стаття присвячена з'ясуванню природи ароматонімічного субфрейму ментального лексикону носія англійської мови. **Метою** статті є встановлення мовної природи власних назв на позначення парфумів у її когнітивному вимірі. **Об'єктом** дослідження обрано власні назви на позначення парфумів — ароматоніми, **предметом** — мовна структура англомовного ароматонімічного субфрейму. **Матеріалом** дослідження послугували 2000 англомовних власних назв парфумів, дібраних із друкованих та електронних засобів масової комунікації, а також результати вільного асоціативного експерименту, які налічують 842 реакції.

МЕТОДОЛОГІЯ

Методологічною основою аналізу ароматонімів англійської мови послугували сучасні ономастичні теорії. Під час дослідження було використано загальнонаукові методи *систематизації*, що уможливило класифікацію матеріалу та виокремлення його домінантних і периферійних ознак; *аналізу* й *синтезу*, залучення яких посприяло створенню верифікованої концепції про багатовимірну специфіку ароматонімів і водночас — дало підстави для узагальнення й подальшого теоретичного осмислення фактичного матеріалу; *кількісний аналіз* забезпечив установлення актуального обсягу та динаміки емпіричних фактів. Серед спеціальних лінгвістичних методів залучено

структурний, *функціональний* і *мотиваційний аналізи,* які прислужились у визначенні особливостей структури, семантики й функціоналу ароматонімів; *метод вільного асоціативного експерименту* уможливив установлення складників і структури асоціативного поля ароматонімів; *метод виділення семантичних гештальтів* асоціативного поля надав змогу виокремити їхні ядрові компоненти.

ЗДОБУТКИ

У результаті дослідження було встановлено структуру асоціативного поля англомовних ароматонімів і виокремлено семантичні гештальти асоціативного онімного поля (СГАОП) з урахуванням асоціативного гештальтного ядра; доведено, що ароматоніми при надходженні до ментального лексикону індивіда, тобто сегмента довгострокової пам'яті, де містяться знання про всі відомі йому слова у вигляді концептів — фундаментальних одиниць знання й оперативних одиниць пам'яті, підпадають під процеси категоризації — осмислення інформації у рамках узагальнених понять та концептуалізації — осмислення інформації шляхом виокремлення особливих ознак, що дало змогу уналежнити її до класу явищ. Після такої обробки й переробки ароматоніми-концепти шикуються в ідентифікаційний ароматонімічний субфрейм.

ОБГОВОРЕННЯ

Попри велику значущість традиційних антропонімічних і топонімічних досліджень, увага до менш поширених та менш досліджених груп власних назв є цілком зрозумілою насамперед з огляду на їхню неповторну мовну самобутність. Саме тому **перспективним** уважаємо подальше розширення обсягу об'єкта ономастики за рахунок внесення до периферійної зони онімічного поля власних назв, які позначають парфумерні вироби, причому основну увагу саме нашої розвідки спрямовуємо на вивчення назв парфумів. Власні назви на позначення парфумів, вважаємо доцільним термінувати **ароматонімами**, причому вони належать до поля прагматонімів та підполя товаронімів та є невід'ємним складником онімічного поля. Наразі зацікавлення науковців такими власними назвами існує (див., наприклад, Sotnikova, 2006), проте досі бракує детального й усеохоплювального дослідження глибинної мовної природи і функціонування цих онімів, зокрема й в англійській мові, що, безумовно, робить дану роботу **актуальною**. Оскільки зацікавленість таким підрозділом прагматонімів як пар-

фумоніми виникла досить недавно, то й досліджень з цієї тематики існує дуже обмежена кількість. Зокрема, проблемами онімічного простору парфумонімів займалася О. О. Сотнікова (Sotnikova, 2006). Т. І. Бельська виокремила як об'єкт свого дослідження парфумерний дискурс, проективний до базового медіадискурсу, а також проаналізувала засоби актуалізації опорних концептів парфумерного дискурсу (Bel'skaja, 2010). К. М. Веригін опікується семантикою власних назв на позначення парфумів, розподіляючи відповідні оніми на п'ять груп (Verigin, 1996). У своїй статті «Названия туалетной воды: прагмалингвистический аспект» С. В. Мамаєв аналізує принципи й засоби номінації туалетної води, також приділяючи увагу їхнім функціям (Mamaev, 2015). Певну увагу приділено власним назвам парфумів з боку їх алюзійності в монографії «Onomastics in Contemporary Public Space». М. М. Сісерман аналізує власні назви парфумів у трьох вимірах: семіотичному, прагматичному й соціокультурному, приділяючи особливу увагу семантичним категоріям власних назв парфумів (Sisserman, 2014, с.413). З огляду на таку обмеженість кількості сучасних наукових розвідок із названої теми, стає очевидною потреба у подальшому розробленні теоретичних й практичних аспектів прагматоніміки.

Як відомо, два провідні гештальти формують ядро асоціативного поля, тому для кожного зі стимулів-ароматонімів було сформовано відповідне ядро. Так, для першого стимулу *Daisy dream* асоціативне ядро складається з семантичних гештальтів КВІТКА (24 реакції: *yellow (5), fresh (3), flower (2), flowers (2), Field (2), fields, freshness, breath of fresh air, lawn of daisies, farm/countryside, blue,* ***Marguerite****, garden, white, green*) та ПРИЄМНІ ПОЧУТТЯ (14 реакцій: *feeling, gentle, beauty, happy, comfort, pure, innocent, holy, sweetheart, fair, beautiful sadness, desire*), що становить 41,38 % та 24,14 % відповідно. Перший гештальт був викликаний першим компонентом ароматоніма, а другий — останнім, тобто в цілому дана власна назва сприймається як щось надзвичайно приємне, таке, що викликає позитивні відчуття та емоції. Обидва гештальти пов'язані не з ароматонімом, а з апелятивними значеннями його компонентів.

Другий стимул *Chance*, згідно з викликаними в реципієнтів реакціями, в структурі асоціативного поля об'єднав наступні СГАОП: УСПІХ (39 реакцій: *luck (7), opportunity (4), lotto (2), success (2), possibility (2),*

lottery (2), winning, probability, gamble, risk, prize, success, change, life, goal, aspiration, intention, last resort, cliffhanger, game-changer, start over a new leaf, ray of light, « would be a fine thing» (idiom) та МОЖЛИВІСТЬ (5 реакцій: *(**Noah's**) ark, kind soul, football, cards, **Monopoly***), що становить 70,91 % та 9,09 %. Асоціативне гештальтне ядро не є пов'язаним з ароматонімом, а з апелятивом та його позитивно забарвленими значеннями.

Асоціативне ядро семантичного гештальту третього стимулу *Shooting star* складається з двох компонентів, а саме: НЕБЕСНИЙ ПРОСТІР (23 реакції: *Moon (3), Cosmos, Galaxy, Christmas, cloudless, planet, full moon, stars, airplane, astrology, outer space, meteorite, comet, space, distant, astronomy, sky (3), night sky, up*) та БАЖАННЯ (13 реакцій: *a wish, wish (6), dream (3), dreams, miracle, desire*), що становить 38,98 % та 22,03 %. Отримані результати не пов'язані з ароматонімом, однак в СГАОП актуалізуються два напрямки: небесно-космічний, викликаний значенням відповідної загальної назви, та дотичний до поширеного музичного твору, присвяченого виповненню бажання внаслідок фольклорної прикмети.

Четвертий з аналізованих стимулів *Black opium* в складі асоціативного ядра свого семантичного гештальту має такі компоненти: НАРКОТИК (22 реакції: *drugs (4), drug (4), plant, drug lord, dope, narcotics, dangerous, daze, peril, death (2), lair, smuggling, addiction, untouchable, poppy fields*) та АРОМАТ (7 реакцій: *perfume (3), scent, aftershave, smell, mist*), що становить 37,93 % та 12,07 %. У цьому стимулі менша частина гештальтного ядра пов'язана з ароматонімом, а перша — з осмисленням значення апелятиву.

В асоціативному полі п'ятого стимулу *Amazing grace* стало можливим виокремити наступне ядро СГАОП: РЕЛІГІЯ (24 реакції: *church (4), hymn (2), gospel music, gospel, YAHOVAH, redemption, salvation, blessed, mercy, holy, spirituality, religion, sermon, service, Madonna, heaven, Saints, priest, choir, divine*) та ШОТЛАНДІЯ (8 реакцій: *Edinburgh, kilt, saltire, castle (2), bagpipes (2), Scottish music*), що становить 42,11 % та 14,04 %. Обидва компоненти асоціативного гештальтного ядра продиктовані не ароматонімом чи ознаками його денотату, а християнським гімном та особливостями його виконання, в тому числі й на щорічному військовому параді в Единбурзі.

Шостий стимул *Bombshell* створив наступні компоненти ядра СГАОП: СЕКСУАЛЬНІСТЬ (27 реакцій: *Marilyn Monroe (2), sexy (2),*

high heels, Victoria Secret, sex symbol, pin-ups, women, gender, sexuality, sensuality, body, vamp, sex, hot, woman, lingerie, peach, breath-taking, objectification of women, my wife, blonde!, my baby) та ВІЙНА (18 реакцій: *war (2), competition, politics, power, conquest, boom, thunder and lightning, drop, explosion, fuel, loud, explosion, controversy, struck, mortar, enemy, weapons*), що становить 49,09 % та 32,73 %. Доречним видається пригадати лозунг хіпі «*Make love, not war*» у зв'язку зі структурою асоціативного гештальтного ядра даного стимулу, бо тут поєднуються протилежні за сенсом концепти, що зумовлено протилежністю прямого та переносного значень відповідної англомовної лексеми.

Для сьомого стимулу *Neroli Portofino* характерним виявилося розділення ядра СГАОП на наступні компоненти: РОЗВАГА (18 реакцій: *wine (3), food (2), vacation (2), some idea of la dolce vita, playground, shops, lifestyle, tourists, locals, restaurants, fun, lush, Italian drink, «Eat, pray, love»*) та ІНОЗЕМНИЙ (10 реакцій: *Italy (3), Italian (3), Port, place, Europe, foreign*), що становить 36 % та 20 %. Ці гештальти ніяк не пов'язані з ароматонімом, однак підкреслюють, в першу чергу, певну рекреаційну спрямованість асоціативного мислення респондентів у процесі обробки зазначеного стимулу.

Восьмий стимул *Flowerbomb* у своєму ядрі асоціативного поля містить наступні гештальти: КВІТИ (23 реакції: *colours (2), flowers (2), floral and super sweet, flower power, hippies, odour, fragrance, perfume, burst of fragrance, abundance of flowers, wreath, blossom (2), Flora, explosion that leaves a flowery smell, sweet, hippies, blue white*) та ВІЙНА (5 реакцій: *explosion (3), deadly, love not war*), що становить 42,59 % та 9,26 %. Хотілося б зауважити, що ці гештальти були тригеровані двома частинами аналізованого композита зі значною перевагою першої. Тобто в ментальному лексиконі учасників експерименту забарвленість даного стимулу є переважно позитивною та викликає приємні почуття.

Для СГАОП дев'ятого стимулу *Mademoiselle Coco* характерним ядерним компонентом виявився єдиний гештальт МОДА (41 реакція: *Chanel (4), perfume (3), lady (2), classic (2), black and white hat, young lady, Elegance, fashion, sportswear, necklace, knitwear, pearls, spotlight, fashion, exquisite, distinguished, snob, sophisticated, head-turner, high heels, dress, delicate, a smart little hat, scent, toilet water, designer, famous*), що становить 78,85 %. Варто зауважити, що аналізований стимул виявився дуже потужним сугестогеном, частково через свою відомість, а також

завдяки міфологізації образу дизайнерки, що створила даний бренд і аромат, тому інші гештальти до ядра не ввійшли.

Десятий стимул *Beach* також сформував єдиний ядерний асоціативний гештальт РОЗВАГА (63 реакції: *sun (5), sea (4), umbrella (4), summer (4), sand (3), swimming (2), paradise, holiday, ball, sun tan lotion, sun block, coconuts, sunshine, towels, lemon aid, drinks, shore, ocean, vacation, heat, bikini, attraction, salty, relax, sea gulls, palm trees, adventure, laughter, shiny and sunny, peaceful night, my dream, boys, bucket, spade, beds, deck chairs, towel, costume, beach ball, ships*), що становить 90 %. Наявність такого потужного асоціативного гештальту викликана семантичним навантаженням апелятиву, від якого шляхом онімізації було утворено аналізований ароматонім.

Що стосується одинадцятого стимулу *Alien*, то його гештальтне ядро складається з двох компонентів: НЕВІДОМЕ (27 реакцій: *foreign (3), strange (2), curiosity (2), E. T., unknown, caution, unexplainable, unanswerable, questions, out of place, conspicuous, apocalyptical, sensational, extra-terrestrial, question, Martian, Klaatu barada, horror*) та КОСМОС (5 реакцій: *space (2), spaceship, outer space, planet*), що становить 50 % та 9,26 %. Як і в попередньому випадку, семантика донора-апелятива вплинула на асоціативні зв'язки стимулу при когнітивній переробці в ментальному лексиконі інформантів експерименту.

Дванадцятий стимул *Light blue* продемонстрував наявність двох провідних гештальтів у своєму ядрі: СВІЖІСТЬ (15 реакцій: *baby boy (2), baby (3), freshness, softness, peaceful, serine, pure, fresh, naive, childhood, virgin, innocent*) та КОЛІР (12 реакцій: *colour (2), landscape paintings, eyeshadow, painter, tinted, marine, shade, pastel, tranquil,* ***Cambridge****, art*), що становить 26,32 % та 21,05 %. Другий компонент ядра є цілком передбачуваним завдяки семантиці донорської сфери ароматоніма, але перший базується на метафоричному переосмисленні стимулу.

Для тринадцятого стимулу *Sexy amber* характерними виявилися два домінувальні компоненти СГАОП: ЖІНОЧІСТЬ (14 реакцій: *Amber from House M. D., woman, name, red head, femme provocateur, sweet-smelling lady, hair dye, best friend (her name is Amber), Beautiful, dress, sensuous, mature, old and unsexy, sexy saddie*) та КОШТОВНІСТЬ (11 реакцій: *jewels (2), jewelry (2), Gemstone, semi-precious, glass, precious stone, orange, gold, mosquito*), що становить 25 % та 19,64 %. У даному асоціативному полі ароматоніма маємо переважно справу зі впливом жі-

ночого імені на загальну назву коштовного каміння, що і викликало відповідні асоціати.

Чотирнадцятий стимул *212* за результатами опитування в ядро СГАОП включає такі компоненти: КІЛЬКІСТЬ (18 реакцій: *number (2), numbers, area code, count, security code, level, placement, cholesterol count, natural number, mathematics, police code?, number one, 211, 213, binary*) та ЧАС (7 реакцій: *days, moment, until midnight, 14.12 pm, 2.12 pm., February 2012, 21st February*), що становить 36 % та 14 %. Обидва провідні гештальти асоціативного поля зазначеного стимулу пов'язані зі значенням обраного для номінації парфума елемента донорської сфери.

Для п'ятнадцятого стимулу *Juliette has a gun* було встановлено лише один провідний гештальт НЕБЕЗПЕКА (35 реакцій: *violent (2), rifle (2), fear, dispute, danger, Police, witness, woman can take care of herself, independent, harassment, brisk, no hanky punky, alert, tough, risky, Western, unpredictable, down to business, a sexy woman with a strong personality, Tarantino, suicide, is it loaded?*), що становить 60,34 %. Така обмеженість асоціативного гештальтного ядра викликана незвичайною формою та семантикою аналізованого стимулу, через що навіть такий потужний сугестоген, як ім'я головної героїні п'єси У. Шекспіра, отримало лише 4 асоціати (*Romeo, so does Romeo, theatre, story*), що не є достатнім для входження до ядра СГАОП. На нашу думку, для формування ядра певний гештальт має отримати не менше 10 % реакцій від загальної кількості.

Три стимули продемонстрували наявність в асоціативному гештальному ядрі лише одного компонента: *Beach, Mademoiselle Coco, Juliette has a gun*. Це зумовлено різними факторами: якщо в першому можемо говорити про загальну відомість апелятивного денотату з наявним у всіх реципієнтів відповідним особистим досвідом, то в другому — про відомість особи дизайнера та її особистого імені, а в третьому — про епатажність назви, яка базується на когнітивному дисонансі, що викликано розбіжністю між відомим літературно-художнім антропонімом та змістом цього відантропонімного ароматоніма.

СГАОП аналізованих стимулів-ароматонімів майже не повторюються, за винятком таких гештальтів, як РОЗВАГА й КВІТИ, а також ВІЙНА. Домени, до яких належать сформовані стимулами семантичні гештальти, є переважно позитивними, тобто це **ПОЧУТТЯ** (ПРИ-

ЄМНІ ПОЧУТТЯ, БАЖАННЯ, СЕКСУАЛЬНІСТЬ), **МАЙБУТТЯ** (УСПІХ, МОЖЛИВІСТЬ), **ВІДПОЧИНОК** (РОЗВАГА, МОДА), **СВІТОГЛЯД** (РЕЛІГІЯ), **ЯКІСТЬ** (КОЛІР, СВІЖІСТЬ, ЖІНОЧІСТЬ, АРОМАТ), **АРТЕФАКТ** (КОШТОВНІСТЬ), **НАТУРФАКТ** (КВІТКА, КВІТИ), **КІЛЬКІСТЬ**, **ЧАС**, **ПРОСТІР** (ШОТЛАНДІЯ, НЕБЕСНИЙ ПРОСТІР, КОСМОС). Як негативні сприймаються домени **ЧУЖИЙ** (ІНОЗЕМНИЙ, НЕВІДОМЕ), **НЕБЕЗПЕКА** (НЕБЕЗПЕКА, ВІЙНА, НАРКОТИК). Відзначимо, що СГАОП ароматонімів, які належать до таких доменів, містяться в назвах, що мають дещо провокативний, навіть епатажний характер: *Flower**bomb**, **Bombshell**, Juliette has a **gun**, Black **opium***, тобто такий складний ефект закодовано власне в ароматонімах.

Аналізуючи отримані СГАОП ароматонімів, вважаємо за доцільне відзначити, що всі вони мають високий ступінь узагальненості, тобто «набуває актуальності семантична дифузність мовлення, що... відкриває й можливість суб'єктивої інтерпретації почутого» (Kovalevsky, 2006, с.210). Таким чином, всі отримані в результаті систематизації результати нашого вільного експерименту, а саме семантичні гештальти, реалізують Мілтон-модель, яка об'єднує викривлення, узагальнення та випущення інформації, завдяки чому «мова навмисно використовується так, щоб дати можливість клієнту доповнити деталі, яких бракує» (Hall, 2015, с.161). Мілтон-модель «дозволяє адресанту бути 'витончено неясним'. Тобто вона дозволяє продукувати твердження..., в яких майже повністю конкретна інформаціє видалена, так що адресат може вільно заповнювати лакуни власним досвідом» (Pligin, 2009, с. 412). Серед багатьох технік Мілтон-моделі для даного дослідження цікавими виявляються номіналізація й генералізація, які потребують декодування за допомогою «трансдериваційного пошуку», заповнюючи сенсові лакуни суб'єктивно актуальним змістом» (Kovalevsky, 2006, с.215). Яке саме значення вкладають інформанти в гештальт, наприклад, ПРИЄМНІ ПОЧУТТЯ, УСПІХ, НЕБЕЗПЕКА, БАЖАННЯ? Наскільки їх розуміння збігається чи відрізняється? Це залежить від їхнього особистого досвіду, від їхньої системи цінностей та переконань, від їх світогляду. Як бачимо, ступінь узагальненості отриманих СГАОП є різним — від максимально дифузних МОЖЛИВІСТЬ чи НЕВІДОМЕ до більш конкретних ШОТЛАНДІЯ чи КВІТКА, однак у будь-якому з випадків у адресата залишається

можливість заповнити, за термінологією Т. Ю. Ковалевської, «сенсові лакуни суб'єктивно актуальним змістом» (Kovalevsky, 2006, с.216). Таким чином, ароматоніми успішно виконують свою основну функцію навіювання, викликання у свідомості бажаних образів, відчуттів та емоцій. Скажімо, ароматонім *Wonder* у кожного адресата викликає власне розуміння, що саме є диво, а *Beauty* — яка саме має бути краса, в чому вона маніфестується. Надзвичайно успішним вважаємо ароматонім *Very Irrisistible* завдяки його неясній семантиці та предметній віднесеності: до якої сфери людського буття належить цей кваліфікатор: власне аромат, той образ, що він створює, чи якісь інші аспекти. В нашому експерименті найбільш конкретним за структурою асоціативного гештальтного ядра виявився ароматонім *Daisy Dream*, провідним гештальтом якого є КВІТКА. Але й у цьому випадку залишилося відкритим питання, яка саме квітка, через дифузність даної генералізації.

ВИСНОВКИ

Отже, було отримано наступні результати: ароматонім *Daisy dream* має два домінувальні гештальти: КВІТКА (41,38 %) та ПРИЄМНІ ПОЧУТТЯ (24,14 %). Домінувальними гештальтами ароматоніму *Chance* були виявлені УСПІХ (70,91 %) і МОЖЛИВІСТЬ (9,09 %). Для ароматоніму *Shooting star* домінувальними гештальтами стали НЕБЕСНИЙ ПРОСТІР (38,98 %) і БАЖАННЯ (22,03 %). Ароматонім *Black opium* має два домінувальні гештальти: НАРКОТИК (37,93 %) та АРОМАТ (12,07 %). Домінувальними гештальтами ароматоніму *Amazing grace* були виявлені РЕЛІГІЯ (42,11 %) та ШОТЛАНДІЯ (14,04 %). Для ароматоніму *Bombshell* домінувальними гештальтами стали СЕКСУАЛЬНІСТЬ (49,09 %) і ВІЙНА (32,73 %). Ароматонім *Neroli Portofino* має два домінувальні гештальти: РОЗВАГА (36 %) й ІНОЗЕМНИЙ (20 %). Провідними гештальтами ароматоніму *Flowerbomb* виявилися КВІТИ (42,59 %) та ВІЙНА (9,26 %). Ароматонім *Mademoiselle Coco* має один домінувальний гештальт МОДА (78,85 %). Для ароматоніму *Beach* також було виокремлено один домінувальний гештальт РОЗВАГА (90 %). Для ароматоніму *Alien* домінувальними гештальтами стали НЕВІДОМЕ (50 %) і КОСМОС (9,26 %). Ароматонім *Light blue* має два домінувальні гештальти: СВІЖІСТЬ (26,32 %) та КОЛІР (21,05 %). Домінувальними гештальтами ароматоніму *Sexy amber* виступили ЖІНОЧІСТЬ (25 %) та КОШТОВНІСТЬ (19,64 %). Для

ароматоніму *212* домінувальними гештальтами стали КІЛЬКІСТЬ (36 %) і ЧАС (14 %). Ароматонім *Juliette has a gun* має всього один домінувальний гештальт НЕБЕЗПЕКА (60,34 %). СГАОП аналізованих стимулів-ароматонімів майже не повторюються, за винятком таких гештальтів, як РОЗВАГА й КВІТИ, а також ВІЙНА. Домени, до яких належать сформовані стимулами семантичні гештальти, є переважно позитивними, тобто це **ПОЧУТТЯ** (ПРИЄМНІ ПОЧУТТЯ, БАЖАННЯ, СЕКСУАЛЬНІСТЬ), **МАЙБУТТЯ** (УСПІХ, МОЖЛИВІСТЬ), **ВІДПОЧИНОК** (РОЗВАГА, РОЗВАГА, МОДА), **СВІТОГЛЯД** (РЕЛІГІЯ), **ЯКІСТЬ** (КОЛІР, СВІЖІСТЬ, ЖІНОЧІСТЬ, АРОМАТ), **АРТЕФАКТ** (КОШТОВНІСТЬ), **НАТУРФАКТ** (КВІТКА, КВІТИ), **КІЛЬКІСТЬ**, **ЧАС**, **ПРОСТІР** (ШОТЛАНДІЯ, НЕБЕСНИЙ ПРОСТІР, КОСМОС). Як негативні сприймаються домени **ЧУЖИЙ** (ІНОЗЕМНИЙ, НЕВІДОМЕ), **НЕБЕЗПЕКА** (НЕБЕЗПЕКА, ВІЙНА, ВІЙНА, НАРКОТИК).

Результати проведеного дослідження відкривають нові **перспективи** вивчення природи ароматонімічного субфрейму ментального лексикону носіїв різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельская Т. И. Средства актуализации опорных концептов парфюмерного дискурса современного французского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05/ Бельская Татьяна Игоревна. — Москва, 2010. — 26 с.
2. Веригин К. М. Благоуханность: воспоминания парфюмера/ К. М. Веригин. — М.: КЛЕОграф, 1996. — 224 с.
3. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування: [монографія] / Т. Ю. Ковалевська. — Вид. друге, випр. і доп. — Одеса: Астропринт, 2006. — 324 с.
4. Мамаев С. В. Названия туалетной воды: прагмалингвистический аспект / С. В. Мамаев// Функциональная лингвистика. Международный лингвистический конгресс «Язык и мир» (Ялта, 5–7 октября 2015): [сборник научных докладов]. — Ялта: Форма, 2015. — С. 37–48.
5. Плигин А. Руководство к курсу НЛП-Практик / А. Плигин, А. Герасимов. — М.: Твои книги, 2009. — 576 с.
6. Сотникова Е. А. Ономастическое пространство названий парфюмерной продукции в русском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01/ Елена Александровна Сотникова. — Елец, 2006. – 259 с.

7. Холл М. Полный курс НЛП / М. Холл, Б. Боденхамер. — М.: АСТ, 2015. — 640 с.
8. Munteanu Siserman Mihaela. Proper Names of Perfumes // Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives / Ed. by Oliviu Felecan / Mihaela Munteanu Siserman. — 2014. — P. 413–424.

REFERENCES

Bel'skaja, T. I. (2010). Means of actualization of basic concepts of perfume discurse in modern French: Author's thesis, Moskva, 26 p.

Verigin, K. M. (1996). Fragrance: The Perfumer's Memories, Moskva, 224 p.

Kovalevsky, T. Yu. (2006). Communicative aspects of neurolinguistic programming, Astroprint, Odessa, 324 p.

Mamaev, S. V. (2015). Names of perfumes: pragmalinguistical aspect. Funkcional'naja lingvistika [Functional Linguistics], Jalta, Forma, pp. 37–48.

Pligin, A., Gerasimov, A. (2009). Guide to the course of NLP-Practitioner. Your books, Moscow, 576 p.

Sotnikova, E. A. (2006). Onomastic space of perfume names in Russian language: Author's thesis, Elec, 259 p.

Hall, M., Bodenhamer, B. (2015). Full course NLP. Moscow, 640 p.

Mihaela Munteanu Siserman (2014). Proper Names of Perfumes. Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives, pp.413–424.

БЕЛАЯ Евгения Сергеевна
кандидат филологических наук, доцент кафедры «Английского языка № 2» Национального университета «Одесская морская академия»;
ул. Дидрихсона, 8, г.Одесса, 65082, Украина;
тел. +380672527232; e-mail: belayaeugeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X

СТРУКТУРА АНГЛОЯЗЫЧНОГО АРОМАТОНИМИЧНОГО СУБФРЕЙМА

***Аннотация**. Статья посвящена выяснению природы ароматонимичного субфрейма ментального лексикона носителя английского языка. Рассмотрены семантические гештальты ассоциативного поля англоязычных ароматонимов. Систематизация результатов свободного ассоциативного эксперимента сделала выделение СГАОП, то есть семантических гештальтов ассоциативного онимичного поля анализируемых стимулов. **Целью** статьи является установление языковой природы имён для обозначения духов в её когнитивном измерении. **Объектом** исследования избраны имена для обозначения духов — ароматонимы, **предметом** — языковая структу-*

ра англоязычного ароматонимичного субфрейма. ***Материалом*** *исследования послужили 2000 англоязычных имён духов, отобранных из печатных и электронных средств массовой коммуникации, а также результаты свободного ассоциативного эксперимента, которые насчитывают 842 реакции.* ***Методологической*** *основой анализа ароматонимов английского языка послужили современные ономастические теории: количественный анализ обеспечил установление актуального объема и динамики эмпирических фактов; метод свободного ассоциативного эксперимента сделал возможным установления составляющих и структуры ассоциативного поля ароматонимов; метод выделения семантических гештальтов ассоциативного поля предоставил возможность выделить их ядровые компоненты.* ***Итак****, были установлены семантические гештальты ассоциативного поля ароматонимов-стимулов, которые формируются семантически обусловленными группировками ассоциатов, с выделением их ядра.* ***Практическая ценность*** *работы заключается в разработанном механизме установления принадлежности собственного данного подкласса к определенному кругу ментального ароматонимичного субфрейма.* ***В результате*** *исследования все ассоциаты были разделены на четыре круга индивидуального онимичного фрейма в зависимости от степени знакомства реципиента со стимулом и его эмоционального вовлечения.*

Ключевые слова*: ароматоним, семантические гештальты, субфрейм, свободный ассоциативный эксперимент.*

Eugeniya S. BILA
PhD, associate professor at the chair of «English language #2»
at National university «Odessa maritime academy»,
8, Didrihsona str., Odessa, 65082 Ukraine,
tel: +380672527232; e-mail: belayaeugeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X

STRUCTURE OF ENGLISH AROMATONYMIC SUBFRAME

Abstract. *The article is dedicated to explaining the nature of the aromatonymic subframe of a mental thesaurus of a native English speaker. The semantic gestalt of the associative field of English aromatonyms is considered. The systematization of the results of the free associative experiment made it possible to outline the semantic gestalt of the associative field of English aromatonyms of the analyzed stimuli.* ***The purpose*** *of the article is to establish the linguistic nature of proper names to denote perfumes in their cognitive dimension.* ***The object*** *of the study was proper names denoting perfumes — aromatonyms,* ***the subject*** *— the linguistic structure of the English aromatonymic subframe. 2000 English-language names of perfumes taken from print and electronic media served as* ***the material*** *of the study, as well as the results of a free*

associative experiment which include 842 reactions. ***The methodological basis*** *for the analysis of English aromatonyms was the use of modern onomastic theories: quantitative analysis ensured the establishment of the actual volume and dynamics of empirical facts; the method of free associative experiment made it possible to determine the components and structure of the associative field of aromatonyms; the method of outlining the semantic gestalts of associative field made it possible to distinguish their core components. Thus, the semantic gestalts of the associative field of aromatonyms stimuli have been determined, which are formed by certain groups of semantic associates and their nucleus.* ***The practical value*** *of the work lies in the developed mechanism for establishing the identity of the proper name of this subclass to a certain circle of mental aromatonymic subframe.* ***As a result of the study****, all associates were divided into four circles of individual onymic frames, depending on the degree of acquaintance of the recipient with the stimulus and its emotional involvement.*

Key words: *aromatonym, semantic gestalts, subframe, free associative experiment.*

УДК 811.531’373.613

ВАЛІГУРА Ольга Романівна
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри східної філології Київського національного лінгвістичного університету,
вулиця Велика Васильківська, 73, Київ, 03150, Україна; тел.: +38 044 5285095;
e-mail: olha.valihura@gmail.com; ORCID ID: 0000–0003–0428–5421;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195014

ОХРІМЕНКО Віталій Олександрович
кандидат філологічних наук, доцент кафедри корейської філології Київського національного лінгвістичного університету,
вулиця Велика Васильківська, 73, Київ, 03150, Україна; тел.: +38 044 5216028;
e-mail: sonsennim277@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–9087–5809;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195014

СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Анотація. *У пропонованій статті розглянуто специфіку досліджень ономатопеїчної лексики в сучасному мовознавстві. Основну увагу приділено сучасним теоретичним положенням лінгвістики, які окреслюють поняттєву базу ономатопеї як об’єкта вивчення фоносемантики. Ономатопеїчні студії посідають значне місце у вирішенні важливих мовознавчих питань, зокре-*

© Валігура О. Р., Охріменко В. О., 2019

ма проблеми мотивованості знака та походження мови. Згідно з сучасним розумінням, термін ономатопея вживається на позначення безпосередньої імітації звуків нелінгвістичної природи шляхом комбінації сегментів, які добираються з інвентарю фонем конкретної мови. Осмисленню цієї тематики в українському та закордонному мовознавстві сприяли роботи багатьох мовознавців. У всіх працях увага дослідників зосереджена передусім на звуконаслідувальних словах як прикладах мотивованості мовного знака. ***Метою*** *статті є аналіз специфіки сучасних досліджень ономатопеїчної лексики.* ***Об'єктом*** *дослідження є ономатопеїчна лексика.* ***Предмет*** *роботи — особливості сучасних досліджень ономатопеїчної лексики.* ***Метод*** *системного (польового) вивчення та опису мов і культур,* ***методи*** *аналізу та систематизації були використані у роботі.* ***Сумуючи*** *вищезазначене, можемо підкреслити, що звукосимволізм разом із звуконаслідувальною системою входить до складу звукозображувальної системи мови. Явище звукового символізму універсальне й інтернаціональне.* ***Практична цінність*** *роботи полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження при аналізі фактичного матеріалу конкретної мови.* ***У результаті*** *розвідки було встановлено, що пріоритетним у лінгвістичних студіях є дослідження явища ономатопеї у межах гіпотези походження мови як частини фоносемантичних виявів у мові, а також як один із способів утворення нових лексем.*

Ключові слова*: ономатопеїчна лексика, ономатопея, звуконаслідування, звукосимволізм.*

ВСТУП

Відомо, що звукозображувальна система мови поділяється на дві підсистеми — звуконаслідувальну (акустичний денотат) і звукосимволічну (неакустичний денотат). Звуконаслідувальну підсистему утворюють звуконаслідування або ономатопи, в основі яких лежить фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова і звуковою ознакою денотата. Звукосимволічну підсистему формують звукосимволічні слова, сутність яких полягає у фонетично мотивованих зв'язках між фонемами слова і незвуковою ознакою денотата, тобто передачею мовним звуком відчуття, руху, враження від позначуваного предмета. Номінація звукосимволічного слова залежить від ознаки об'єктів, що сприймаються в будь-якій модальності людини, крім слухової (зір, смак, дотик, нюх, фізичні відчуття тощо).

Актуальність пропонованого дослідження визначається загальною тенденцією сучасного мовознавства до аналізу лексичного складу мови з погляду її зв'язків з мисленням.

Мета роботи полягає в аналізі особливостей дослідження ономатопеїчної лексики в сучасному мовознавстві.

Об'єктом дослідження є ономатопеїчна лексика. **Предметом** дослідження є специфіка сучасних лінгвістичних студій, присвячених аналізу ономатопеїчної лексики.

МЕТОДОЛОГІЯ

Відповідно до мети дослідження були використані такі **методи:** метод системного (польового) вивчення та опису мов і культур, що становить основу для комплексного дослідження мови як виразника культурних цінностей, метод критичного аналізу, який було використано для вивчення корпусу наукових праць попередників.

ЗДОБУТКИ

У результаті розвідки було встановлено, що при сприйнятті різноманітних звуків в уяві людини виникають певні асоціації й образи. Таку властивість звуків стимулювати особливі сенсорні відчуття, емоційні реакції й різноманітні образи називають звуковим символізмом.

Звуковий символізм заснований, на думку вітчизняного мовознавця В. В. Левицького, не на матеріальній, а на структурній подібності між звуком і змістом, а тому було би не правильно ототожнювати поняття іконічності, або іконізму, і символізму мовного знаку. Термін *іконічність*, тобто звукозображення, можна трактувати або дуже широко (і звуконаслідування, і звукосимволізм), або більш вузько (що, як вважає В. В. Левицький, більш правильно), оскільки іконічні знаки можуть бути пов'язані з предметом своєю матеріальною подібністю (Levytskiy, 2009, с. 11). При цьому для звукосимволічної лексики властивий закономірний, недовільний, фонетично мотивований зв'язок між фонемами слова і закладеною в основі номінації незвуковою ознакою денотата.

Окреслюючи межі поняття звукосимволізму, З. Я. Тураєва у своїй роботі (Turaeva, 2009) виокремлює первинний і вторинний звукосимволізм. Первинний звукосимволізм властивий словам, що постали внаслідок звуконаслідування. Вторинний звукосимволізм утворюється шляхом поєднання асоціацій звуку зі змістом.

З огляду на те, що звукозображувальну систему мови складають звуконаслідувальні і звукосимволічні слова, то необхідно розмежувати ці поняття, які протягом тривалого часу розглядали сукупно, не автономно.

Звуконаслідування або ономатопею визначають як умовну словесну імітацію звучань навколишньої дійсності засобами певної мови, хоч умовність словесної імітації різних звучань є достатньо відносною (Skripnik, 2010). Кореневі звуконаслідувальні слова утворюються за визначеними моделями. Відтак знаючи характер звучання денотата, можна передбачити його структуру, тобто з'ясувати так звані акустичні типи фонем.

Звукосимволізм (звуковий символізм, фонетичний символізм, символіка звуку) можна трактувати як зв'язок між позначуваним і тим, що позначається, який має мотивований характер. Проте таке визначення не дає змоги виявити фонетично мотивовані слова, у яких діє звукосимволізм ані від первинно, ані від вторинно мотивованих слів, тобто, у яких діє звуконаслідування. Звукосимволічні слова (ідеофони, образні слова) особливо часто позначають різні види руху, світлові явища, величину, форму, віддаленність об'єктів, властивості їхньої поверхні, фізіологічні й емоційні характеристики.

ОБГОВОРЕННЯ

На сьогоднішній день розроблено методику визначення звуконаслідувальних слів, проаналізовано критерії їх виокремлення, а саме: редуплікація, експресивна гемінація, ізоморфізм звукосимволічних слів у мовах світу. Звукосимволічними постають не лише ті слова, які визначаються сучасними носіями мови, але й всі інші численні лексичні утворення, у яких цей зв'язок під час мовної еволюції виявився послабленим або навіть утраченим.

Доцільно також зазначити, що звукосимволічні основи в мовах світу мають високу продуктивність. Виокремлюючись семантично і структурно, велика кількість звукосимволічних і звуконаслідувальних слів утворюють нові лексико-семантичні розряди в складі дієслова та інших частин мови.

Отже, ономатопея становить перший рівень системи звукозображальних засобів мови. Звуковий символізм як другий рівень цієї системи є набагато складнішим явищем, матеріальна основа якого донині залишається невизначеною. Якщо схожість моделей будови звуконаслідувальних слів у всіх мовах світу можна пояснити спробами відтворити природний чи людський звук за допомогою артикуляційної бази людини на фонетико-фонологічному рівні відповідної мови так, що один природний звук буде подібно відтворюватися но-

сіями різних мов, то схожість звукосимволічних основ у різних мовах світу не піддається такому логічному поясненню. Тому проблема звукозображення, щодо якої дискусії ведуться з давніх-давен з різних позицій, загострює одну з основних мовних проблем — проблему мотивованості мовного знака.

Результати дослідження ономатопеїчної лексики сучасної корейської мови дозволили з'ясувати, що корейській мові властивий чіткий поділ ономатопеїчної лексики на дві групи, а саме: звуконаслідувальні та образонаслідувальні слова (Okhrimenko, 2016). Звуконаслідувальні слова корейської мови — це віддзеркалення різних звукових явищ у навколишній дійсності, насамперед це слова, що імітують звуки людей, тварин, птахів тощо. Образонаслідувальні слова виражають уявлення, які виникають на основі зорових, дотикових і тактильних сприйняттів предметів з їхніми зовнішніми ознаками. Для звуконаслідувальної лексики корейської мови характерним є розвиток двох типів полісемії: всередині самої звукозображувальної системи (коли всі члени синонімічного ряду є звуконаслідувальними словами) і за її межами, тобто на основі семантичної кореляції з іншими незвуковими тематичними групами. Варто відзначити важливу роль процесів вторинної номінації, з яких найбільш суттєвими є метафоричні перенесення.

Для звуконаслідувальної підсистеми корейської мови типовими є всі основні способи морфологічного утворення слів, характерні для лексичної системи корейської мови загалом, крім скорочення.

Що стосується стилістичного статусу слова, то необхідно констатувати, що багато ономатопів характеризуються чітко вираженим розмовним забарвленням. Водночас звуконаслідувальні слова часто трапляються в термінології, здебільшого це фонетична лексика.

Зазначені вище факти говорять про те, що у будь-якій сучасній мові функціонує багато слів, походження яких має звуконаслідувальний характер. На сьогодні звуконаслідування досліджують у фоносемантичній площині. Зважаючи на універсальний характер звуконаслідувань, фоносемантичні закони є справедливими і дієвими для всіх мов. Звукосимволічна схожість між різними мовами не залежить від їхньої генетичної спорідненості. Особливої актуальності ця теза набуває у світлі ностратичної теорії мов.

У зв'язку з цим слід також зауважити, що мова з плином часу змінюється, тому всі мовні явища можна розглядати з позицій синхронії

і/або діахронії. Діахронія дає змогу дослідити походження, розвиток ономатопеїчної лексики, установити зв'язок між позначуваною реалією і її фонетичною репрезентацією, визначити причини вибору тієї чи тієї фонеми, розкрити шар лексики, пов'язаний з певним звуконаслідуванням, виявити особливості номінації цих мовних одиниць, з'ясувати їхню образну основу. Такий підхід до досліджуваного мовного явища тісно пов'язаний з етимологічним аналізом, оскільки в процесі розвитку слово часто втрачає свою внутрішню форму, а тому може виникнути проблема виявлення генетичних ономатопів у словнику.

Разом з тим, синхронне вивчення ономатопеїчної лексики визначає низку інших завдань, а саме: функціонування ономатопів у тексті, виявлення їхніх лексико-граматичних і лексико-семантичних особливостей, з'ясування ономатопеїчних конотацій, розв'язання проблем перекладу ономатопеїчної лексики. Проведений аналіз теоретичних напрацювань дає змогу стверджувати, що в сучасній лінгвістиці вивчення ономатопеїчної лексики здійснюється в синхронічному аспекті на матеріалі різних мов (Sasamoto, 2019).

Наукові праці охоплюють дослідження і окремих лексико-семантичних груп, і великих лексичних сукупностей — лексичних галузей. Крім традиційних структурно-семантичних описових досліджень ономатопеїчної лексики, в останні роки сформувалися три популярних напрями дослідження ономатопеїчної лексики:

— діахронічні дослідження особливостей становлення й розвитку ономатопеїчної лексики, що може бути в подальшому використано для визначення провідних тенденцій структурного і семантичного розвитку ономатопеї як основи її впорядкування, класифікації й, відповідно, удосконалення (Tishina, 2010; Tolstaya, 1971);

— порівняльні дослідження ономатопеїчної лексики низки мов (у першу чергу, найпоширеніших), що може бути використано для виявлення національних особливостей розвитку цієї лексичної галузі (Ayvazova, 2011; Ermakova, 1993; Kurashkina, 2007; Nurullova, 2013; Fatyuhin, 2000);

— функційні дослідження як ономатопеїчної лексики, так і окремих ономатопів зі встановленням особливостей їх функціонування в різних сферах комунікації (у розмовно-побутовому стилі, художніх текстах тощо) (Rumak, 2007; Titova, 2006; Yudaeva, 2005).

Новий аспект вивчення ономатопеї пропонує психолінгвістика. Завдяки цьому напряму вводиться поняття примарної (первинної) мотивації форми знака (Gorelov, 1998, с. 12–13). Саме психолінгвістика намагається визначити місце для ономатопеї, оскільки власне лінгвістична наука часто витісняє ономатопеїчну лексику на периферію. Психолінгвістика пояснює сутність двох видів первинної мотивованості — звуконаслідування й ідеофонії. Якщо позначувані об'єкти не звучать, то звуковий склад слова формується, відповідно до тих відчуттів, які викликає той чи той предмет. Обидва вказані явища віддзеркалюють одне — зумовленість, залежність звукової оболонки слова від його денотата.

Розглядаючи питання про мотивованість мовного знака, психолінгвіст І. Н. Горелов називає особливий вид номінації, при якому спостерігаються мотивовані рухи органів артикуляції ще до єднання цих рухів зі звуком. Ці номінації, що імітують, наприклад, враження від чогось смачного, солодкого, гіркого, кислого, гострого тощо, дуже близькі для носіїв абсолютно різних мов (Gorelov, 1998).

При цьому слід зауважити, що ономатопея виявляється буквально в усіх мовах світу, вона постає як мовна універсалія. Як зазначає А. Росетті, походження ономатопеї або звуконаслідування необхідно шукати в притаманній усім мовам внутрішній тенденції встановити зв'язок між об'єктами природи і надати мові безпосереднього характеру (Rosetti, 1962, с. 91).

Спираючись на досвід попередників, що досліджували ономатопею, пропонуємо визначати це мовне явище так: ономатопея — це явище образотворчої мотивованості мовного знака, а також сукупність фактів його вияву. Одиничний мовний факт вияву образотворчої мотивованості називаємо ономатопом. Термін «звуконаслідування» використовуємо як додатковий, і він синонімічний термінам «ономатопея» і «ономатоп» у зв'язку з традиційним його використанням у вітчизняній та європейській лінгвістиці.

Питання про належність до певної частини мови, на наш погляд, є неминучим при вивченні ономатопеїчної лексики, оскільки таке мовне явище неоднозначне і специфічне. Постійний процес лексикалізації ономатопів ускладнює їх виокремлення з-посеред інших одиниць, часто потребує етимологічного аналізу.

У лінгвістичній літературі наявні деякі розбіжності щодо виокремлення таких одиниць. Звуконаслідуваннями прийнято вважати слова визначеної частини мови, у деяких дослідженнях — і їхні похідні. У тлумачних, діалектних та інших словниках ці слова зазвичай мають примітки. У дослідженнях із фоносемантики або психолінгвістики, як правило, такі факти мови розглядаються не за належністю їх до певної частини мови, а з позиції номінації, мотивованості і внутрішньої форми. Останнє твердження ми екстраполюємо і для нашого дослідження.

Ураховуючи все зазначене вище, до ономатопів відносимо:

• одиниці, що являють собою звуконаслідування як частину мови;

• похідні від таких одиниць;

• деякі вигуки, що помічені в словниках спеціальними примітками;

• лексику, яка містить звукообраз, тобто образотворчо мотивовану;

• лексику, що втратила свій попередній звукообраз, але за умови етимологічного аналізу, відновлює його.

Викладене дає підстави стверджувати, що ономатопея як прояв мотивованості, безперечно, вимагає уточнення її визначення. З одного боку, у мовленні функціонують примарно мотивовані одиниці, але вони набагато ширші, ніж поняття звуконаслідування. З іншого боку, постійний процес лексикалізації ономатопів ускладнює їх виокремлення з-поміж інших одиниць, вимагаючи почасти етимологічного аналізу.

ВИСНОВКИ

Звукосимволізм разом із звуконаслідувальною системою входить до складу звукозображувальної системи мови. Явище звукового символізму універсальне й інтернаціональне. Висока продуктивність звукосимволічних основ, їх емотивна забарвленість дає змогу говорити про лінгвістичне й культурне значення слів із звукосимволічним компонентом. Вивчення явища звуконаслідування має велике значення для розв'язання багатьох проблем мовознавства, а саме: формування мови, її походження, мотивованість мовного знака, характер зв'язку між поняттям і словом, виявлення універсальних або типових зв'язків звукосмислів зі значенням певних звукокомплексів тощо. **Перспективу подальших досліджень** вбачаємо у розгляді асоціативних упливів ономатопеїчної лексики однієї мови на носіїв іншої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айвазова Э. Б. Фонетико-морфологические и лексико-семантические особенности звукоизобразительных слов в лезгинском, азербайджанском и английском языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Айвазова Эльмира Балакеримовна; Дагестанский гос. пед. ун-т. — Махачкала, 2011. — 167 с.
2. Горелов И. Н., Седов К. Ф. Основы психолингвистики / Илья Наумович Горелов, Константин Федорович Седов. — М.: Лабиринт, 1998. — 256 с.
3. Ермакова Н. М. Ономатопея: (англо-русские параллели в переводе): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Ермакова Нина Мстиславовна; С.-Петербургский гос. ун-т. — СПб., 1993. — 183 с.
4. Курашкина Н. А. Звукообозначение как репрезентация звукосферы в языке (на материале английских, французских и русских антропо- и орнитофонов): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Курашкина Наталия Александровна; Башкирский гос. ун-т. — Уфа, 2007. — 191 с.
5. Левицкий В. В. Звуковой символизм. Мифы и реальность / Виктор Васильевич Левицкий. — Черновцы: Рута, 2009. — 186 с.
6. Нуруллова А. А. Ономатопея в современном английском, русском и немецком языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Нуруллова Алсу Алмазовна; Казанский (Приволжский) федерал. ун-т. — Казань, 2013. — 15 с.
7. Россети А. Заметки об употреблении ономатопей // Вопросы языкознания / А. Россети. — 1962. — № 3. — С. 91–92.
8. Румак Н. Г. Теоретические и практические проблемы межъязыковых соответствий (на примере перевода ономатопоэтической лексики в японском языке): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.22 / Румак Наталья Григорьевна; Институт стран Азии и Африки при МГУ имени М. В. Ломоносова. — М., 2007. — 24 с.
9. Скрипник Я. Н., Смоленская Т. М. Фонетика современного русского языка / Яна Николаевна Скрипник, Тамара Михайловна Смоленская. — Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2010. — 152 с.
10. Титова Е. А. Прагматический аспект передачи звукоизобразительных средств при переводе поэтических текстов (на материале английского и русского языков): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Титова Елена Александровна; Челябинский гос. ун-т. — Челябинск, 2006. — 202 с.
11. Тишина Е. В. Русская ономатопея: диахронный и синхронный аспекты изучения: дис. ... кандидата филол.наук: 10.02.01 / Тишина Елена Валерьевна; Волгоградский гос. пед. ун-т. — Волгоград, 2010. — 183 с.
12. Толстая С. М. Фонетические наблюдения над ономатопоэтическими образованиями с суффиксом -ot- в верхнелужицком языке // Исследования по славянскому языкознанию / С. М. Толстая. — М.: Наука, 1971. — С. 272–280.

13. Тураева З. Я. Лингвистика текста. Текст. Структура и семантика / Зинаида Яковлевна Тураева. — М. : Либроком, 2009. — 127 с.
14. Фатюхин В. В. Особенности перевода звукоподражаний и междометных глаголов: на материале русского и английского языков: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Фатюхин Вячеслав Вячеславович; Моск. пед. ун-т — М., 2000. — 184 с.
15. Юдаева О. В. Глагольная редупликация на базе номинативного повтора: лингвистическая природа и поэтическая функция: на материале рус. яз.: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Юдаева Олеся Владимировна; Военный университет. — М., 2005. — 186 с.

REFERENCES

Aivazova, E. B. (2011). Phonetic-morphological and lexical-semantic features of sound depicting words in Lezgi, Azerbaijan and English, Dahestan State University.

Horelov, Y. N. and Sedov, K. F. (1998). Fundamentals of psycholinguistics. Moskow: Labyrynt.

Ermakova, N. M. (1993). Onomatopeia: (English-Russian parallels in translation). S.-Peterburg State University.

Kurashkyna, N. A. (2007). Sound designation as a representation of the sound sphere in the language (based on English, French and Russian anthropo- and ornithophones), Bashkirskii State University.

Levytskyi, V. V. (2009). Sound symbolism. Myths and reality. Chernivtsy: Ruta.

Nurullova, A. A. (2013). Onomatopoeia in Modern English, Russian and German, Degree Thesis, Kazan Federal University.

Okhrimenko, V. O. (2016). Particularities of Onomatopoeic Lexicon Studies in Modern Korean. In: Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. Vienna: East-West Association for Advanced studies and Higher Education Gmbh, pp. 53–55.

Rossety, A. (1962) Notes on the use of onomatopoeia. In: Linguistics issues, № 3. pp. 91–92.

Rumak, N. H. (2007). Theoretical and practical problems of interlanguage correspondences (on the example of the translation of onomatopoeic lexis in Japanese): Degree Thesis, Institute stran Azyyi i Afriky after M. V. Lomonosova.

Sasamoto, Ryoko (2019). Onomatopoeia and Relevance. Communication of Impressions Via Sound. Palgrave Macmillan.

Skrypnyk, Ya. N. and Smolenskaia, T. M. (2010). Phonetics of the modern Russian language. Stavropol: SHPY.

Tytova, E. A. (2006). The pragmatic aspect of the transfering of sound means in the translation of poetic texts (based on English and Russian languages). Degree Thesis, Cheliabinsk State University.

Tyshyna, E. V. (2010). Russian onomatopoeia: diachronic and synchronous aspects of the study: Degree Thesis, Volhohrad State University.

Tolstaia, S. M. (1971) Phonetic observations of onomatopoeic formations with the suffix -ot- in the Upper Luzhitsky language. In: Studies in Slavic linguistics, Moskow: Nauka, pp. 272–280.

Turaeva, Z. Ia. (2009). Linguistics of the text. Text. Structure and semantics Moskow: Lybrokom.

Fatiukhyn, V. V. (2000). Peculiarities of the translation of onomatopoeic and interjective verbs: on the material of Russian and English languages, Degree Thesis, Moskow State University.

Yudaeva, O. V. (2005). Verbal reduction based on nominative repetition: linguistic nature and poetic function: on the material of the Russian language, Degree Thesis, Moskow State Military University.

ВАЛИГУРА Ольга Романовна
доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой восточной филологии Киевского национального лингвистического университета,
улица Большая Васильковская, 73, Киев, 03150, Украина;
тел.: +38 044 5285095; e-mail: olha.valihura@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0428–5421.

ОХРИМЕНКО Виталий Александрович
кандидат филологических наук, доцент кафедры корейской филологии,
улица Большая Васильковская, 73, Киев, 03150, Украина;
тел.: +38 044 5216028; e-mail: sonsennim277@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9087–5809.

СПЕЦИФИКА СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ОНОМАТОПЕИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ

Аннотация. *В предлагаемой статье рассмотрена специфика исследований ономатопеической лексики в современном языкознании. Основное внимание уделено современным теоретическим положениям лингвистики, которые определяют понятийную базу ономатопеи как объекта изучения фоносемантики. Ономатопеические исследования занимают значительное место в решении важных языковедческих вопросов, в частности проблемы мотивированности знака и происхождения языка. Согласно современным работам, термин ономатопея употребляется для обозначения непосредственной звуковой имитации звуков нелингвистической природы путем комбинации сегментов, которые берут из инвентаря фонем конкретного языка. Осмыслению этой тематики в украинском и зарубежном языкознании способствовали работы многих лингвистов. Во всех трудах внимание исследователей сосредоточено прежде всего на звукоподражательных словах как примерах мотивированности языкового знака.* ***Целью*** *статьи является анализ специфики современных исследований ономатопеической лексики.*

Объектом *исследования является ономатопеическая лексика.* ***Предмет*** *исследования — особенности современных работ: посвященных ономатопеической лексике.* ***Метод*** *системного (полевого) изучения и описания языков и культур,* ***методы*** *анализа и систематизации были использованы в работе. Подводя* ***итог*** *вышесказанному, можем подчеркнуть, что звукосимволизм вместе с ономатопеей входят в состав звукоподражательной системы языка. Явление звукового символизма универсальное и интернациональное.* ***Практическая ценность*** *работы состоит в возможности применения научных положений и выводов исследования при анализе фактического материала конкретного языка.* ***В результате*** *было установлено, что приоритетным в лингвистических исследованиях является исследование явления ономатопеи в пределах гипотезы происхождения языка, как части фоносемантичных проявлений в речи, а также как одного из способов образования новых лексем.*

Ключевые слова: *ономатопеическая лексика, ономатопея, звукоподражания, звукосимволизм.*

Olha R. VALIHURA
Doctor of Philology, Professor, the Head of Department
of Oriental Philology at Kyiv National Linguistic University,
avenue: Velyka Vaselkivska 73, Kyiv, 03150;
phone number: +38 044 5285095; e-mail: olha.valihura@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0428–5421
Vitaliy Ol. OKHRIMENKO
PhD, Associate Professor of the Department of Korean Philology,
avenue: Velyka Vaselkivska 73, Kyiv, 03150;
phone number: +38 044 5216028; e-mail: sonsennim277@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9087–5809

SPECIFICITY OF MODERN STUDIES OF ONOMATOPOETIC LEXIS

Annotation. *The suggested article analyzes the specificity of the study of onomatopoetic lexis in modern linguistics. The main attention is paid to the modern theoretical principles of linguistics which specify the conceptual basis of onomatopoeia as an object of phonosemantic studies. Onomatopoetic research occupies a significant place in resolving important linguistic issues, more specifically the problem of motivation of the sign and the origin of the language. According to the modern investigations, the term* ***onomatopoeia*** *is used to denote the direct imitation of sounds of a non-linguistic nature by a combination of segments that are taken from the inventory of phonemes of a particular language. The comprehension of this topic in the Ukrainian and foreign linguistics was facilitated by the research of many linguists. In all studies the attention of researchers is focused primarily on onomatopoetic words as examples of the motivation of a linguistic sign. The* ***purpose*** *of the article is to analyze the specificity of*

*modern investigations of onomatopoetic lexis. The **object** of the study is onomatopoetic lexis. **Subject of the research** are peculiarities of modern research of onomatopoetic lexis. The **method** of system (field) study and description of languages and cultures, methods of analysis and systematization were used in this research. Summing up the above mentioned, we can emphasize that sound symbolism alongside with onomatopoeia is a part of the onomatopoetic system of the language. The phenomenon of sound symbolism is universal and international. The **practical value** is stipulated by the possibility of applying the scientific principles and conclusions of the study in the analysis of the actual material of a particular language. **As a result**, it was found out that the priority in linguistic research is the study of the phenomenon of onomatopoeia within the framework of the language origin hypothesis as a part of the phonosemantic means in speech, as well as one of the ways to form new lexemes.*

***Key words:** onomatopoetic lexis, onomatopoeia, sound imitation lexis, sound symbolism.*

УДК 801.311/.313(066)

ГОРБАНЬ Вікторія Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195018
ХРУСТИК Надія Михайлівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195018

ДВА ЮВІЛЕЇ

***Анотація.** Стаття присвячена вивченню науково-просвітньої діяльності видатного українського мовознавця, члена-кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка на сторінках збірника «Записки з ономастики», у якому знайшли своє відображення майже всі напрями наукових інтересів ученого. Акцентується увага не тільки на науково-дослідницькій діяльності мовознавця, але й на науково-педагогічній та методичній. Робиться висновок про значен-*

© Горбань В. В., Хрустик Н. М., 2019

ня наукової спадщини Ю. О. Карпенка як ученого, Вчителя, громадянина. ***Актуальність*** *роботи обумовлена недостатньою кількістю праць із зазначеної проблематики.* ***Мета*** *роботи — осмислення напрямів науково-просвітньої діяльності вченого у статтях, надрукованих у збірнику «Записки з ономастики».* ***Об'єкт*** *дослідження — науково-дослідницька та науково-педагогічна діяльність члена-кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка.* ***Предмет*** *дослідження — напрями науково-дослідницької та науково-педагогічної діяльності Ю. О. Карпенка, відображені у виданні «Записки з ономастики». Провідними* ***методами*** *дослідження є описовий та функційний (контекстуально-інтерпретаційний аналіз), залучені для опису семантичної специфіки досліджуваного матеріалу.*

Ключові слова: *Ю. О. Карпенко, наукова спадщина, ономастика, оніми.*

ВСТУП

Статтю написано до ювілею Ю. О. Карпенка — видатного вченого і щедрого Вчителя, який завжди з великою радістю ділився своїми знаннями з усіма тими, хто того потребував. Якби було потрібно одним словом визначити сенс його життя, це було б слово «створювати». Він створював не тільки наукові роботи (тези, статті, підручники, монографії, дисертації), але й наукові напрями, кафедри. Створював і нас — науковців. Його лекції, методологічні семінари, бесіди давали матеріал для роздумів, для розвитку. Утім, не всі ті з широкого загалу, хто цікавився проблемами ономастики, мали змогу спілкуватися з професором особисто, а інформаційно-комунікативні можливості XX ст. були обмежені, ще не було on-line спілкування, не було можливостей для швидкого та плідного обміну думками. Це в наш час існують онлайн-школи, а в минулому столітті треба було шукати дієвий вихід. І його було знайдено!

У 1999 р. було засновано збірник «Записки з ономастики», про який Вчитель мріяв не один рік, завжди підкреслюючи, що в зарубіжних колег такий є. Як зауважував Ю. О. Карпенко, «після розвалу СРСР з його дикуватими настановами О. К. Матвєєв та його учні почали, хоч і не зразу, видавати ніби продовження свого періодичного видання — журнал «Вопросы ономастики». Це перший у Росії й чи не найкращий у Славії ономастичний журнал. Вийшло вже чотири номери (2004–2007), друкується п'ятий. Додамо одразу, що повноцінний ономастичний український журнал «Λόγος ονομαετική» за редакцією професора Є. С. Отіна почав виходити в Донецьку. У 2006 р.

вийшов перший його номер, ось-ось буде другий, третій у друці. Як наближені до журналів ономастичні періодичні видання слід уважати щорічник «Студії з ономастики та етимології», що видається відділом ономастики Інституту української мови НАН України (нині — за редакцією В. П. Шульгача). Вийшло вже шість томів цього видання, причому кожен наступний — глибший і кращий (і товщий) за попередній. В Одесі за моєю редакцією виходять з 1999 р. «Записки з ономастики». У 2007 р. вийшов 10-й випуск, незабаром з'явиться 11-й. Усі названі ономастичні журнали та періодичні видання так чи так торкаються спеціальної ономастичної методики, у меншій мірі — методології. Ономастам у принципі їх усі треба знати. Адже до 1991 р. усі незалежні слов'янські країни мали свої ономастичні журнали. Не було тільки у тих, що входили до складу СРСР. А ось тепер є. Це дуже красномовний факт, вагомий для становлення ономастичної методології й методики» (Karpenko, 2009, с. 284).

Як уже зазначалось у нашій статті «Словотвірна проблематика в науковій спадщині Ю. О. Карпенка», ми «переконані, що наукова спадщина Ю. О. Карпенка, зокрема його методологія вивчення власних назв, окреслені ним перспективи досліджень, неповторний авторський науковий стиль «Генетика» мови послугують джерелом для написання багатьох наукових праць» (Хрустик, Горбань, 2019, с. 351).

Отже, у 2019 р. відзначаємо не лише 90-річчя від дня народження Ю. О. Карпенка, але й 20-річчя з часу заснування збірника наукових праць «Записки з ономастики» — вагомого видання, важливість якого неможливо переоцінити, адже в ньому друкувалися не тільки статті Ю. О. Карпенка та інших видатних ономастів, а й наукові розвідки початківців, регулярно подавався огляд усіх нових ономастичних робіт та найважливіше — рецензії Вчителя на дисертації з глибоким аналізом матеріалу. Своїм дітищем професор опікувався упродовж десяти років. Після того, як мовознавець залишив цей світ, усі справи, пов'язані з виданням «Записки з ономастики», перебрала на себе донька вченого — О. Ю. Карпенко, доктор філологічних наук, професор, відомий в Україні й далеко поза її межами фахівець з ономастики, гідна продовжувачка справи свого батька.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Перший випуск збірника «Записки з ономастики» розпочинається статтею Ю. О. Карпенка «Некарпатські назви Карпат», яка є

взірцем наукового мислення, глибокого й обґрунтованого. Мовознавець не тільки наводить погляди авторитетних науковців, які розглядали назви «величезної гірської країни», як поетично висловився Юрій Олександрович, а й сам занурюється в етимологічні словники, причому не тільки українські та російські, а й німецький, польський, чеський тощо. Уважно аналізується кожне слово, кожна форма в різних мовах, зокрема в нині мертвих мовах; звертається науковець і до творів І. Франка, який добре знався на Карпатах, і до давньогрецької міфології. Результатом цієї копіткої праці стають висновки: «Можливо, найдавнішою назвою Карпат і був оронім Товтри, а точніше — його древня доіндоєвропейська форма. Різні фракійські племена значно пізніше принесли конкуруючі наймення Карпати й Бескиди, з яких у народному успадкованому від фракійців слов'янському вжитку збереглась друга, але зрештою перемогла (завдяки Птолемеєві) перша. Усі ці барвисті й такі різні імена так чи інакше сходять до сенсу «гори», як, зрештою, Карпати й іменувалися слов'янами протягом усього їх побутування в цьому регіоні від часів до нашої ери» (Karpenko, 1999, с. 6).

Подальшу подорож до гірських таємниць Ю. О. Карпенко продовжує в статті «Проблема фракійської оронімії Українських Карпат», яка входить до низки оронімічних досліджень науковця. Важливість цієї розвідки не можна переоцінити, оскільки це блискучий приклад того, до яких помилок може прийти той науковець, який мислить прямолінійно, не занурюючись у глибину. Складність аналізу полягає в тому, що орогрупи Кобила й Малява викликають слов'янські асоціації, які є хибними і до яких звертаються деякі дослідники. Розглянувши назви гір в Болгарії, Сербії, Словаччині, Румунії, Юрій Олександрович доводить незаперечне неслов'янське походження цих орогруп. Висновки, до яких приходить науковець, значно ширші, ніж предмет дослідження, що є характерною рисою наукового стилю Ю. О. Карпенка: «Можна думати, що фракійці в оронімії теж більше успадковували, аніж іменували, але їх внесок у карпатську оронімію, беручи до уваги передусім назви Карпати та Бескиди, є істотним. У цілому етногенетична дистрибуція оронімії Українських Карпат не збігається зі станом справ у гідронімії, однак добре узгоджується з цим станом. Оронімія лише виявилася більш стабільною, менш рухливою, ніж гідронімія, і повільніше змінювалася, краще

зберігала давнину. Значною мірою це зумовлено тим, що не всі етноси, що з'являлись у Карпатах, мали належний гірський досвід. Тому-то давньоєвропейці зберегли тут ряд доіндоєвропейських назв і майже зовсім не внесли своїх онімів. Іллірійці ж та германці, як і кельти, в оронімії Українських Карпат нібито не відбилися зовсім, бо час їх перебування в регіоні був обмеженим. Зате фракійці досить виразні оронімічні сліди полишили» (Karpenko, 1999, с. 27).

Слід зазначити, що топонімія Буковини — це тема, яку Юрій Олександрович досліджував упродовж 50 років: «Давньоруські словотворчі елементи в сучасній українській топоніміці» (1959 р.), «Програма спеціального курсу «Українська топоніміка» (1959 р.), «Місце і функції топонімічного матеріалу в обласному словнику буковинських говорів» (1960 р.), «Відтопонімічні утворення в мові В. Стефаника» (1961 р.), «Слов'янський і романський елементи в топоніміці Буковини» (1961 р.), «Топоніміка і її місце в лексичному складі мови» (1962 р.), «Взаимодействие украинского и молдавского языков в топонимике Буковины» (1963 р.). І це лише початок потужних розвідок, результатом яких стала докторська дисертація «Топонимия Буковины» (1967 р.).

Буковина для Ю. О. Карпенка стала рідним краєм, тому досліджується все, що пов'язане з цією місцевістю: «Лексика огородничества в буковинских говорах» (1957 р.), «Деякі назви культурних рослин у буковинських говірках» (1958 р.), «Зразки матеріалів до словникових статей обласного словника буковинських говорів» (1960 р.), «Топонімія центральних районів Чернівецької області. Конспект лекцій» (1965 р.) та багато іншого.

Гідронімія Буковини теж була об'єктом вивчення упродовж усього життя мовознавця: «До питання про слов'янські назви річок Буковини» (1958 р.), «До походження назв буковинських річок» (1958 р.) тощо. У збірнику «Ономастика» (2000 р.) Ю. О. Карпенко повертається до важливого проблемного питання, на яке намагається дати обґрунтовану відповідь. У статті «Проблема іллірійської гідронімії в Українських Карпатах: іллірійське чи слов'янське?» ведеться дискусія з О. Трубачовим — визнаним фахівцем у цій галузі. Вона стала продовженням наукової суперечки, розпочатої у праці «Поліські гідроніми на -ina» (1998 р.). Мета дослідження в Юрія Олександровича була завжди одна: глибокі роздуми, занурення в матеріал, відсутність авто-

ритетів, чиї думки він ніколи сліпо не повторював, знайомство з усіма джерелами, зокрема іноземними, де йдеться про об'єкт дослідження, уміння проводити паралелі з подібними об'єктами. Усе це в поєднанні з неймовірною інтуїцією фахівця завжди дозволяло професору Карпенку робити правильні висновки: «Серед 23 східнокарпатських гідронімів, що інтерпретовані О. Трубачовим як іллірійські, більшість генетично не пов'язана ні з іллірійцями, ні зі слов'янами... (Karpenko, 1999, с. 38)... з 23 позицій можна залишити лише 3» (Karpenko, 1999, с. 40). «Трьох гідронімів у принципі досить, щоб констатувати наявність іллірійського шару в гідронімії Українських Карпат, але замало, щоб твердити про його інтенсивність. Маємо, власне, не шар, а певний прошарок, сліди інфільтрації» (Karpenko, 1999, с. 42). «В етнічній історії цього регіону не було «іллірійського періоду», як був давньоєвропейський, а за ним фракійський й далі слов'янський. Були міграції, інфільтрації окремих іллірійських груп чи племен. І не виключено — лише факти перенесення іллірійських гідронімів за відсутності самих іллірійців» (Karpenko, 1999, с. 44–45).

Ця стаття може бути взірцем етимологічних розвідок, а алгоритми мислення з зануренням у індоєвропейський матеріал мають навіть «побічний ефект»: Ю. О. Карпенком були знайдені назви, які ще ніхто не описував і не уналежнював до іллірійських.

Як засновник, «Перший Генетик поетонімології» (за влучним зауваженням В. М. Калінкіна (Kalinkin, 2009, с. 8), Ю. О. Карпенко не міг оминути своєю увагою творчість Ліни Костенко — видатної української поетеси. У статті «Про антропонімію роману «Берестечко» Ліни Костенко» розглядається, як антропоніми стають засобами мовної образності твору, як найменування осіб подаються таким чином, щоб їх «символічна аура досить виразно сприймалась читачем» (Karpenko, 2001, с. 65). Науковець визначає ієрархію поетичної символіки антропонімів, яка свідчить також про поетичну сутність натури самого Юрія Олександровича: «1) висока й мужня духовність — Іоасаф; 2) втілення славетного й могутнього минулого — Данило Галицький; 3) козацька вірність і честь — ніжинський полковник Іван Золотаренко; 4) уособлення всеєвропейської слави — Кромвель; 5) імена, що символізують європейську вченість і престижність — Боплан, Шевальє» (Karpenko, 2001, с. 65–66). У цій статті описане вміння Ліни Костенко робити символами назви осіб, які символічного

значення ніколи не мали. «Витворення символів значно підносить виразове навантаження антропонімів (та інших власних назв) і невимовно посилює магічну дію твору на читача» (Karpenko, 2001, с. 67). І тільки людина з поетичною душею могла зазначити, що навіть найнейтральніше найменування «теж оповиті певним експресивним підтекстом, лише приглушеним і тому важко вловимим. Ліна Костенко доклала свого поетичного генію, щоб зробити всі антропоніми роману промовистими» (Karpenko, 2001, с. 67).

У кожної людини є місія, виконання якої робить її щасливою. У Юрія Олександровича їх було дві: бути вченим і бути вчителем. Вченими можна назвати більшість з тих, хто займається наукою, видатним вченими — значно менший відсоток, а вчителем можуть стати лише одиниці. І тут важко визначити, що вагоміше: писати самому глибокі дослідження чи навчати цьому інших. Ю. О. Карпенко робив блискуче і перше, і друге.

Учитель друкує свою працю «Про вагомість кандидатського дослідження: Ономастичні студії драматичних творів Лесі Українки». На перший погляд, названа робота може викликати інтерес лише тих, хто цікавиться творчістю великої письменниці. Якби це було лише так, то був би не Майстер. Юрій Олександрович подає дуже глибокий аналіз дисертації «Ономастика драматичних творів Лесі Українки» Т. І. Крупеньової. Це не тільки і не стільки рецензія на конкретну дисертаційну роботу, це своєрідний алгоритм, за яким мають писатися дисертаційні дослідження на будь-яку тему. Опрацювавши згадану рецензію, науковець-початківець отримує своєрідну «дорожню карту». Цінним у статті є не тільки перелік усіх позитивних моментів, але й ті зауваження («я не панегірист, а рецензент» (Karpenko, 2007, с. 85), що були зроблені, адже на помилках вчаться. Краще навчатися, як відомо, на чужих помилках.

Докторські дисертації Ю. О. Карпенко теж не оминав своєю увагою. Так, у статті «Ономастичні міркування» (Karpenko, 2005) подається невеликий відгук на дисертацію В. Бушакова «Історична топонімія Криму». І як завжди, глибокий безкомпромісний аналіз дослідження, визначення його сильних («глибоке знання матеріалу і найліпшу його представленість з-поміж усіх наявних розвідок, що стосується топонімії Криму» (Karpenko, 2005, с. 13) та слабких місць (не завжди переконлива етимологізація, рівень доказовості). Най-

важливіше, що зазначає у своїй оцінці вищеназваної праці професор Карпенко: «відродженню історичної топонімії Криму має сприяти дисертація В. Бушакова та його наступна діяльність, як і авторитет усього Інституту сходознавства. Прагматичний аспект дисертації В. Бушакова, розкриття цінності й багатства історичної топонімії Криму, що позитивно вплине на можливості її відновлення, — то найважливіший складник дослідження» (Karpenko, 2005, с. 14).

Слід зазначити, що просвітницька діяльність Учителя цією працею не обмежується. Наприкінці кожного випуску збірника «Записки з ономастики» була рубрика «Огляд ономастичних праць, одержаних редакцією», у якій подавався огляд монографій, збірників наукових праць з ономастики, словників, матеріалів наукових семінарів, окремих статей та дисертацій. І це був не механічний перелік, а глибокий аналіз досягнень і помилок, дискусії, прагнення з'ясувати істину. Зауваження подавалися в м'якій формі, але були дуже обґрунтовані і незаперечні, були й підказки для подальшої роботи. Для Юрія Олександровича не було авторитетів: він міг не погоджуватися і з дослідником-початківцем, і з відомим ученим, якщо той, на його переконання, помилявся. Для Ю. О. Карпенка був лише один авторитет — його величність ІСТИНА. Професор любив повторювати: ти мені — друг, але істина дорожча.

У згадуваній вже статті «Ономастичні міркування» вчений не тільки описує особливості ономастичних досліджень, величезні можливості онімів розкривати приховану історичну, етнічну інформацію, яка може суттєво змінити наші уявлення про хід історії, але й висловлює ономастичний оптимізм: «Усі напрямки сучасного вивчення власних назв, тобто ономастика теоретична, описова, історична, прикладна, літературна, знаходяться на піднесенні, активно розвиваються й одержують нові здобутки... Кожна мова має мільйони, якщо не десятки мільйонів власних назв, які містять величезну інформацію і мають значне мовне навантаження. Усе це треба систематизувати, вивчити, проаналізувати. Мало в якій галузі мовознавства стільки нелегких завдань і стільки невиконаної роботи, як в ономастиці» (Karpenko, 2005, с. 16–17).

У приватній розмові з однією з авторок цієї статті Юрій Олександрович зізнався, що ономастика в чистому вигляді йому вже не так цікава, його вже більше захоплює мовна гра, яку він частіше роз-

глядає на ономастичному матеріалі. Це захоплення вилилось у серію статей, три з яких були опубліковані в збірнику «Записки з ономастики»: «Гумористичний принцип у літературній ономастиці» (Karpenko, 2003), «Ще раз про гумористичний принцип включення онімів у художній текст» (Karpenko, 2005), «Заголовколомки» (Karpenko, 2009). У першій статті вчений підкреслює, що ще 10 років тому обґрунтував думку про те, що «існує 3 принципи [типи] художнього застосування власних назв — ліричний, епічний та гумористичний» (Karpenko, 2003, с. 36). Дослідник детально описує прийоми, механізми гумористичної обробки антропонімів, яких досить багато. «Однак, завжди обов'язковим компонентом (якщо не єдиною метою) такої обробки є втілення в антропонім певної сміховинки — гумористичної семи з широкою амплітудою: від поблажливої чи дружньої посмішки до вбивчого сарказму. Наявність цієї семи стає перепусткою власної назви в гумористичний текст, ознакою гумористичного принципу використання власної назви в художньому творі. Без такої семи власні назви, ужиті в гумористичному тексті, не працюють на цей текст» (Karpenko, 2003, с. 44–45).

У другій статті вчений верифікує, як він сам зауважив, висунуті раніше міркування щодо прийомів гумористичної обробки власних назв, «поширивши відповідні спостереження з антропонімів на різні розряди онімів» (Karpenko, 2005, с. 67), аналізуючи переважно гуморески С. Коваля в його збірнику «Пірат пера».

Перелічивши прийоми, Юрій Олександрович детально аналізує всі випадки мовної гри поета, підкреслюючи його самобутність: «... в особі Сергія Коваля маємо талановитого гумориста і сатирика, яких нині в українській літературі украй мало. У створеному ним жанрі піраток він влучно й розмаїто використовує гумористичний потенціал власних назв, продовжуючи вітчизняні традиції. Користуючись уже існуючими напрямками гумористичної обробки онімів — фонетичним, морфологічним, словотвірним та лексико-семантичним... [бо інші напрямки, здається, просто неможливі!], письменник витворив і застосував на цій ниві багато нових, оригінальних форм використання онімів. Це зумовлено як творчими спроможностями автора, так і величезним потенціалом власних назв на теренах гумору і сатири. Можна висновувати, що цей потенціал є безмежним — його стане на всіх і на часи. Дай тільки Боже Україні висококласних гумористів і са-

тириків. Вона того потребує і для енергійнішого усунення негараздів, і для піднесення аж занадто часто зіпсованого настрою» (Karpenko, 2005, с. 77).

Третя стаття з «гумористичного циклу» («Заголовколомки» (Karpenko, 2009) — це глибокі роздуми не тільки науковця, але й патріота. Найбільш цікаві, на нашу думку, зауваження щодо статті Євгена Маланюка «Гоголь — Ґоґоль», який опублікував її ще в 1935 р., використавши заборонену літеру Ґ (в УРСР її проголосили націоналістичною), щоб підкреслити «український та російський підходи до цього літературного велетня» (Karpenko, 2009, с. 127). І не може Карпенко-патріот не процитувати кінець статті, яка закінчується словами: «В останній дії з'являється справжній ревізор — історія і здирає маску Хлєстакова» (Karpenko, 2009, с. 127). Сподіваємося, що всі маски будуть зірвані.

Не менш цікаві роздуми висловлює Ю. О. Карпенко щодо реклами книги Лариси Масенко «Умовна Україна», яка була розміщена на обкладинці академічного журналу «Українська мова» (2008, № 2). Він аналізує і мовну гру, і гру кольорів, які задіяні в рекламі, ті сенси, які виникають, ті натяки, які з'являються. Ці рядки написані не пером, не рукою, а серцем. Видно, що йому це болить.

Вченого хвилюють питання не тільки мови, а й нації. У статті «Навколо східнослов'янської етнонімії» він замислюється над питаннями «Які риси притаманні нації? Скільки таких рис існує?... Якими є відношення нації й тої попередньої етнічної групи, з якої ця нація виникла? Як співвідносяться поняття «нація» і «народ»? (Karpenko, 2008, с. 9). Питань багато. І Ю. О. Карпенко намагається дати на них свої відповіді, викладає власні міркування про націю, народ й національну спільноту. Він дуже ретельно, спираючись на різні джерела, роблячи етимологічний аналіз, пропонує своє бачення історичних процесів, починаючи ще з доісторичних часів. Це глибока розвідка, з висновками якої важко сперечатись. У ній виважено й дуже аргументовано подається етимологія слів «Україна», «українці», «Русь», «русин».

До теми національного дослідник звертається й у статті «Антична міфологія як поетична зброя» (Karpenko, 2002), у якій аналізуються з цих позицій твори чотирьох поетів, кожен з яких є гордістю українського народу і української літератури — Василя Симоненка, Василя Стуса, Олега Ольжича і Євгена Маланюка. Подано не тільки аналіз

творчих здобутків митців художнього слова, але й детально розглянуто «саму античну міфологію, точніше її життя в сучасній українській (і не тільки) мові» (Karpenko, 2002, с. 94).

У В. Симоненка тільки один міфонім — Прокруст, але який! Юрій Олександрович наводить рядки зі «Щоденника»: «Я виступаю... проти лицемірів, які не без успіху намагаються перетворити марксизм у релігію, в прокрустове ложе для науки, мистецтва і любові». ... Цей міфонім під пером Симоненка став нищівним ударом по Системі. ... Точна, влучна, вбивча паралель до поширювачів «єдино правильного» марксизму-ленінізму» (Karpenko, 2002, с. 97). І дається відповідь, чому тільки один міфонім: «поет намагався висловити наболіле прямо і просто» (Karpenko, 2002, с. 98).

У трьох інших поетів «свої античні міфоніми у кожного. Жодного повторення! Міфонім, наявний в одній із збірок, ні разу не зустрівся в іншій. Це пояснюється як багатющим арсеналом античної міфології, так і індивідуально-авторськими пріоритетами. Зате закоханий в антику Є. Маланюк, який ужив у аналізованому збірнику 27 античних міфонімів, у півтора рази більше, ніж усі три поети (у вивчених збірках) гуртом, іноді вживає ті ж міфоніми, що й В. Стус та О. Ольжич» (Karpenko, 2002, с. 103). Слід зазначити, що в Є. Маланюка відображено більшість представників слов'янського пантеону, але переосмислень немає.

ВИСНОВКИ

Творча спадщина Ю. О. Карпенка величезна та багатогранна, про що промовисто свідчить список залучених нами для аналізу праць. У схарактеризованих випусках збірника знайшли своє відображення майже всі напрями лінгвістичних досліджень, які цікавили вченого останні десять років життя. Вивчались оніми, які функціонують у мові (гідроніми, топоніми, антропоніми тощо), і оніми в художньому дискурсі. Аналізувались зафіксовані в словниках ономастичні одиниці й індивідуально-авторські утворення: їхнє життя в тексті, перетворення, трансформації семного навантаження, особливості ідеологічного й гумористичного вживання. Громадянська позиція науковця теж відбита в розглянутих статтях.

Особливо слід підкреслити значущість діяльності Юрія Олександровича як Вчителя. Безумовно, самі його роботи, їхній стиль, спосіб мислення, глибина дослідження, аргументація, методологія

та методики — це взірець для всіх: і для тих, хто тільки розпочинає свою наукову діяльність, і для вже досвідчених науковців. Засноване Ю. О. Карпенком у 1999 р. видання «Записки з ономастики» яскраво увиразнює всю його наукову й науково-педагогічну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калинкин В. М. С точки зрения Ю. А. Карпенко : I. НАЧАЛО (1961–1981). *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса: Астропринт, 2011. Вип. 14. С. 71–79.
2. Калинкин Валерий. Ю. А. Карпенко как зеркало славянской поэтонимологии. *Філологічні дослідження* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. С. 8–11.
3. Карпенко Ю. О. Антична міфологія як поетична зброя. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2002. Вип. 6. С. 93–108.
4. Карпенко Ю. О. Гумористичний принцип у літературній ономастиці. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2003. Вип. 7. С. 36–45.
5. Карпенко Ю. О. Заголовколомки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. Вип. 12. С. 126–191.
6. Карпенко Ю. О. Навколо східнослов'янської етнонімії. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2008. Вип. 11. С. 8–19.
7. Карпенко Ю. О. Некарпатські назви Карпат. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 1. С. 1–7.
8. Карпенко Ю. О. Ономастичні міркування. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2005. Вип. 9. С. 11–17.
9. Карпенко Ю. О. Про антропонімію роману «Берестечко» Ліни Костенко. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2001. Вип. 5. С. 62–67.
10. Карпенко Ю. О. Про вагомість кандидатського дослідження : Ономастичні студії драматичних творів Лесі Українки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2007. Вип. 10. С. 79–86.
11. Карпенко Ю. О. Про методологію та методику ономастики як науки. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. Вип. 10. С. 282–289.
12. Карпенко Ю. О. Проблема іллірійської гідронімії в Українських Карпатах : іллірійське чи слов'янське? *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 3. С. 37–44.
13. Карпенко Ю. О. Проблема фракійської оронімії Українських Карпат. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 2. С. 25–28.

14. Карпенко Ю. О. Ще раз про гумористичний принцип включення онімів у художній текст. *Записки з ономастики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2005. Вип. 8. С. 67–78.
15. Хрустик Н. М., Горбань В. В. Словотвірна проблематика в науковій спадщині Ю. О. Карпенка. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2019. Вип. 26. Т. 1. С. 346–354.

REFERENCES

Kalinkin, V. M. (2011). S tochki zrenija Ju. A. Karpenko : I. NAChALO (1961– 1981). Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa: Astroprint. Vip. 14. S. 71–79.

Kalinkin, Valerij. (2009). Ju. A. Karpenko kak zerkalo slavjanskoj po'etonimologii. Filologichni doslidzhennja : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. S. 8–11.

Karpenko, Ju. O. (2002). Antichna mifologija jak poetichna zbroja. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 6. S. 93–108.

Karpenko, Ju. O. (2003). Gumoristichnij printsip u literaturnij onomastitsi. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 7. S. 36–45.

Karpenko, Ju. O. (2009). Zagolovkolomki. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 12. S. 126–191.

Karpenko, Ju. O. (2008). Navkolo shidnoslov'jans'koï etnonimiï. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 11. S. 8–19.

Karpenko, Ju. O. (1999). Nekarpats'ki nazvi Karpat. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 1. S. 1–7.

Karpenko, Ju. O. (2005). Onomastichni mirkuvannja. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 9. S. 11–17.

Karpenko, Ju. O. (2001). Pro antroponimiju romanu «Berestechko» Lini Kostenko. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 5. S. 62–67.

Karpenko, Ju. O. (2007). Pro vagomist' kandidats'kogo doslidzhennja : Onomastichni studiï dramatichnih tvoriv Lesi Ukraïnki. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 10. S. 79–86.

Karpenko, Ju. O. (2009). Pro metodologiju ta metodiku onomastiki jak nauki. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 10. S. 282–289.

Karpenko, Ju. O. (1999). Problema illirijs'koï gidronimiï v Ukraïns'kih Karpatah : illirijs'ke chi slov'jans'ke? Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 3. S. 37–44.

Karpenko, Ju. O. (1999). Problema frakijs'koï oronimiï Ukraïns'kih Karpat. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 2. S. 25–28.

Karpenko, Ju. O. (2005). Sche raz pro gumoristichnij printsip vkljuchennja onimiv u hudozhnij tekst. Zapiski z onomastiki : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 8. S. 67–78.

Hrustik, N. M., Gorban', V. V. (2019). Slovotvirna problematika v naukovij spadschini Ju. O. Karpenka. Zapiski z ukraïns'kogo movoznavstva : zb. nauk. pr. Odesa : Astroprint. Vip. 26. S. 346–354. — T. 1.

ГОРБАНЬ Виктория Владимировна
кандидат филологических наук, доцент кафедры русского языка филологического факультета Одесского национального университета имени И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com.
ХРУСТЫК Надежда Михайловна
кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка филологического факультета Одесского национального университета имени И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com.

ДВА ЮБИЛЕЯ

Аннотация. *Статья посвящена изучению просветительской деятельности выдающегося украинского лингвиста, члена-корреспондента НАН Украины Ю. А. Карпенко на страницах сборника «Записки з ономастики», в котором нашли своё отражение почти все направления научных интересов учёного. Акцентируется внимание не только на исследовательской деятельности языковеда, но и на научно-педагогической и методической. Делается заключение о значении научного наследия Ю. А. Карпенко как учёного, Учителя, гражданина.* ***Актуальность*** *работы обусловлена недостаточным количеством исследований по данной проблематике.* ***Цель*** *работы — осмысление направлений просветительской деятельности ученого в статьях, напечатанных в сборнике «Записки з ономастики».* ***Объект*** *исследования — научно-исследовательская и научно-педагогическая деятельность члена-корреспондента НАН Украины Ю. А. Карпенко.* ***Предмет*** *исследования — направления научно-исследовательской и педагогической деятельности Ю. А. Карпенко, отраженные в сборнике «Записки з ономастики». Ведущими* ***методами*** *являются описательный и функциональный (контекстуально-интерпретационный анализ), используемые для описания семантической специфики.*

Ключевые слова*: Ю. А. Карпенко, научное наследие, ономастика, онимы.*

Viktorija Vl. GORBAN
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Russian Language for Philological Faculty, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: +380935634145; e-mail: vigor.onu@gmail.com.
Nadiya M. KHRUSTYK
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Ukrainian Language for Philological Faculty, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa;
tel.: +380993194217; e-mail: nadya.khrustyk@gmail.com.

TWO ANNIVERSARIES

Summary. *The article is devoted to the study of the educational activity of the prominent Ukrainian linguist, corresponding member of the NAS of Ukraine Yu. O. Karpenko on the pages of the journal of Notes in Onomastics, in which almost all directions of scientific interests of the scientist were reflected. The emphasis is not only on the research activity of the linguist, but also on scientific-pedagogical and methodological. The conclusion is made about the importance of the scientific heritage of Yu. O. Karpenko as a scientist, teacher, citizen. The* ***relevance*** *of the work is due to an insufficient number of studies on this issue. The* ***purpose*** *of the work is to comprehend the directions of the scientist's enlightening activity in the articles published in the journal «Notes in Onomastics». The* ***object*** *of the research is the investigation of scientific and pedagogical activity of the corresponding member of the NAS of Ukraine Yu. O. Karpenko. The* ***subject*** *of the research are the directions of the scientific research and pedagogical activity of Yu. O. Karpenko, reflected in the journal «Notes in Onomastics». The leading* ***methods*** *are descriptive and contextual-interpretative, used to describe semantic specificity.*

Key words*: Yu. O. Karpenko, scientific heritage, onomastics, onyms.*

УДК 811.111'373.22

ДОЛБІНА Каріне Давидівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195019
ТКАЧЕНКО Ганна Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: anntkachenko1@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195019

САКРАЛЬНИЙ СКЛАДНИК ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗООНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ

Анотація. *Наступна стаття присвячена аналізу реалізації зоонімів у царині сакральності. Сакральна складова мовної картини світу є первинною основою існування індивіда, за зразком якої відбувається протиставлення священного та людського.* ***Метою*** *статті є аналіз та опис сакральної складової скрипту індивідуального зоонімічного фрейму за даними асоціативного ономастичного експерименту.* ***Об'єктом*** *нашого дослідження є зооніми, що становлять собою певний компонент картини світу.* ***Предметом*** *дослідження вважаємо структурно-семантичні та когнітивні особливості буття зоонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв англійської, української та російської мов. Орієнтація сучасної ономастики на виділення та дослідження механізмів репрезентації знань, а також міждисциплінарний характер лінгвістичних студій визначають* ***актуальність*** *порушеної проблеми.*

Ключові слова: *зооніми, сакральний, індивідуальний зоонімічний фрейм.*

ВСТУП

Пропріальна лексика є засобом актуалізації різних аспектів багатобічного індивідуального та соціального досвіду людини, який дозволяє оперувати енциклопедичними і мовленнєвими знаннями та є

© Долбіна К. Д., Ткаченко Г. В., 2019

продуктом інтелектуальних когнітивних, перцептивних, мнемонічних та інших процесів (Dolbina, 2014). Не оминемо увагою й сакральні зооніми, які мають відношення до релігійного, духовного життя людини.

ОБГОВОРЕННЯ

До списку сакральних зоонімів було долучено власні назви богів, божеств, демонів, які мали вигляд тварини, чи їх потойбічні супутники. Зооморфність денотатів сакральних онімів може бути нестабільною, тобто одна й та ж сутність може мати, так би мовити, два обличчя залежно від ситуації. Результати опитування російськомовних інформантів дозволили укласти такий словничок:

1. Михаил Потапыч, Топтыгин 21/30/5/6/0 СГАОП — ведмідь 46,7 %; казка 10 %

медведь 10; и *Маша* 2*;* ~~герой~~ медведь; медведь добрый из сказки; *Лиса-Алиса; Русь*; литература; отчество; *Мишка-косолапый;* книжный персонаж; два *Миши*; мужик; родственники; мишка; сельские люди; сказка; странность; богатырь; странные отчества; валенок.

2. Семаргл 25/25/5/5/6 СГАОП — «Володар кілець» 8 %

хорошее название для горы; смарагд; *Древняя Русь*; огош; черт знает что; сама придумала? ; огонь; *Абыр Валг;* тоже пас; инопланетянин; существо; цветок; кот; язык, изгибающийся, чтоб это прочесть; глаз с 7 ресничками; семь; сигареты; сергал; каменный; компьютерная игра; бог; *Сенегал; Горлум; Властелин колец.*

3. Див 22/29/1/1/1 СГАОП — диво 48,2 %; програмування 10,3 %

чудо 6; дива 2; диво2; волшебник 2; американец; *Диво-дивное*; -div-программирование задача; сокращенное слово; программирование; рубин; лев; *Джин;* смотр; сокращенность; новизна; восторг; имя; тэг в html; славянский бог; язычество; *Стив*.

4. Летавец 22/24/4/4/6 СГАОП — Прибалтика та її мешканці 20,89 %

Литва 2*;* летописец 2; корабль 2; прибалт; правильно — литовец!; письменность; *Латвия; Гришковец;* фиг знает; улетевший; я в шоке; нация; старец; волшебник; лёт; самолёт; продавец; молодец; ларец; ленивец; *Ползавец-Мерзавец.*

5. Огняник 22/30/3/3/0 СГАОП — вогонь 63,3 %; квітка 13,3 %

огонь 5; цветок 3; огниво 2; огнево; пламя 2; огонь*, Бог огня*; *Андерсон;* древнее что-то; цветок огненный; сказка; спички; тепло; что-то

горящееся; нужно читать книги; костёр; сказочное существо; огонёк; огненный; жаркий; уголёк; *Водяной;* домовой.

6. Гамаюн 19/20/1/1/10 СГАОП — кіт 20 %

кот 2; обезьяна; река; гамак; фамилия; птица; гамадрил; персонаж; та что это?; племя; трубка; чудовище; цветовая гамма; гамма частицы; боюн; сказочный герой; кот *Баюн;* славянский бог; «Omnia mea mecum porto».

7. Сирин 24/26/4/5/4 СГАОП — бузок 15,4 %; Сирія 11,5 %

серень 2; сирень 2; арабы; житель *Сирии*; вещество; футбол; трава; аминокислота; фамилия; имя; человек; птица; *Гарри Поттер;* животное; водный; сирена; серый цвет; *Сирин;* филин; аминокислота; *Херон;* стронций; *Сирия,* восток.

8. Вырия 18/20/3/3/10 СГАОП — фурія 20 %

Фурия 3; девушка; выдра; вепрь; купание; ров; *Сварга, Рай*; выхухоль; тоже имя; имя; болото; собака; ведьма; буря; выр; бурьян; *Вий;* высь.

9. Жива 19/28/1/1/2 СГАОП — життя 28,6 %; мертвий 14,3 %

жизнь 5; вода 5; мертва 2; жила; — «я»-; здорова; я; жаба; живое; не мёртвая; колосья; трава; живая вода; хорошая погода; нажива; мертва; *Шива*; мёртвая вода; здорова.

10. Змей Горыныч 25/30/4/4/0 СГАОП — дракон 40 %; казка 33,3 %

дракон 5; сказка 2; герой; трёхглавый 3; *Змей Гордыныч*; сказка, богатырь; в гостях у сказки; регенерация; богатырь; триголовая ящерица; чудак; три головы; добрый; кощей-бессмертный; царевич; змей с 3 головами; детская сказка; *Баба Яга;* русские сказки; отрубленная голова; *Хотабыч*; *Илья Муромец*; богатыри.

Реакції україномовних реципієнтів згруповано таким чином:

1. Будимир 18/27/2/3/3 СГАОП — ім'я 44,4 %; мир 18,5 %

ім'я 7; буде мир3; мир 2; власний; чоловіче ім'я; *Казимир;* давньослов'янське чоловіче ім'я; *Микола;* старовинне ім'я; місто ; будинок; будити світ; *Півень;* молот; гетьман; король; річка; великий.

2. Тур 21/30/3/3/0 СГАОП — бик 30 %; кінь 13,3 %

бик 6; кінь 4; тварина 2; *Євро;* велика рогата худоба; буй-тур; ігровий тур; подорож; корова; *Кирило;* місто; тур світом; турнір; змагання; поєдинок; фортеця; *Київ;* змагання; пригода; бог; екскурсія.

3. Замунь 24/27/2/4/3 СГАОП — ім'я 11,1 %; Китай 7,4 %

заманити 2; *Китай* 2; корова 2; шампунь; незрозуміле слово; мучити; ім'я жінки з *Китаю*; ім'я жінки; японське ім'я; негатив; далеко;

забути; курінь; муть; мілина в річці; мілина; ліс; *Умань*; задумка; болото; риба; мунь; місто; чарівне місто.

4. Род 15/29/0/0/1 СГАОП — родина 62 %

сім'я 9; родина 5; рід 2; сімейство 2; народ; комод; бог міфології; популяція; систематика; рій бджіл; козацький; гриби; заняття; великий; урод.

5. Люб 20/30/4/7/0 СГАОП — любов 16,6 %; кохання 16,6 %

любов 4; коханий 4; *Нелюб* 3; *Любов* 2; хлопець 2; чоловіче ім'я; гарнюня; доля; любити; милий; добрий; чоловік; *Люба*(ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квітка; кохання; боротьба; ім'я; біль.

6. Нелюб 21/30/4/6/0 СГАОП — ворог 26,7 %; недобрий 6,7 %

ворог 4; чоловік 3; *Люб* 2; *Любов* 2; чужий 2; ненавиджу; ненависть; чоловіче ім'я; нехороший; злий; не прошений; не милий; не любов; недруг; небажаний; *Люба* (ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квіткаворог; біль; зрада.

7. Лепа 22/28/1/1/2 СГАОП — липа 17,9 %; халепа 10,7 %

липа 5; халепа 3; лапа; сапа; ріпка; неправда; брехня; щелепа; місто; болото; хвастун; молоти язиком; плащ; дурень; калюжа; дівчина; клей; брудний; тавро; лінь; дурепа; *Лепс* (співак).

8. Бурмило 27/29/3/3/1 СГАОП — неприємний 17,2 %; ведмідь 10,3 %

ведмідь 3; *Дормео*; *Міла*; бик; великий чоловік; ім'я з негативним відтінком; *Людмила*; злюка; сердитий; невдаха; персонаж; істота; казка; сильна людина; непривітна людина; грубіян; хам; собака; токар; ураган; поганий; мило; бульбашка; бур; бррпр-мило; буран; він.

9. Стратим 17/30/1/1/0 СГАОП — страта43,3 %; смерть 10 %

страта 5; ім'я 4; кара 4; смерть 3; чоловіче ім'я 2; не стратим; горим; покарання; страчувальник; *Стратівка* (село); ім'я друга; не знаю; відьма; поєдинок; прізвище; витрачати; витрати.

10. Цмок (Змок) 16/25/0/0/5 СГАОП — поцілунок 44 %; мокрий 24 %

поцілунок 8, замок 2; чмок 2; дощ 2; коц; промок; мокрий; звук; змій; дощ; намокнути; змова; людина; королева; губи.

У результаті систематизації опитування англомовних інформантів ми отримали такий словничок:

1. Cath Palug 28/29/5/5/3 СГАОП — дивний 10,3 %; чужий 6,9 %

foreign 2; name of a city in *the Far East*; *Malaysia;* type of bedding; cat plug; bath plug; dojjy name; English; charger; scout leader; author; strange; weird; Indian; lady; I don't know; poet; don't know; hair dryer; unknown; *Catherine*; books; bath; girl; *Captain Pugwash* (cartoon); *Cathy*; game; n/a.

2. Ocean 19/31/5/6/0 — вода 71 %; блакитний 13 %

water 7; blue 3; sea 3; waves 2; *Pacific* 2; seas; *Atlantic / Pacific*; big; sailing; swimming, scuba; *Aquaman;* sea salt; *Atlantic*; 11; sea/beach/holiday; *Oceans 11*; ocean waves song; breeze; the big deep blue.

3. Artio 25/30/6/6/2 СГАОП — мистецтво 20 %; картина 16,7 %

painting 4; art 2; arty 2; nobel character in children's play; *Arctic Ocean;* Italian name; artic; *Italy;* choke vegetable; foreighn; *Shakespeare*; Roman; food; European; Spanish man; cartoon character; *Da Vinci;* air; unknown; *Greece*; *Arcturus* (star); anime name; artichoke; paint; Greek mythology.

4. Henwen 28/31/10/10/1 СГАОП — невідоме 13,8 %; валлійське 9,7 %

welsh word 2; chickens 2; foreign 2; name of a city in the *Far East*; heaven; witch; *Fenwick* (place in America); party; *Penken*; hoover; farm yard animals; *Lord of the rings*; *North Wales*; *Hegwig* (owl from Harry Potter); fish/pet; *Hawaii;* I don't know; don't know; carrot; 3 unknown; *Halloween;* birds; farm; *Genwen Henwen*; blank mind; *Glen*; hen; a type of material.

5. Corchen 26/29/3/3/3 СГАОП — невідоме 13,8 %; кухня 10,3 %

kitchen 2; vegetables 2; scorch 2; fictional town from an adventure story; pregnant chicken; food; cold; conker (chestnut); sea animal; dunno; cork screw; nut; town; shell; *Lord of the rings; Horhen*; forign; animal; I don't know; caution; torch; ham; unknown; sounds like cohen as in *Cohen* brothers (film directors); ear; n/a.

6. Cuchulainn 30/30/3/3/2 СГАОП — іноземне 33,3 %

name of a city in *South America*; go go ga job; remainds me of cricullem; russan; *Slovakia;* bird; creature; foreighn; ferigen; cuscus; don't know; children; foreign; dogs; nine tails; Russin; *France*; Irish; Russian; circulation; Spanish; flames; unknown; ciricular; hamster; confusion; struggling to pronounce; cuisine; cirriculum; n/a.

7. Splendid Mane 19/31/1/1/1 СГАОП — кінь 48,4 %; лев 16,1 %

horse 11; lion 3; a horse; lions; name of a racing horse; sugar; suger artifical; cheese; posh; nice; hourse; pain; I don't know; *Splendid Man*; unknown; splend; maze; lions mane looking good; a horse's mane.

8. Badb 27/30/12/15/1 СГАОП — музична група 23,3 %; поганий 10 %

Bad boys 2*; Bad boy* 2; good 2; *Badboys*; *Bad Boy* ; *Badboys* (film); *Bad boys* song; bad boy; baby; evil character in a children's play; *Bagdhad*; name of my dog; *Badbee*; *Fab lolly* (a type of an ice cream); Indian; sheep; story; *Bambi;* ----oss; animal; naughty letter!; boys; *bobbie;* unknown; flat cap; *Will Smith*; *Max*.

9. Glas Ghaibhlann 29/30/4/4/3 СГАОП — чужий 30 %; скляний 26,7 %

glass 2; glass maker; glass window; glass cabinet; glass Gobilyn; glass house; name of a town in *Scotland; Caribbean Sea;* hot air ; balloon; awesome name; rubbish; Indian; man; confusion; windows; what; *Pakistan;* middle east; Welsh mountain; Russian; Thai; festival; unknown; gas; vegtables; foreign name sound easy to pronounce; mountain; *Ghandi*.

10. Aonbar 24/26/1/1/4 СГАОП — бар 23,1 %

bar 3; baron; I'm in the bar; something weird; *Bairon;* barber; millioner; iron bar; a bar of milk chocolate; palace; strange name; nothing; bra; rubbish; «A» is on bar; ar East; beer; car; I see far; Indian; star; city; magic; drink.

Унаочнимо підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці.

Таблиця

Співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	35,6 %	31,5 %	32,5 %
2	Суміжні	3,4 %	6,3 %	5,2 %
3	Фонетичні	25,3 %	22,3 %	15,6 %
4	Меронімічні	1,1 %	5,6 %	7,8 %
5	Загадкові	11,5 %	15,7 %	16,9 %
6	Синонімічні	16,1 %	15,4 %	10,4 %
7	Квалітативні	3,5 %	2,1 %	3,8 %
8	Каузативні	3,5 %	1,1 %	7,8 %
9	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці можуть бути унаочнені у графічному зображенні співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми у діаграмі.

Згідно з результатами нашого експерименту саме вірування носіїв аналізованих мов спричинили найсуттєвіші розбіжності у зооніміч-

ній картині світу, яку ми намагаємося відтворити завдяки дослідженню індивідуальних зоонімічних фреймів. Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %, 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %, 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %, 6,3 % та 5,2 %) та порівняно низькою — гіперонімічних (35,6 %, 31,5 % та 32,5 %), що є також наслідком низького ступеня знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %, 1,1 % та 7,8 %) в носіїв російської мови може бути спричинена спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом і, відповідно, пропонованим асоціатом.

Діаграма

Графічне зображення співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

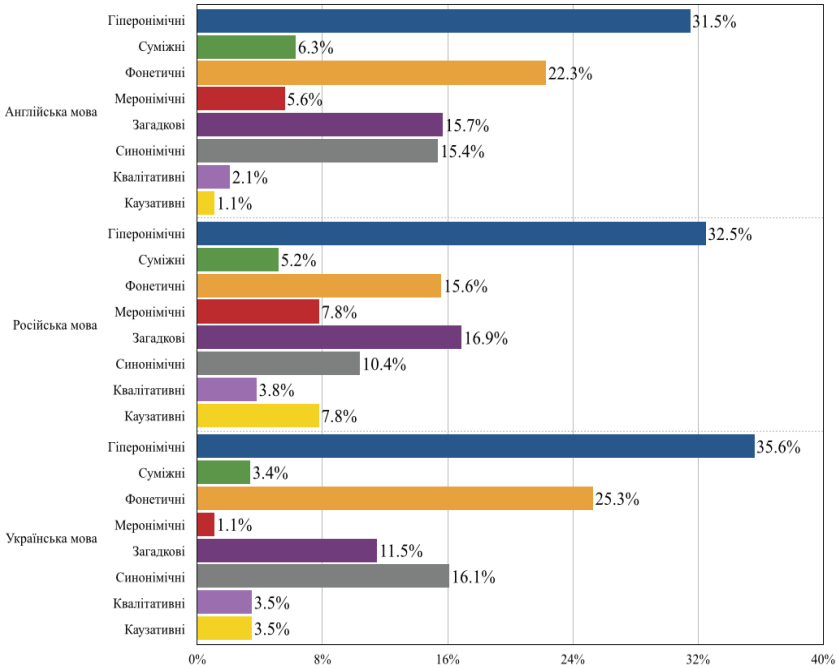

ВИСНОВКИ

Отже, можемо дійти висновку, що під час проведення вільного асоціативного експерименту на матеріалі зоонімії трьох мов, ми отримали змогу укласти зоонімічний асоціативний словничок, установити структуру асоціативного поля та гештальтні ядра для кожного зооніма, вивести провідні тенденції організації загальномовних зоонімічних фреймів на основі вивчення індивідуальних онімічних фреймів. Також установлено універсальні риси зоонімічних фреймів досліджуваних мов та основні їх розбіжності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / К. Д. Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.

REFERENCES

Dolbina, K. (2014). Cognitive Aspects of Zoonym Proper Name Functioning: Thesis, Odesa, 181 p.

ДОЛБИНА Каринэ Давидовна
кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752
ТКАЧЕНКО Анна Владимировна
кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

САКРАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЗООНИМНОГО ФРЕЙМА

Аннотация. *Следующая статья посвящена анализу реализации зоонимов в области сакральности. Сакральная составляющая языковой картины мира является первичной основой существования индивида, по образцу ко-*

торой происходит противопоставление священного и человеческого. ***Целью*** *статьи является анализ и описание сакральной составляющей скрипта индивидуального зоонимичного фрейма по данным ассоциативного ономастического эксперимента.* ***Объектом*** *нашего исследования являются зоонимы, представляющие собой определенный компонент картины мира.* ***Предметом*** *исследования считаем структурно-семантические и когнитивные особенности бытия зоонимов в языке, речи и ментальном лексиконе носителей английского, украинского и русского языков. Ориентация современной ономастики на выделение и исследование механизмов репрезентации знаний, а также междисциплинарный характер лингвистических исследований определяют* ***актуальность*** *поднятой проблемы.*

Ключевые слова: *зооним, сакральный, индивидуальный зоонимный фрейм.*

Karina D. DOLBINA
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties,Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa; tel.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752
Anna Vl. TKACHENKO
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa; tel.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

THE SACRAL COMPONENT OF AN INDIVIDUAL ZOONYMIC FRAME

Abstract. *The paper is devoted to the zoononyms realization analysis in the field of sacredness. The sacral component of the linguistic picture of the world is the primary basis for the existence of the individual, on the model of which the sacred and the human are contrasted. The* ***purpose*** *of the article lies in the analysis of the sacral component description of an individual zoonymic frame script according to the data results of the associative onomastic experiment. The o****bject*** *of our study is zoonyms, representing a certain component of the picture of the world. The* ***subject*** *of the study is the structural-semantic and cognitive features of the zoonyms existence in the speech and mental lexicon of the English, Ukrainian and Russian language speakers. The* ***relevance*** *of the raised problem is identified by the orientation of modern onomastics to the determination and study of the knowledge representation mechanisms, as well as the interdisciplinary nature of linguistic research.*

Key words: *zoonym, sacredness, individual zoonymic frame.*

УДК 811.111'373.2.001.33:73/79

КАРПЕНКО Олена Юріївна
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
Французький бульвар 24/26, к. 131, 132, м. Одеса, 65058, Україна,
тел. +380930288888; e-mail: elena_karpenko @ukr.net,
ORCID ID: 0000–0001–5576–6781
ГОЛУБЕНКО Лідія Миколаївна
кандидат філологічних наук, професор,
декан факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар 24/26, м. Одеса, 65058, Україна,
ORCID ID: 0000–0001–5576–6781
ВАСИЛЬЄВА Ольга Олександрівна
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
Французький бульвар 24/26, к. 131, 132, м. Одеса, 65058, Україна;
тел.: +380674864308; e-mail: vasylyeva@inbox.ru;
ORCID ID: 0000–0001–8077–3529;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195020

СТРУКТУРНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛОМОВНИХ БІБЛІОНІМІВ

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню бібліонімів, тобто власних назв на позначення текстів та їх збірників. Бібліоніми розподілено на п'ять підгруп залежно від того функціонального стилю, до якого належить власне текст, назву якого ми досліджуємо. Для кожної з груп було вилучено по 100 прикладів відповідного підрозділу ідеонімів, таким чином, загальна кількість досліджуваних ідеонімів цієї групи становить 500 одиниць.* ***Метою*** *статті є встановлення структурних типів бібліонімів.* ***Об'єктом*** *дослідження послугували англомовні бібліоніми,* ***предметом*** *— їх структурна організація.* ***Матеріал*** *дослідження (500 англомовних бібліонімів) було обрано методом репрезентативної вибірки з матеріалів англомовних ЗМІ, у тому числі й електронних газет, журналів та комерційних сайтів. Здійснений аналіз дав змогу виокремити структурні типи в межах кожної з груп: власні назви літературних творів та їх збірників, які було обрано за допомогою рейтингу*

© Карпенко О. Ю., Голубенко Л. М., Васильєва О. О., 2019

Goodreads, найбільшого в світі сайту для читачів; власні назви публіцистичних творів, а саме есе та промов, а також їх збірників (джерелом досліджуваного матеріалу переважно послугували дані освітнього сайту ThoughtCo); власні назви інформаційних газетних матеріалів, які було зібрано з провідних англомовних газет; власні назви наукових творів та їх збірників; власні назви офіційних документів та їх збірників. Бібліоніми щодо їхньої структурної організації розподілено на однокомпонентні, двокомпонентні та багатокомпонентні; а також на прості, складні та складені. До однокомпонентних належать бібліоніми, які виражено непохідними та простими похідними (суфіксальними і префіксальними) словами. Складні бібліоніми розмежовуються на власне композити, афіксальні композити й абревіатури. Складені двокомпонентні і багатокомпонентні бібліоніми представлені словосполуками, словосполученнями, юкстапозитами та фразами. ***Висновки:*** *у процесі аналізу нами було досліджено структурну організацію п'яти груп бібліонімів, причому превалюють багатокомпонентні власні назви, а саме словосполучення і фрази, що досягається переважно завдяки власним назвам на позначення інформаційних газетних матеріалів та наукових й офіційних текстів. Це можемо пояснити необхідністю розкриття сутності номінованого об'єкта й прагматичними факторами повноцінного функціонування бібліонімів.*

Ключові слова*: ономастика, ідеонім, бібліонім, структурний тип, композит, однокомпонентні оніми, багатокомпонентні оніми.*

ВСТУП

Стаття присвячена аналізу **бібліонімів** — власні назви текстів, їх серій та збірників. Нами було розподілено бібліоніми на п'ять підгруп залежно від того функціонального стилю, до якого належить власне текст, назву якого ми досліджуємо. Для кожної з груп було вилучено по 100 прикладів відповідного підрозділу ідеонімів, таким чином, загальна кількість досліджуваних ідеонімів цієї групи становить 500 одиниць.

МЕТОДОЛОГІЯ

Під час дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні **методи**, а саме: для опису та класифікації аналізованого матеріалу було використано методи *систематизації, аналізу* й *синтезу*, *описовий (дескриптивний) метод* для опису досліджуваних онімів, для унаочнення й верифікації отриманих результатів було застосовано *кількісний метод*.

ЗДОБУТКИ

У процесі аналізу нами було досліджено структурну організацію п'яти груп бібліонімів, причому превалюють багатокомпонентні

власні назви, а саме словосполучення і фрази, що досягається переважно завдяки власним назвам на позначення інформаційних газетних матеріалів та наукових й офіційних текстів. Це можемо пояснити необхідністю розкриття сутності номінованого об'єкта й прагматичними факторами повноцінного функціонування бібліонімів.

ОБГОВОРЕННЯ

Різнобарвність власних назв, зокрема й ідеонімів, потребує їхньої систематизації, класифікації, що намагалися зробити багато дослідників, серед яких чільне місце посідають О. В. Суперанська (Superanskaya, 2007), Н. В. Подольська (Podolskaya, 1988), Д. Г. Бучко (Buchko, 2012), М. М. Торчинський (Torchinsky, 2010). На такій необхідності наголосив В. В. Лучик (Luchik, 2010, с.135): «Власні назви становлять невизначену кількість у лексичній системі української мови, тому різні аспекти їх практичного аналізу ще довго будуть не вичерпані. Зокрема, «вічними» є проблеми встановлення етимології давніх онімів, стандартизації нових назв, створення різнотипних загальнонаціональних ономастичних словників тощо». Бібліоніми є найбільш розвинутим розділом ідеоніміки завдяки значній кількості наукових розвідок, спрямованих на різнобічне дослідження заголовків, що переважно стосується художньої літератури. Тексти можуть належати до будь-яких функціональних стилів, літературних типів чи жанрів, таким чином бібліоніми можуть розподілятися на кілька підгруп, а саме: власні назви літературних творів та їх збірників, наприклад, *The Great Gatsby* Ф. С. Фітцджеральда, *Lamb to the Slaughter* Р. Дала, серія фентезійних романів Дж. Роулінг *Harry Potter;* власні назви публіцистичних творів та їх збірників, прикладом яких слугують наступні оніми: есе О. Уальда *To Read or not to Read* чи Б. Франкліна *The Whistle*, промова М. Л. Кінга *I Have a Dream;* власні назви інформаційних газетних матеріалів на кшталт *UP teacher makes students clean her car, suspended, Trump Will Nominate William Barr as Attorney General, Mattis Erupts Over Niger Inquiry and Army Revisits Who Is to Blame, Three reasons that Brexit vote may never happen;* власні назви наукових творів та їх збірників, наприклад, *On Language* Н. Хомски, *Metaphors We Live By* Дж.Лакоффа й М. Джонсона, *In the Beginning Was the Name* У. Ніколайсена; власні назви офіційних документів та їх збірників *The Declaration of Independence*, *Truman Doctrine*, *Charter of the United Nations*, *California Penal Code*.

Здійснений аналіз дав змогу виокремити такі структурні типи в межах кожної з груп:

1. Власні назви літературних творів та їх збірників, які було обрано за допомогою рейтинга *Goodreads* (Goodreads), найбільшого в світі сайту для читачів. Його бібліотека налічує півтора мільярди книжок, а рейтинг найпопулярніших англомовних видань обіймає 92 460 одиниць, з яких ми обрали лише перші п'ятдесят. Також до нашого матеріалу було долучено ще 50 назв англомовних художніх творів, які було обрано з рейтингу *The Greatest Books*, який складається на основі рейтингу 107 рейтингів літературних творів (The Greatest). До цього рейтингу входять ті ідеоніми, які було включено в найбільшу кількість всесвітніх рейтингів найкращих літературних творів. Зазначимо, що власні назви на позначення художніх творів та їх збірників представлено майже всіма структурними типами. Досить частотними є **однокомпонентні прості непохідні** та **похідні** оніми на кшталт *Ulysses (James Joyce), Hamlet (William Shakespeare), Eclipse (Stephenie Meyer), The Host (Stephenie Meyer), The Help (Kathryn Stockett), The Hobbit (J. R. R. Tolkien); Beloved (Toni Morrison), Insurgent (Veronica Roth), Outlander (Diana Gabaldon), The Giver (Lois Lowry)*. Загальна кількість таких онімів становить 12 % і 7 % відповідно. Було також виокремлено такий структурний тип, як **складні** оніми, **власне композити**, прикладами яких можуть слугувати ідеоніми *Frostbite (Richelle Mead), Middlemarch (George Eliot)*, проте їх кількість не може вважатися значною, бо становить лише 5 %. Також у незначній кількості було відібрано **складені** власні назви-**словосполуки** загальною кількістю 3 %, наприклад, *Under the Volcano (Malcolm Lowry), To the Lighthouse (Virginia Woolf)*. Говорячи про **дво**- та **багатокомпонентні словосполучення**, маємо зауважити їх високу частотність — 33 % й 37 %, наприклад, *Vanity Fair (William Makepeace Thackeray), Heart of Darkness (Joseph Conrad), Midnight's Children (Salman Rushdie), The Scarlet Letter (Nathaniel Hawthorne), Paradise Lost (John Milton); Brave New World (Aldous Huxley), Harry Potter and the Chamber of Secrets (J. K. Rowling), The Old Man and the Sea (Ernest Hemingway), The Complete Stories of Flannery O'Connor, The Complete Tales and Poems of Edgar Allan Poe, A Portrait of the Artist as a Young Man (James Joyce)*. Також 8 % власних назв цієї групи представлено онімами-**фразами** типу *Things Fall Apart (Chinua Achebe), For Whom the Bell Tolls (Ernest Hemingway), The Sun Also Rises (Ernest Hemingway), To Kill a Mockingbird (Harper Lee), As I Lay Dying (William Faulkner)*.

2. Власні назви публіцистичних творів, а саме есе та промов, а також їх збірників, у результаті проведеного аналізу виявили певні структурні особливості. Джерелом досліджуваного матеріалу переважно послугували дані освітнього сайту *ThoughtCo* (Classic British), відомого двадцятирічним стажем експертного рецензування та інтродукування освітніх матеріалів, зокрема й із гуманітарних галузей. Цей сайт входить до десятки найнадійніших інформаційних джерел освітнього спрямування. Серед структурних типів ідеонімів цієї групи знаходимо поодинокі випадки **однокомпонентних простих непохідних** й **похідних** іменувань, прикладами яких слугують власні назви *Which (James Thurber), A Fable (Mark Twain); A Hanging (George Orwell), The Somnambulists (Jack London),* загальною кількістю 4 % та 2 %. **Власне композити**, наприклад, *The Landlord (Henry David Thoreau),* містять лише 1 % від загальної кількості. Досить поширеними є **двокомпонентні словосполуки** типу *Outside Literature (Joseph Conrad), On Love (Fransis Bacon)*, кількість яких сягає 10 %. Частовживаними найменуваннями виявилися **дво-** та **багатокомпонентні словосполучення**, наприклад, *In Praise of Idleness (Bertrand Russell), Gettysburg Address (Abraham Lincoln), Advice to Writers (Robert Benchley), Fog Patterns (Ben Hecht), Literature and the Schoolma'm (H. L. Mencken), The Decay of Essay Writing (Virginia Woolf), Notes of a Native Son (James Baldwin) Farewell to Baseball Address (Lou Gehrig), Address to the Nation on the Challenger (Ronald Reagan), American Bohemians in Paris (Ernest Hemingway), On Women's Right to Vote (Susan B. Anthony), The Destiny of Colored Americans (Frederick Douglass), Of Mr. Booker T. Washington and Others (W. E. B. Du Bois), The Difference Between Learning and Learning How (George Ade)*. Кількість цих типів онімів становить 29 % і 42 % відповідно. Доволі поширеними — 12 % — є оніми-фрази на кшталт *Do Insects Think? (Robert Benchley), What I Think and Feel at 25 (F. Scott Fitzgerald), What Life Means to Me (Jack London), Why Are Beggars Despised? (George Orwell), We Shall Fight On The Beaches (Winston Churchill), I Am The First Accused (Nelson Mandela)*.

3. Власні назви інформаційних газетних матеріалів, які було зібрано з провідних англомовних газет типу *The Times, The Guardian, The Observer, The New York Times, The Washington Post, The Wall Street Journal*, виявляють власні структурні особливості. **Одно-** та **двокомпонентні** оніми взагалі не було зафіксовано, лише **багатокомпонентні словосполучення** і **фрази**, прикладами яких можуть слугувати наступні газетні

заголовки: *New Year Sale: €1 for 2 Months, Global Economy Week Ahead, The Dry January Effect; Reducing packaging waste in the e-commerce age, The best places to shop local; NASA's New Horizons spacecraft just visited the farthest object ever explored, Trump doesn't understand his leverage is gone, Two months into the offseason, MLB appears to still be in a high-stakes waiting game, Upstart candidates for prosecutor hope to bring reform wave to Northern Virginia, Investors Are Betting That the Fed Hits Pause on Rate Hikes*. Співвідношення цих двох структурних типів становить 33 % і 64 % відповідно.

4. Власні назви наукових творів та їх збірників під час аналізу з боку їхньої структури дозволив виявити певні закономірності. Так, **однокомпонентні прості непохідні** та **похідні** власні назви використовувалися в поодиноких випадках на кшталт *Gaia (James Lovelock), Orientalism (Edward Said), Micrographia (Robert Hooke)*, загальна кількість — 1 % та 2 % відповідно. Також нечисленними були випадки вживання **двокомпонентних словосполук** типу *On Liberty (John Stewart Mill),* що становить 2 % від загальної кількості. Значно ширше застосовуються в ролі ідеонімів цієї групи **двокомпонентні словосполучення**, наприклад, *The Selfish Gene (Richard Dawkins), The Wealth of Nations (Adam Smith), The Double Helix (James D. Watson), The Cosmic Connection (Carl Sagan), The Voyage of the Beagle* та *The Origin of Species (Charles Darwin)*, кількість яких складає 33 %. Цілих 59 % припадає на **багатокомпонентні словосполучення**, такі як *The First Three Minutes (Steven Weinberg), Higher Topos Theory (acob Lurie), Methods in Cognitive Linguistics (ed. by M. Gozalez-Marquez), Modular Elliptic Curves and Fermat's Last Theorem (Andrew Wiles), Mathematical Principles of Natural Philosophy (Isaac Newton), Relativity: The Special and General Theory (Albert Einstein), Sexual Behavior in the Human Male (Alfred C. Kinsey), Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives (Ed. by Oliviu Felecan), Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives (ed. By G. Kristiansen, M. Achard, R. Dirven, F. R. de Mendoza Ibacez)*. Незначну кількість онімів цієї групи складають **фрази**, наприклад, *The Man Who Mistook His Wife for a Hat and Other Clinical Tales (Oliver Sacks), Metaphors We Live By (George Lakof, Mark Johnson), In the Beginning Was the Name (W. F. H. Nicolaisen)*. Загальна кількість випадків використання цього структурного типу становить 3 %.

5. Власні назви офіційних документів та їх збірників мають певні дистинктивні риси, які характеризуються використанням лише двох

структурних типів: меншою мірою це **двокомпонентні словосполучення**, які складають лише 5 % від загальної кількості, наприклад, *Treaty of Lisbon, The Declaration of Independence*, *Truman Doctrine*, а значно більшою, яка охоплює 95 % від загальної кількості аналізованих випадків, це **багатокомпонентні словосполучення**, наприклад, *Single European Act, Treaties currently in force, Treaty on the Functioning of the European Union, Charter of Fundamental Rights of the European Union, United Nations Declaration on Human Rights Education and Training, Multilateral Agreements on Trade in Goods, Agreement on Trade in Civil Aircraft, United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Vienna Programme of Action for Landlocked Developing Countries for the Decade 2014–2024, Political declaration on the implementation of the United Nations Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons, Political declaration of the high-level meeting of the General Assembly on antimicrobial resistance, Political declaration on strengthening cooperation between the United Nations and regional and subregional organizations*.

Таким чином, проведений аналіз структурної організації бібліонімів дозволив встановити певні домінувальні тенденції, які унаочнено в поданій нижче таблиці.

Структурні типи англомовних бібліонімів

Структурний тип	ВН художніх творів	ВН публіцистичних творів	ВН інформаційних матеріалів	ВН наукових творів	ВН офіційних текстів
Однокомпонентні					
– непохідні слова	12	4	–	1	–
– похідні слова	7	2	–	2	–
– композити	5	1	–	–	–
– афіксальні композити	–	–	–	–	–
– абревіатури	–	–	–	–	–
Двокомпонентні					
– словосполуки	3	10	–	2	–
– словосполучення	30	29	–	33	5
Багатокомпонентні					
– словосполучення	35	42	33	59	95
– фрази	8	12	67	3	–
Всього	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведений етап дослідження, можемо висновувати, що у процесі аналізу нами було досліджено структурну організацію п'яти груп бібліонімів загальною кількістю 500 прикладів. Як бачимо з отриманих результатів, превалюють **багатокомпонентні** власні назви, а саме **словосполучення** і **фрази**. Такий ефект був досягнутий переважно завдяки власним назвам на позначення інформаційних газетних матеріалів та наукових й офіційних текстів, які мають високу частку назв цих структурних типів. Результати проведеного дослідження відкривають нові **перспективи** вивчення структурно-семантичних особливостей бібліонімів інших мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології / Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. — Харків : Ранок-НТ, 2012. — 256 с.
2. Лучик В. В. Спроба охопити неохопне / В. В. Лучик // Українська мова. — 2010. — № 2. — С. 135 –140.
3. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская / [под ред. А. В. Суперанской]. — М.: Наука, 1988. — 192 с.
4. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / Александра Васильевна Суперанская. — [изд. 2-е, испр.]. — М.: Изд-во ЛКИ, 2007. — 368 с.
5. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Михайло Миколайович Торчинський. — К., 2010. — 502 с.
6. Classic British and American Essays and Speeches [Electronic resource]. — Available from: https://www.thoughtco.com/classic-british-and-american-essays-and-speeches-1688763
7. Goodreads [Electronic resource]. — Available from: https://www.goodreads.com/
8. The Greatest Books [Electronic resource]. — Available from: http: // thegreatestbooks. org/

REFERENCES

Buchko, D. H. (2012). Dictionary Ukrainian onomastic terminology, Ranok-NT, Kharkiv, 256 p.

Luchik, V. V. (2010). An attempt to reach the intangible. Ukrainian language. Vol.2. pp. 135 –140.

Podolskaya, N. V. (1988). Dictionary Russian onomastic terminology, Nauka, Moscow, 192 p.

Superanskaya, A. V. (2007). The general theory of proper names, Izd-vo LKI, Moscow, 368 p.

Torchinsky, M. M. (2010). Structure, typology and functioning of the onymic vocabulary of the Ukrainian language, Thesis, Kiev, 502 p.

Classic British and American Essays and Speeches [Electronic resource]. — Available from: https://www.thoughtco.com/classic-british-and-american-essays-and-speeches-1688763

Goodreads [Electronic resource]. — Available from: https://www.goodreads.com/

The Greatest Books [Electronic resource]. — Available from: http: // thegreatestbooks.org/

КАРПЕНКО Елена Юрьевна
доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой грамматики английского языка Одесского национального университета им. И. И. Мечникова, Французский бульвар 24/26, к. 131, 132, г. Одесса, 65058, Украина, тел. +380930288888; e-mail: elena_karpenko @ ukr.net, ORCID ID: 0000–0001–5576–6781

ГОЛУБЕНКО Лидия Николаевна
кандидат филологических наук, профессор, декан факультета романо-германской филологии Одесского национального университета им. И. И. Мечникова, Французский бульвар 24/26, м. Одесса, 65058, Украина, ORCID ID: 0000–0001–5576–6781

ВАСИЛЬЕВА Ольга Александровна
кандидат филологических наук, преподаватель кафедры грамматики английского языка Одесского национального университета им. И. И. Мечникова, Французский бульвар 24/26, к. 131, 132, г. Одесса, 65058, Украина; тел.: +380674864308; e-mail: vasylyeva@inbox.ru; ORCID ID: 0000–0001–8077–3529

СТРУКТУРНАЯ ТИПОЛОГИЯ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ БИБЛИОНИМОВ

***Аннотация**. Статья посвящена исследованию библионимов, то есть имен для обозначения текстов и их сборников. Библионимы разделены на пять подгрупп в зависимости от того функционального стиля, к которому принадлежит собственно текст, название которого мы исследуем. Для каждой из групп было изъято по 100 примеров соответствующего подразделения идеонимов, таким образом, общее количество исследуемых идеонимов этой группы составляет 500 единиц. **Целью** статьи является установление структурных типов библионимов. **Объектом** исследования послужили англоязычные библионимы, **предметом** — их структурная организация. **Материал** исследования (500 англоязычных библионимов) был избран методом репрезентативной выборки из материалов англоязычных СМИ, в том числе и*

электронных газет, журналов и коммерческих сайтов. Проведенный анализ позволил выделить структурные типы в пределах каждой из групп: имена литературных произведений и их сборников, которые были выбраны с помощью рейтинга Goodreads, крупнейшего в мире сайта для читателей; имена публицистических произведений, а именно эссе и речей, а также их сборников (источником исследуемого материала преимущественно послужили данные образовательного сайта ThoughtCo); имена информационных газетных материалов, которые были собраны из ведущих англоязычных газет; имена научных произведений и их сборников; имена официальных документов и их сборников. Библионимы по их структурной организации разделены на однокомпонентные, двухкомпонентные и многокомпонентные; а также на простые, сложные и составные. К однокомпонентным принадлежат библионимы, которые выражены непроизводными и простыми производными (суффиксальными и префиксальными) словами. Сложные библионимы разграничиваются на композиты, аффиксные композиты и аббревиатуры. Составленные двухкомпонентные и многокомпонентные библионимы представлены словосочетаниями, юкстапозитами и фразами. ***Выводы****: в процессе анализа нами были исследованы структурная организация пяти групп библионимов, причем превалируют многокомпонентные имена, а именно словосочетание и фразы, что достигается в основном благодаря именам для обозначения информационных газетных материалов и научных и официальных текстов. Это можем объяснить необходимостью раскрытия сущности номинированного объекта и прагматичными факторами полноценного функционирования библионимов.*

Ключевые слова*: ономастика, идеонимы, библионим, структурный тип, композит, однокомпонентные онимы, многокомпонентные онимы.*

Olena Yu. KARPENKO
Doctor of Philology, Professor, Head of the Department
of English Grammar of Odessa National I. I. Mechnikov University,
24/26, 131, 132 Frantsuzskiy Boulevard, Odessa, 65058, Ukraine,
tel. +380930288888; Email: elena_karpenko @ ukr.net,
ORCID ID: 0000–0001–5576–6781
Lidiya N. GOLUBENKO
Candidate of Philology, Professor, Dean of the Faculty
of Romance-Germanic Philology, Odessa I. I. Mechnikov National University,
24/26 Frantsuzskiy Boulevard, Odessa, 65058, Ukraine,
ORCID ID: 0000–0001–5576–6781
Olga O. VASYLIEVA
Candidate of Philology, Lecturer, the Department
of English Grammar of Odessa National I. I. Mechnikov University,
24/26, 131, 132 Frantsuzskiy Boulevard, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: +380674864308; e-mail: vasylyeva@inbox.ru;
ORCID ID: 0000–0001–8077–3529

STRUCTURAL TYPOLOGY OF ENGLISH BIBLIONYMS

Abstract. *The article investigates biblionyms, i.e., proper names for the designation of texts and collections thereof. Biblionyms are commonly divided into five subgroups, depending on the functional style to which the text under study belongs. 100 examples from the relevant subdivision of ideonyms have been selected for each group; thus the total number of the studied ideonyms of this group comprises 500 units. The* ***purpose*** *of the article is to establish the structural types of biblionyms.. The* ***object*** *of the research is English biblionyms, the* ***subject*** *being their structural organization. The* ***study material*** *(500 English biblionyms) was selected using a representative sample method from English media, including electronic newspapers, magazines, and commercial sites. The analysis made it possible to distinguish structural types within each of the groups: proper names of literary works and their collections, which were selected using the world's largest reader site — Goodreads' rating; proper names of non-fiction works, namely essays and speeches, as well as their collections (data from the ThoughtCo educational site were mainly the source of the material studied); proper names of informational newspaper material collected from leading English newspapers; proper names of scientific works and their collections; proper names of official documents and their collections. According to the structural organization, the biblionyms have been divided into one-component, two-component and multicomponent and further into simple, complex and composite ones. One-component biblionyms include words, which are expressed by non-derivative and simple derivative (suffix and prefix) words. Complex biblionyms have been divided into simple composites, affixed composites and abbreviations. Composite two-component and multi-component biblionyms are represented by phrases, word*

combinations, juxtapositions and phrases. ***Conclusions****: The structural organization of the five groups of biblionyms has been investigated in the course of the analysis; this revealed that multiple component proper names, namely, word combinations and phrases prevailed, which is mainly due to the proper names for the designation of informational newspaper material as well as scientific and official texts. This can be explained by the need to disclose the nature of the nominated object and the pragmatic factors of the biblionyms' proper functioning.*

Key words*: onomastics, ideonym, biblionym, structural type, composite, one-component onyms, multi-component onyms.*

УДК 811.161.2'372.21

КОЗЛОВСЬКА Дар'я Валеріївна
кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови Донецького національного університету імені Василя Стуса,
тел.: + 38 066 7737550; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;
ORCID ID: 0000–0002–5731–5375;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195023

СТИЛЕТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОЕТОНІМІВ У ТЕКСТАХ РОМАНІВ ЛАРИСИ ДЕНИСЕНКО «КАВОВИЙ ПРИСМАК КОРИЦІ» ТА «САРАБАНДА БАНДИ САРИ»

Анотація. Метою *статті є аналіз стилетвірних особливостей антропоетонімів.* ***Об'єктом*** *дослідження є антропоетоніми у текстах романів Лариси Денисенко «Кавовий присмак кориці» та «Сарабанда банди Сари».* ***Предметом*** *дослідження є стилетвірні особливості аналізованих антропоетонімів. Відповідно до мети й об'єкта дослідження використано такі* ***методи****: описовий, контекстуально-інтерпретаційний та метод етимологічного аналізу. Сукупність вищеперерахованих методів визначає вектор розвитку дослідження, що дозволяє проаналізувати стилетвірні особливості функціонування антропоетонімів у художньому тексті. Особові імена розглянуто як засіб стилетворення, описано їхній стилістичний потенціал. Показано, що антропоетоніми реалізують свої виражальні можливості, відіграючи роль потужного характеризувального складника художнього тексту. Постаючи виразним компонентом у системі образотворчих засобів, вони допомагають розкрити авторську манеру викладу тексту. В* ***результаті*** *дослідження встановлено, що стилетвірна функція антропоетонімів виявляється двоя-*

© Козловська Д. В., 2019

ко — в інформаційно-стилістичному та емоційно-стилістичному аспектах. Антропоетоніми виконують інформаційно-стилістичну роль через етимологічне значення та варіативність найменування, а емоційно-стилістичні смисли виражаються фонетичною й словотвірною формою імені, його асоціативністю, контрастуванням імені й образу персонажа. Зроблено ***висновки*** *про те, що інформація та емоція, змістовність антропоетонімів та їхня художність мають вагоме значення для формування авторського ідіостилю.* ***Практична цінність*** *розвідки полягає у можливості використання поданого матеріалу під час читання спецкурсів із поетонімології, на практичних заняттях із стилістики, семінарах із новітньої української літератури тощо.* ***Перспективи*** *вбачаємо в аналізі стилетвірних особливостей антропоетонімів у текстах сучасної жіночої прози.*

Ключові слова: *антропоетонім, стилетвірна роль, інформаційний аспект, емоційний аспект, ідіостиль.*

ВСТУП

Пропоновану статтю присвячено осягненню стилетвірних характеристик антропоетонімів. **Мета** статті полягає в аналізі стилетвірної специфічності антропоетонімів у художніх текстах. **Об'єктом** дослідження є антропоетоніми у текстах романів Лариси Денисенко «Кавовий присмак кориці» та «Сарабанда банди Сари». **Предметом** дослідження є стилетвірні особливості аналізованих антропоетонімів. **Практична цінність** розвідки полягає у можливості використання поданого матеріалу під час читання спецкурсів із поетонімології, на практичних заняттях із стилістики, семінарах із новітньої української літератури тощо.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На думку О. П. Горенко, антропоетоніми є специфічною літературною акциденцією, унікальним явищем «за своєю епістемологічною природою» (Gorenko, 2008, с. 3). Пізнання сюжету, розуміння сутності персонажів, осмислення концепції автора стають можливішими й доступнішими не в останню чергу завдяки витлумаченню антропоетонімів. Водночас словесна характеристика денотата, висвітлення його характеру через учинки та взаємини з іншими персонажами, сюжетна лінія твору загалом постають універсальним способом наповнення пропріальних одиниць певною семантикою (Beley, 2002, с. 12). З огляду на беззаперечну важливість антропоетонімів як потужних виражально-характеризувальних складників художнього

тексту багато дослідницької уваги приділяється їхньому вивченню, зокрема в аспекті визначення характеристик ідіостилю автора (праці Н. М. Бербер, Е. В. Боєвої, А. І. Вегеш, О. Ю. Карпенко, Т. І. Крупеньової, О. В. Лавер, О. Р. Сколоздри-Шепітько та ін.).

Відповідно до мети й об'єкта дослідження використано такі **методи**: описовий метод, який дає змогу з'ясувати особливості функціонування антропоетонімів у текстах і виявити взаємозв'язки між ними; контекстуально-інтерпретаційний метод, за допомогою якого на основі врахування контекстів здійснено інтерпретацію інформації, закладеної у текстах завдяки вживанню антропоетонімів; метод етимологічного аналізу, застосовуваний для визначення міри відповідності допоетонімної семантики особових імен сутності персонажів. Сукупність вищеперерахованих методів визначає вектор розвитку дослідження, що дозволяє проаналізувати стилетвірні особливості функціонування антропоетонімів у тексті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Згідно з одним із постулатів Ю. О. Карпенка щодо специфіки власної назви в художньому тексті, антропоетоніми виконують інформаційно-стилістичну роль через етимологічне значення та варіативність найменування, а емоційно-стилістичні смисли виражаються фонетичною й словотвірною формою імені, асоціативністю імені, контрастуванням імені й образу персонажа.

Незалежна від думки оточуючих лінія поведінки героїв роману «Кавовий присмак кориці» суголосна кредо творчості Лариси Денисенко – «довіряти іншим, вірити собі та вчитися жити своїм життям». А протагоністка довіряє лише собі, й стороння думка її ніколи не обходить: вона «*переконана, що її народжено... для того, щоби хтось, а може, й усі, тамуючи подих, слухали її голос. «Я — дивна, цікава і складна людина»*...» (Denysenko, 2011, с. 20). Такій зарозумілій героїні й ім'я дано оригінальне («*Кохання мало своє ім'я, її звали — **Алісою**. **Аліса** з дивовижної країни*» (Denysenko, 2011, с. 17)). У ній є щось від Аліси Льюїса Керролла — своєрідність, слідування своїм інстинктам, зацікавленість у знайомствах із новими людьми, схильність до дивних із точки зору звичайної людини вчинків тощо. Значення слова, що лягло в основу імені *Аліса*, відбиває впевненість героїні у власній унікальності. Згідно зі словником-довідником «Власні імена людей», ім'я *Аліса* — «запозичене; фр.; *Alise*; можливо, від гр. *alētheia* – істина; можливо, скоро-

чений варіант імені *Каліста*» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 118); *Каліста* — «жін. до *Каліст*»; скорочені (усічені) варіанти: «*Каля*; *Аліса*, *Аля*» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 146); *Каліст* – «гр.; *kallistos* — найкращий, найвродливіший» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 66). Уживання імені *Аліса* в плюральній формі демонструє негативне ставлення до героїні приятеля закоханого в неї Леся: «*І до дупи Алісу... Ніяких* ***аліс*** *на твоєму похороні*» (Denysenko, 2011, с. 200). Рідкісні імена, обрані Алісою для представлення, підкреслюють її неординарну сутність: «*...чи можна познайомитися з вами? Вона відповіла: «Авжеж.* ***Теодозій****... Але ви мене можете звати* ***Телісфором****»*» (Denysenko, 2011, с. 177–178); «*...я сказала, що... він може звертатися до мене як до* ***Телісфора****, бо* ***Телісфор*** *— це для близьких приятелів*» (Denysenko, 2011, с. 188).

Інші жінки Леся програвали Алісі в оригінальності, незвичайності, несхожості ні на кого. Бажання «блискучої акомпаніаторки» Галини знайти родинний затишок відображено в етимологічному значенні її імені: *Галина* — «гр.; *galēnē* — спокій, тиша; штиль на морі, тиха погода» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 127). «Обдарована, але не талановита» піаністка Ілона була «ніжна та юна». Ім'я *Ілона* — «запозичене; угор. *Ilona*; те саме, що *Олена*» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 143); *Олена* — «гр.; ім'я *Helenē*, *Helena*; можливо, від *helē* — сонячне світло або *helenē* — смолоскип» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 169). Однак Лесь потребував не «сонячного світла», а «місячного сяйва», випромінюваного Алісою: «*З нею не нудно, вона здатна творити, грати, вдавати... Вона захоплює спалахами життя, вона випромінює місячне сяйво...*» (Denysenko, 2011, с. 173–174).

В анотації до роману його представлено як історію непорозумінь, що «може виявитися трикутником, або чотирикутником, а може й тим, чому поки що немає назви у нашому вимірі» (Denysenko, 2011, с. 2). Три з чотирьох імен учасників любовного чотирикутника співзвучні: *Аліса — Олесь — Олег*. І лише одне ім'я — *Мітя* — вибивається з ряду, проте авторка несподівано об'єднує імена коханців Олега та Міті шляхом уживання імені та прізвища Олегового улюбленого барда: «*...«****Олєг Мітяєв****», — читаю я крізь сміх. «****Мітя Олєгов****». Навмисне такого годі вигадати. «Чий же, чий ти, батьку Олеже?» — питаю я себе, і сам собі відповідаю: «****Олег — Мітяєв****»*» (Denysenko, 2011, с. 223).

Звернемося до етимологічного значення імен головних чоловічих персонажів роману «Кавовий присмак кориці». У словнику «Власні

імена людей» знаходимо такі відомості: *Олесь* — скорочений варіант імені *Олександр*, який під впливом літературних найменувань *Олесь Гончар*, *Олесь Донченко* та ін. фіксується як документальне ім'я (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 86); *Олександр* (*Олесь*, *Лесь*) — «гр.; *alexō* — захищаю і *anēr* (род. *andros*) — чоловік (буквально: мужній оборонець; захисник людей)» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 84). Лесь, згідно з етимологічним значенням свого імені, наприкінці цієї історії виявився захисником нетрадиційної пари. Син зрозумів батька, збагнув, що він має право жити своїм життям, і, не бентежачи, підтримав його. Ім'я *Олег* має таке походження: «сканд.; ст.-сканд. *Helgi* — святий, священний» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 84). Одним зі значень слова *святий* є «морально чистий, благородний, бездоганний у житті, поведінці тощо; не винний у чому-небудь, перед кимсь; безгрішний». Крім того, одне з кількох значень слів *святий* і *священний* — «який глибоко шанують; дорогий» (Suchasnyj slovnyk ukrajins'koji movy : v 11 t., 1978, сс. 102, 103, 106). Тож вибором імені *Олег* для батька підкреслено незмінну шанобливість сина до нього. Відзначимо, що серед варіантів імені *Олег* у словнику-довіднику подано *Лесь* (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 84). Такий зв'язок між іменами підтверджує цінність батька для сина та неявну схожість між ними.

Пов'язані між собою й імена персонажів, які є подружжям, — Івана та Яни. Завдяки частому вживанню словосполучення *Іван та Яна* («*Я пішов у гості до* ***Івана та Яни***» (Denysenko, 2011, с. 116); «***Іван та Яна*** *повсякчас усіх повідомляли, що вбиральню тимчасово пошкоджено...*» (Denysenko, 2011, с. 117); «*Ця подія відбулася тут, у* ***Івана та Яни****...*» (Denysenko, 2011, с. 120)) чоловік і дружина сприймаються як одне ціле. Зазвичай іменем *Іван* називають позитивних персонажів, які своєю присутністю привносять у життя інших любов, доброту, душевне тепло. В цих випадках характер персонажа відповідає значенню імені – «Божа благодать; дар богів» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 61). Гармонійність подружжя підтверджується фактом утворення імені дружини від іншої форми імені її чоловіка (*Яна* — жіноче до *Ян* (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 192); *Ян* — «запозичене; п., ч. *Jan*, слц. *Ján*, бр. *Ян*; те саме, що *Іван*» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 112)).

Ще одна подружня пара, але з іншою моделлю стосунків, — Андрій і Женя: «*Андрій — яскрава картинка, що її вона прикнопила до себе*» (Denysenko, 2011, с. 126). Етимологічне значення імені не завжди збі-

гається із сутністю персонажа, його характером і поведінкою. Ім'я *Андрій* походить від грецького *andreios* — «мужній, хоробрий» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 38). У тексті немає прикладів поведінки персонажа, яка б відповідала таким характеристикам. Ім'я *Євгенія* — жіноче до *Євген* (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 136); у свою чергу, ім'я *Євген* походить від грецького слова *eugenēs*, яке означає «благородний, шляхетний» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 57). Підтвердження благородної поведінки Жені так само відсутнє, натомість читаємо у романі зовсім протилежне: «*Женя... по-хамськи держала себе з галерейниками та спонсорами... Вона вбралася в костюм — це був вияв поваги, гідної поведінки... в Женинім розумінні*» (Denysenko, 2011, с. 123). У контрастуванні імені та образу знаходить вираження емоційний момент стилістичної функції імені. Невідповідність імені людини її характеру чи зовнішності в реальному житті теж викликає різні емоції — від здивування до відрази. З цього приводу письменник Анатолій Бортняк пише: «Мені доводилося зустрічати чорняву, мало не як негритянка, жінку, звану болгарським іменем *Сніжана*, що якраз, навпаки, асоціюється з білим, сніговим кольором. Парадоксальне поєднання, таке ж, на мій погляд, неестетичне, як «чорний сніг»» (Bortnyak, 2003, с. 26). У художньому ж тексті ця невідповідність грає роль засобу реалізації однієї з визначальних функцій літератури — емоційної, викликаючи інтерес до персонажа завдяки розбіжностям у картині його зображення.

Дитину першої пари звуть *Соломійка*, другої — *Назар*. Для називання дівчинки авторка вживає демінутив («*...привела в кімнату малу* ***Соломійку***. *Кумедну, великооку дівчинку*» (Denysenko, 2011, с. 116)), у той час як хлопчика іменує виключно повним іменем, тому що цей чотирирічний небіж головного героя, як іронічно зауважив останній, «усвідомлював, у якому світі всі ми живемо», і ще на святкуванні свого першого року народження промовив: «*Люди — блєді*» (Denysenko, 2011, с. 124), як цілком доросла людина. Найменування дітей персонажів відповідають характерам їхніх батьків і атмосфері в родинах.

Сюжет роману «Сарабанда банди Сари» розгортається навколо чоловіка на ім'я *Павло*, в якого під час відрядження його нареченої тимчасово оселяються її родичі — дядько і дванадцятирічний двоюрідний брат, що стає поштовхом для кардинальної зміни життєвих поглядів головного героя. Крізь усю оповідь червоною ниткою проходить думка про роль жінок (нової коханої Сари, попередньої дружини Інни,

матері) у житті протагоніста. Його залежність від жінок пояснюється на рівні антропоетонімікону, й навіть у заключному епізоді твору він пропонує Сарі обмінятися не чим іншим, як іменами: «*Знаєш, краще б нас звали навпаки. Мені більше пасує* ***Ра****, ніж* ***Ло****.* ***Ло*** *звучить жіночніше. Давай мінятися?*» (Denysenko, 2008, с. 239).

Розглянемо етимологічне значення фемінопоетонімів у тексті роману для з'ясування міри відповідності йому сутності персонажів. Спочатку здається можливим на асоціативному рівні співвіднести з етимологічним значенням імені факт канонізації церквою святої Сари та «канонізацію» героєм своєї коханої Сари («д.-євр.; ім'я *Sārā*; від *sārā* — знатна, княгиня» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 178)), адже відомо, що церква канонізувала знатних людей: «*Свята Сара не канонізована католицькою церквою, але це не заважає їй бути справжньою святою для всіх циган та мандрівників. А я канонізував свою Сару для себе. «Відтепер ти — моя свята»*» (Denysenko, 2008, с. 38). Однак авторка несподівано розвінчує впевненість читача в тому, що головна героїня носить єврейське ім'я: «*...Сара — не стовідсоткова єврейка! У Сари мати — гойка! Це її ім'я ввело його в оману*» (Denysenko, 2008, с. 201). Виявляється, що ім'я протагоністки утворено шляхом поєднання перших складів двох особових імен: «*А Сара отримала своє ім'я завдяки компромісу... мати хотіла назвати її* ***Сашею****, а батько —* ***Радмилою****, вони... вирішили назвати її або* ***Расою****, або* ***Сарою****, щоб поєднати два імені. Перемогла* ***Сара****. Бо ім'я* ***Раса*** *всім видалося надзвичайно агресивним, хоча, на мій погляд,* ***Раса*** *— це вінтажно!*» (Denysenko, 2008, с. 202).

Ім'я *Інна* походить від латинського слова *inno* — плаваю (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 143). Враховуючи іронічність роману, можемо з натяжкою використати переносне значення слова *плавати* — «не знаючи, не розуміючи чого-небудь, говорити або діяти наздогад» (Suchasnyj slovnyk ukrajins'koji movy : v 11 t., 1975, с. 554). Будучи завжди впевненою у власній правоті, перша дружина головного героя Інна часто не мала рацію. Твердість цієї жінки у керуванні життям чоловіка підкреслюється подвійним *н* у її імені: «*«Зваж на те, що* ***подвійні літери імені*** *додають людині цілеспрямованості від народження. Це як стукіт клювака — допоки не приб'є нещасну комаху, доти стукатиме...». Так казав про* ***Інну*** *мій друг Тимофій*» (Denysenko, 2008, с. 9).

Продовжує ряд жіночих персонажів, що мають уплив на Павла, колишня дружина його друга Єва, яка підказує йому лінію поведінки

у складній ситуації: «*Єво-Євітто. Ти мені сьогодні дуже допомогла... Я зрозумів, яким я був глухим. До всього*» (Denysenko, 2008, с. 138). Це жіноче ім'я викликає конкретні асоціації. Періодичні авторські відсилки до знакових перифразів і міфоантропоніма розкривають важливість цієї жінки у житті протагоніста: «*От навіщо виходити заміж за вояків, скажи мені,* ***перша жінко****?*» (Denysenko, 2008, с. 139); «*...навіщо я послухався Єви? Саме так думав колись і* ***Адам***» (Denysenko, 2008, с. 169); «*...одружується на жінці, яка носить ім'я відомої* ***звабниці яблуками****...*» (Denysenko, 2008, с. 80).

Спостерігаємо контрастування характеру матері головного героя та етимологічного значення її імені. У цьому випадку, як і в разі найменування персонажів «Кавового присмаку кориці» Андрія та Євгенії, виходить на перший план емоційний аспект стилістичної функції імені. Грецьке ім'я *Лариса* походить від «*Laris(s)a* — Лариса (назва міста) або від *laros* — чайка» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 150). Як відомо, чайки вписуються практично в будь-яке середовище існування. Лариса ж, її чоловік і син були «не дуже схильні до контактів» («*...ми, моя родина — хатка відлюдника*» (Denysenko, 2008, с. 130–131)). Проте комунікабельна «банда Сари», прийнявши Павла до своєї «родини-гуртожитку», визнає своєю і його матір. Показово, що це визнання відбувається на підставі використання знайомими героїні гіпокористичного імені *Ляля*: «*А ти знаєш, що ти — латентний єврей?.. Ніде, крім єврейських родин,* ***Ларис*** *не звуть* ***Лялями****. А твою маму багато хто зве* ***Лялею****. Я чув*» (Denysenko, 2008, с. 231).

Етимологічне значення чоловічих імен у текстах романів пов'язане з характерними рисами денотатів. Згідно зі значенням свого імені (*Павло* — «лат.; *paulus* — малий» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 88)), головний герой, досить успішно реалізований у своїй сфері діяльності, інколи поводиться, наче дитина, що потребує «керманича життя», звісно, в особі жінки. Дядько Сари Геннадій як професор та як представник «роду Полонських» цілком відповідає своєму імені – «гр.; *gennadas* — благородний, шляхетний; родовитий (пор. генеалогія — родовід та ін.)» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 51). Рідкісне ім'я Сариного брата Еміля запозичене — «нім. *Emil*; від римського родового імені *Aemilius*; можливо, від *aemulus* — послідовник; ревнитель» (Vlasni imena lyudej, 2005, с. 57). Хлопчик дійсно є послідовником усіх сімейних традицій — від старанної гри на фортепіано й культу їжі

(«*Серйозне ставлення Полонських до сніданків — це родинна мантра...*» (Denysenko, 2008, с. 173)) до постійного обговорення всього, що відбувається з родичами та друзями.

Щодо варіантів імені *Сара*, вони незначні в тексті, випадкові: *Сарусею* її одноразово називає начальник — чоловік, який «*дуже любить вигадувати ніжні імена*» (Denysenko, 2008, с. 176), а *Саркою* — брат від невдоволення бажанням дорослих поспілкуватися без нього: ««*Емілю, а тобі не час пройтися із Террі?*» «*Здихатися мене хочеш? Про* ***Сарку*** *поговорити?*»...» (Denysenko, 2008, с. 207–208). У цьому випадку нечисленність варіантів імені свідчить про цілісність образу персонажа. Натомість варіанти іменування Павла різноманітні: одні характеризують бачення персонажа самим собою та оточуючими як дорослої особистості (*Павич*, *Пол*), інші показують його дитячу сутність (*Павлик*, *Павлуша*, *Пацюня*).

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищезазначене, можемо підкреслити, що антропоетоніми у текстах романів Лариси Денисенко відіграють значну роль у стилетворенні. Постаючи виразним компонентом у системі образотворчих засобів, вони допомагають розкрити авторську манеру викладу тексту. Стилетвірна функція антропоетонімів виявляється двояко — в інформаційно-стилістичному та емоційно-стилістичному аспектах. Виразниками характеризувальної інформації, закладеної в антропоетоніми, є етимологічне значення імені й варіативність іменування. Щодо емоційного складника стилетвірної функції, антропоетоніми формують ставлення читача до зображуваного, викликаючи в нього різноманітні почуття. Емоційний аспект стилетворення виражається фонетичною й словотвірною формою імені, асоціативністю імені, різними видами невідповідності, зокрема імені й образу. Ознаками ідіостилю авторки є вживання рідкісних, запозичених імен, демінутивів, імен із прозорою допоетонімною семантикою, імен, що викликають певні асоціації, імен, що не відповідають образові, вживання ряду співзвучних імен тощо. Інформація та емоція, змістовність антропоетонімів та їхня художність мають вагоме значення для формування авторського ідіостилю.

Подальшим напрямом дослідження визначаємо аналіз стилетвірних особливостей антропоетонімів у текстах сучасної жіночої прози.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії : монографія. Ужгород : ІНВАЗОР, 2002. 176 с.
2. Бортняк А. А. Неатлетичний Аполлон і чорнява Сніжана (Із бесід з тими, хто прагне оволодіти культурою мови). *Урок української* : науково-публіцистичний журнал-дайджест. 10/2003. № 10. С. 25–26.
3. Власні імена людей : словник-довідник / уклад. Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська ; ред. В. М. Русанівський. 3-тє вид., виправл. Київ : Наукова думка, 2005. 335 с.
4. Горенко О. П. Літературний антропонім: концепт та інтерпретація (на матеріалі творів американських романтиків) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.06 ; 10.01.04. Київ, 2008. 36 с.
5. Денисенко Л. В. Кавовий присмак кориці : роман. Київ : Нора-Друк, 2011. 240 с.
6. Денисенко Л. В. Сарабанда банди Сари : роман. Київ : Нора-Друк, 2008. 240 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL: sum.in.ua

REFERENCES

Beley, L. O. (2002). Nova ukrajins'ka literaturno-hydozhnya antroponimija: problemy teoriji ta istoriji : monografija. Uzhhorod : INVAZOR.

Bortnyak, A. A. (2003). Neatletychnyj Apollon i chornyava Snizhana (Iz besid z tymy, hto pragne ovolodity kul'turoju movy). In: Urok ukrajins'koji : scientific and nonfiction journal-digest, Vol. 10. Pp. 25–26.

Vlasni imena lyudej : dictionary-handbook (3rd ed.) (2005). Kyiv : Naukova Dumka.

Gorenko, O. P. (2008). Literaturnyj antroponim: kontsept ta interpretatsija (na materiali tvoriv amerykans'kyh romantykiv), Degree Thesis, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Denysenko, L. V. (2011). Coffee Flavor of Cinnamon : a novel. Kyiv : Nora-Druk.

Denysenko, L. V. (2008) Saraband of Sarah's Gang : a novel. Kyiv : Nora-Druk.

Ukrainian Language Dictionary: in 11 volumes (1970–1980). Kyiv : Naukova Dumka. URL: sum.in.ua

КОЗЛОВСКАЯ Дарья Валерьевна
кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры украинского языка Донецкого национального университета имени Васыля Стуса; тел.: + 38 066 7737550; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua; ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

СТИЛЕОБРАЗУЮЩИЕ ОСОБЕННОСТИ АНТРОПОЭТОНИМОВ В ТЕКСТАХ РОМАНОВ ЛАРИСЫ ДЕНИСЕНКО «КОФЕЙНЫЙ ПРИВКУС КОРИЦЫ» И «САРАБАНДА БАНДЫ САРЫ»

Аннотация. Целью *статьи является анализ стилеобразующих особенностей антропоэтонимов.* ***Объект*** *исследования — антропоэтонимы в текстах романов Ларисы Денисенко «Кофейный привкус корицы» и «Сарабанда банды Сары».* ***Предмет*** *исследования — стилеобразующие особенности рассматриваемых антропоэтонимов. Согласно цели и объекту исследования использованы следующие* ***методы****: описательный, контекстуально-интерпретационный и метод этимологического анализа. Совокупность вышеперечисленных методов определяет вектор развития исследования, позволяет проанализировать стилеобразующие особенности функционирования антропоэтонимов в художественном тексте. Личные имена рассмотрены как средство стилеобразования, описан их стилистический потенциал. Показано, что антропоэтонимы реализуют свои выразительные возможности, играя роль мощной характеризирующей составляющей художественного текста. Являясь выразительным компонентом в системе изобразительных средств, они помогают раскрыть авторскую манеру изложения текста. В* ***результате*** *исследования установлено, что стилеобразующая функция антропоэтонимов проявляется двояко — в информационно-стилистическом и эмоционально-стилистическом аспектах. Антропоэтонимы выполняют информационно-стилистическую роль посредством этимологического значения и вариативности наименований, а эмоционально-стилистические смыслы выражаются фонетической и словообразовательной формой имени, его ассоциативностью, контрастированием имени и образа персонажа. Сделаны* ***выводы*** *о том, что информация и эмоция, содержательность антропоэтонимов и их художественность имеют большое значение для формирования авторского идиостиля.* ***Практическая ценность*** *исследования заключается в возможности использования представленного материала при чтении спецкурсов по поэтонимологии, на практических занятиях по стилистике, семинарах по новейшей украинской литературе и т. п.* ***Перспективы*** *видим в анализе стилеобразующих особенностей антропоэтонимов в текстах современной женской прозы.*

Ключевые слова: *антропоэтоним, стилеобразующая роль, информационный аспект, эмоциональный аспект, идиостиль.*

Darya V. KOZLOVSKA
Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer of Department of Ukrainian Language of Vasyl' Stus Donetsk National University;
tel.: + 38 066 7737550; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;
ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

STYLE-FORMING PECULIARITIES OF ANTHROPOETONYMS IN THE TEXTS OF NOVELS «COFFEE FLAVOR OF CINNAMON» AND «SARABAND OF SARA'S BAND» BY LARYSA DENYSENKO

Summary. The purpose *of the article is to analyze stylistic features of the anthropoetonyms.* ***The object*** *of the study is the antropoetonyms in the texts of Larysa Denysenko's novels «Coffee Flavor of Cinnamon» and «Saraband of Sarah's Bang».* ***The subject*** *of the study is the stylistic features of analyzed anthropoetonyms. According to the purpose and the object of the study, the following* ***methods*** *were used: descriptive, contextual-interpretative and etymological analysis. The complex of above methods determines the vector of research development, reveals the stylistic peculiarities of the functioning of anthropoetonyms in literary-art text. Becoming an expressive component of the expressive means' system, anthropoetonyms help to expose the author's text presentation style. Personal names are considered as a style-forming means, their stylistic potential is described. It is shown that the anthropoetonyms realize their expressive opportunities, playing the role of a powerful characteristic component of literary-art text. As* ***a result*** *of the research it was established that the stylistic function of anthropoetonyms is manifested in two ways — in informational-stylistic and emotional-stylistic aspects. Anthropoetonyms play an informational-stylistic role because of the etymological meaning and variability of the name, and emotional-stylistic meanings are expressed by phonetic and word-forming form of the name, its associativity, contrast of the name and image of the character. It was concluded that information and emotion, the content of anthropoetonyms and their artistry are important for the creation of the author's idiostyle.* ***The practical value*** *of exploration is the ability to use submitted material during the reading of special courses in poetics, practical training in stylistics, seminars on the modern Ukrainian literature and more.* ***Perspectives*** *are seen in the analysis of stylistic features of the anthropoetonyms in modern women's prose texts.*

Key words: *anthropoetonym, style-forming role, informational aspect, emotional aspect, idiostyle.*

УДК 81’373.2:661.158:659.131

НАСАКІНА Світлана Вікторівна
кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української та іноземних мов Одеського державного аграрного університету, вул. Канатна, 99, Одеса, 65039, Україна; тел.: + 38 066 4908400; e-mail: svetlana.15@meta.ua; ORCID ID: 0000–0002–8288–0405;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195027

СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА ПРАГМАТОНІМІВ У РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ ВЕТЕРИНАРНИХ ПРЕПАРАТІВ

Анотація. *В статті розглядаються особливості власних назв у рекламних фармацевтичних текстах ветеринарних препаратів. Увагу приділено опису структурних та семантичних особливостей прагматонімів. У роботі висвітлено функційне навантаження прагматонімів, які виконують номінативну, інформаційну та рекламну функції. Також виокремлено певні структурні особливості прагматонімів у рекламних текстах: прості; складні; а також складені.* ***Метою*** *статті є аналіз прагматонімів у рекламних текстах ветеринарних препаратів у структурно-семантичному аспекті.* ***Об’єктом*** *дослідження є прагматоніми у рекламних текстах ветеринарних препаратів.* ***Предмет*** *дослідження — структурно-семантичні особливості прагматонімів. Мета визначає вибір методів у нашому дослідженні: було використано загальнонаукові методи систематизації, аналізу та синтезу; кількісний аналіз. Серед спеціальних лінгвістичних методів залучено структурний, функціональний, які прислужились у визначенні особливостей структури, семантики й функцій прагматонімів.* ***Сумуючи*** *вищезазначене, можемо підкреслити, що вперше було проведено структурно-семантичний аналіз прагматонімів у рекламних текстах ветеринарних препаратів.* ***Практична цінність*** *роботи полягає у тому, що проведений аналіз прагматонімів у рекламних текстах відкриває перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов’язані з виявленням диференційних особливостей прагматонімів у різних мовах.* ***У результаті*** *розвідки були встановлені структурно-семантичні особливості прагматонімів.*

Ключові слова: *рекламний текст, фармацевтичний, ветеринарний препарат, прагматонім, власні назви.*

ВСТУП

Із кінця XX і початку XXI століть підвищився інтерес науковців до функціонування власних назв не тільки у художній літературі, а й у засобах масової інформації, рекламних текстах. У статті увага приділена

© Насакіна С. В., 2019

дослідженню власних назв у рекламних текстах ветеринарних препаратів, а саме структурно-семантичним особливостям прагматонімів.

В Україні останні десятиріччя вирізняються стрімким розвитком ветеринарної медицини, а успішне лікування тварин потребує якісних фармацевтичних препаратів. Враховуючи стрімкий розвиток ринкових відносин, розвивається українська реклама фармацевтичних препаратів, тому в контексті даної теми були залучені україномовні рекламні тексти ветеринарних препаратів.

Мета статті полягає в дослідженні прагматонімів у рекламних текстах ветеринарних препаратів у структурно-семантичному аспекті. **Об'єктом** дослідження є прагматоніми у рекламних текстах ветеринарних препаратів. **Предмет** дослідження — структурно-семантичні особливості прагматонімів. Шляхом суцільної вибірки нами зібрано 800 прагматонімів українською мовою із друкованих ЗМІ.

Прагматоніми належать до такого ономастичного розряду, який зустрічаються в усіх рекламних текстах. Функціонування прагматонімів у сучасних рекламних текстах привертає увагу багатьох сучасних дослідників (Є. С. Біла, Ю. А. Грушевська, А. А. Ісакова, І. В. Крюкова, О. В. Кирпичьова, О. С. Фоменко та ін.). Однак на сьогодні ще немає загальновизнаної дефініції прагматоніма.

Російський ономатолог О. В. Суперанська у своїй монографії «Загальна теорія власної назви» взагалі не використовувала термін **прагматонім**, дослідниця називала такий розряд онімів як «назви марок й сортів виробів, моделей машин, зразків товарів» (Superans'ka, 2007, с. 145). Автори «Словника української ономастичної термінології» Д. Г. Бучко та Н. В. Грачова відносять прагматоніми до хрематонімів та дають таке визначення терміна: «власна назва одиничного виробу, предмета побуту» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 152). Відомий український ономатолог М. М. Торчинський у своїй фундаментальній роботі «Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови» визначає **прагматоніми** як «власні назви тих об'єктів, які мають безпосереднє відношення до матеріальної сфери діяльності людини» (Torchinskiyj, 2010, с. 178), до яких належать наступні підполя: 1) **архітектуроніми** — власні назви споруд, 2) **хрематоніми** — власні назви унікальних предметів матеріальної культури, 3) **порейоніми** — власні назви транспортних засобів, 4) **товароніми** — власні назви предметів, призначених для продажу (Torchinskiyj, 2010, с. 178–198). Існує думка, що

рекламний прагматонім є загальним найменуванням для таких власних назв як **фірмонім**, **словесний товарний знак**, **хрематонім** (Grushevs'ka, 2005, с. 10). У нашій розвідці наслідуємо думці М. М. Торчинського, та умовно під прагматонімами у нашій роботі будемо розуміти назви ліків у рекламних текстах ветеринарних препаратів.

МЕТОДОЛОГІЯ

Методологічною основою аналізу прагматонімів в україномовних рекламних текстах послугували сучасні лінгвістичні теорії. Відповідно до мети дослідження були використані наступні **методи:** 1) загальнонаукові (систематизації, що уможливило класифікацію прагматонімів та виокремлення його ознак; аналізу й синтезу, залучення яких посприяло створенню концепції про структурно-специфічну специфіку прагматонімів і водночас — дало підстави для узагальнення й подальшого теоретичного осмислення фактичного матеріалу; кількісний аналіз забезпечив установлення актуального обсягу прагматонімів певної структурної організації); 2) спеціальні лінгвістичні методи (структурний, функціональний аналіз, які прислужились у визначенні особливостей структури, семантики й функцій прагматонімів).

ЗДОБУТКИ

У результаті розвідки було встановлено провідні словотвірні моделі, які було застосовано рекламістами при обранні власної назви ветеринарних ліків. М. М. Торчинський (Torchinskyj, 2008, с. 446) виокремив три класи проприальної лексики: **прості**, **складні** й **складені** оніми. Наше дослідження дозволило виокремити подібні структурні особливості прагматонімів в україномовних рекламних текстах фармацевтичних ветеринарних препаратів.

Прості, тобто «одноосновні власні назви» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 157), підрозділяються на певні підтипи, а саме: 1) **прості безафіксні**, наприклад, *Ріфен, Флосан*; 2) **прості афіксальні**, наприклад, ***Реагент,Живина***. У свою чергу їх можна підрозділити на **суфіксальні** назви — «власні назви, утворені за допомогою суфікса» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 168–169), наприклад, ***Живина,*** та **префіксальні** назви, «у структурі яких чітко виокремлюються різні префікси» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 153), наприклад, ***Реагент***.

Складні прагматоніми**,** тобто «утворені шляхом злиття словоформ синтаксичного словосполучення в окреме слово з наступною його онімізацією» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 65), розподіляються на кілька підтипів:

1) власне композити — «складні номінативні, графічно й лексико-граматично цільнооформлені одиниці (оніми), які мають у своєму складі не менше двох кореневих морфем із єднальною голосною, чи без неї» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 105), наприклад, *Акт**о**фіт, З**о**овіт, Див**о**прайд, Тетр**а**віт, Кайод, Фармадокс, Спелімікс, Альбувир, Мінерасол, Мультибіо*.

2) складноскорочені або **абревіатурні** назви — «форми оніма, які виникли в результаті об'єднання окремих елементів кількох онімів; онім, утворений шляхом складання початкових, довільно взятих частин слів апелятивного чи онімного словосполучення або окремих назв» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 31). Прикладів таких прагматонімів небагато, наведемо приклад із поясненням назви у самому рекламному тексті, наприклад:

Очевидний ефект від першої ін'єкції

ТімТіл

Антибактеріальний препарат з універсально-широким спектром дії
Комбінація з двох взаємно посилюючих один одного антибіотиків —
***Тіамуліну** і **Тилозіну —** забезпечує універсально широкий і надійний*
спектр дії проти основних епізоотично-значимих організмів.

З наведеного прикладу зрозуміло, що назва препарату *ТімТіл* складається з частин назв двох антибіотиків *Тіамуліну* і *Тилозіну,* які є вже самостійними прагматонімами.

3) акроніми — власні назви, «складені з великих букв» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 35), та **прагматоніми з акронімами** наприклад, *АСД-2Ф, Колісулін-CL, Шотапен ПД, ПГФ Вейкс форте, Сертивіт АДЕ, Літергард ЛТ-С, Вакцина БС.* У прагматонімах-акронімах на кшталт *VH+H-120* не залишається жодних пізнаваних елементів для адресата, такі назви є зрозумілими тільки для певної цільової аудиторії, а саме для ветеринарів, науковців у галузі ветеринарної медицини.

4) прагматоніми з числами та математичними символами, або такі прагматоніми, які мають у своїй структурі число, наприклад, *Форс-**10**, Адівак **+**, VH+H-**120**, Байтрил **5 %** IH, Байкокс **5 %**, Колі-окс **200**, **Три**флон, **Три**вітамін.*

Складені прагматоніми підрозділяються на **оніми-словосполуки**, **оніми-словосполучення** та **оніми-фрази** (Torchinskiyj, 2010, с. 446):

1) оніми-словосполуки містять повнозначні частини мови, поєднані зі службовими, переважно з прийменниками, наприклад, *Дронтал **для** котів, Адвокат **для** собак, Тривіт **для** птахів; Таблетки **від** кашлю*;

2) оніми-словосполучення обіймають безприсудкові структури, серед яких було виокремлено такі типи: Adj + N, N + N, N+N+акронім, N + N +число, N + N+акронім, наприклад, *Плацента Денатурована Емульгована, Колікрід Порошок 50 %, Nectiv Forte, Дехінел Плюс XL, ПГФ Вейкс форте, Гонавет Вейкс, Ньюкаслвак Ла-Сота, Аскорбінова кислота;Вітамінно-мінеральний комплекс «Зоовіт-здорове пташеня 0,2 %», Каплі очні/вушні, Супозиторії ректальні.* Серед цієї групи визначимо оніми, транслітеровані з англійської мови, наприклад, *Колібін РК Нео, ПГФ Вейкс форте, Кетлмастер Голд ФП 5 Л5.*

Оніми-фрази у нашому дослідженні не були виявлені, а навпаки можна стверджувати, що прагматоніми у рекламних текстах ветеринарних препаратів тяжіють до скорочення.

Під час утворення прагматонімів автор/автори назви ліків може/можуть обрати один із двох шляхів: **онімізацію,** тобто «перехід окремої загальної назви або словосполучення у власну назву шляхом зміни функції цієї назви» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 134); чи **трансонімізацію,** тобто «перехід оніма з одного розряду в інший» (Buchko, Tkachova, 2012, с. 182). Аналіз утворення прагматонімів серед рекламних текстів ветеринарних препаратів дозволив виокремити тільки процес онімізації, що, на нашу думку, пояснюється метою створення таких рекламних текстів. Рекламні тексти ветеринарних препаратів створюють для фахівців, тому стиль рекламного тексту найчастіше має риси наукового стилю з використанням медичної термінології. Наприклад, рекламіст у назві ветеринарного препарату має на меті показати фармако-терапевтичну групу та фармакологічні властивості рекламованих ліків, для того щоб для лікаря-ветеринара було зрозуміло клінічні характеристики рекламованого препарату. Ось чому серед назв ветеринарних препаратів превалюють назви хімічних речовин і найчастіше назви ліків мають слова чи морфеми з латинської мови.

ОБГОВОРЕННЯ

Ми розглядаємо специфіку прагматонімів у структурно-семантичному аспекті. Проведене дослідження дозволило виокремити певні структурні особливості прагматонімів у рекламних текстах ветеринарних препаратів: **прості** (12 %), що мають безафіксні структури (5 %) та афіксальні структури (7 %); **складні** (53 %), які розподіляються на власне композити (23 %), складноскорочені або абревіатурні

назви(4 %), прагматоніми з акронімами (12 %), прагматоніми з числами та математичними символами(14 %); а також **складені** (35 %), а саме оніми-словосполуки (7 %), оніми-словосполучення (28 %).

Під час аналізу рекламних текстів ветеринарних препаратів було зроблено спробу виділити семантичні типи прагматонімів: 1) назви, що мають у своєму складі назву органа, частини тіла тварини, для лікування якого призначені ліки, наприклад, ***Плацента*** *Денатурована Емульгована,*; 2) назви, що містять тип ключового хімічного елемента, наприклад, ***Кальц****енон,* ***Кобальту хлорид, Бром****одокс*; 3) назви, що містять назву хвороби або причину захворювання, наприклад, ***Колі****зін* (проти колі-інфекцій), *Біосуіс* ***Парво*** (проти парвовироза), *Анге****льмінт*** (проти гельмінтів), 4) назви, що містять корінь *вет-*, що вказує на той факт, що фармацевтичний препарат відноситься до ветеринарних ліків, наприклад, *Амокси****вет****, Дельта****вет****, Фенбендазол****вет****, Клоза****вет****, Тіло****вет****, Масті****вет***; 5) назви, що містять антропоніми, наприклад, *Вакцина проти хвороби* ***Тешена***.

У рекламних текстах ветеринарних препаратів відбувається поєднання рекламної та наукової інформації, тому прагматоніми виконують по-перше, номінативну функцію, як будь-яка власна назва (Karpenko, 2008, с. 234); по-друге, прагматоніми виконують рекламну функцію, тобто за допомоги цього розряду власних назв здійснюється головна функція рекламного повідомлення — привернути увагу до рекламного тексту, зацікавити адресат; по-третє, прагматоніми виконують інформативну функцію, а саме, наукова та медична спільнота може отримати інформацію про нові ветеринарні препарати із рекламного тексту.

ВИСНОВКИ

Сумуючи вищезазначене, можемо підкреслити, що вперше було проаналізовано прагматоніми у рекламних текстах ветеринарних препаратів та здійснена спроба створити структурно-семантичну типологію назв ветеринарних ліків. **Подальшим напрямом** нашої розвідки ми визначаємо вивчення диференційних особливостей назв ліків у рекламних текстах ветеринарних препаратів на матеріалі різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології /Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. — Харків : Ранок-НТ, 2012. — 256 с.

2. Грушевська Ю. А. Власні назви в російському рекламному тексті: лінгвістичний і функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 — російська мова / Ю. А. Грушевська. — Дніпропетровськ, 2005. — 232 с.
3. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в языке и речи / Ю. А. Карпенко // Літературна ономастика: збірник статей. — Одеса: Астропринт, 2008. — С. 221–235.
4. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. — М.: ЛКИ: 2007. — [изд. 2-е, испр.]. — 368 с.
5. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: [монографія] / М. М. Торчинський. — Хмельницький: Авіст: 2008. — 551 с.
6. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01 — українська мова / М. М. Торчинський. — К., 2010. — 502 с.

REFERENCES

Buchko, D. G, Tkachova, N. V. (2012). Dictionary of Ukrainian Onomastic Terminology. Kharkiv: Morning-NT.

Grushevs'ka, Yu. A. (2005). Proper Names in Russian Advertising Text: Linguistic and Functional aspects, Degree Thesis, Dnepropetrovsk National University.

Karpenko, Yu. A. (2008). Specificity of the proper name in language and speech. Literary onomastics. Odesa: Astroprint, pp. 221–235.

Superans'ka, A. V. (2007). General Theory of Proper Name. Moscow: LKI.

Torchinskyj, M. M. (2008). Structure of the Onymic Space of the Ukrainian Language: monograph. Khmelnitskyj, Avist.

Torchinskiyj, M. M. (2010). Structure, Typology and Functioning of the Onymic Vocabulary of the Ukrainian Language, Degree Thesis, Kyiv National University named after Taras Shevchenko

НАСАКИНА Светлана Викторовна
кандидат филологических наук, заведующая кафедрой украинского и иностранных языков Одесского государственного аграрного университета, ул. Канатная, 99, Одесса, 65039, Украина;
тел.: + 38 066 4908400; e-mail: svetlana.15@meta.ua;
ORCID ID: 0000–0002–8288–0405

СТРУКТУРА И СЕМАНТИКА ПРАГМАТОНИМОВ В РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ ВЕТЕРИНАРНЫХ ПРЕПАРАТОВ

Аннотация. *В статье рассматриваются особенности собственных имен в рекламных текстах фармацевтических ветеринарных препаратов. Внимание уделено описанию структурных и семантических особенностей прагматони-*

мов. В работе представлены функции прагматонимов, а именно номинативная, информационная и рекламная функции. Также выделены определенные структурные особенности прагматонимов в рекламных текстах: простые, сложные, составные. ***Целью*** *статьи является анализ прагматонимов в рекламных текстах ветеринарных препаратов в структурно-семантическом аспекте.* ***Объектом*** *исследования является прагматонимы в рекламных текстах ветеринарных препаратов.* ***Предмет*** *исследования — структурно-семантические особенности прагматонимов. Цель определяет выбор* ***методов*** *в нашем исследовании: были использованы общенаучные методы систематизации, анализа и синтеза; количественный анализ. Среди специальных лингвистических методов использован структурный, функциональный, которые помогли в определении особенностей структуры, семантики и функций прагматонимов.* ***Суммируя вышесказанное****, можем подчеркнуть, что впервые был проведен структурно-семантический анализ прагматонимов в рекламных текстах ветеринарных препаратов.* ***Практическая ценность*** *работы состоит в том, что проведенный анализ прагматонимов в рекламных текстах открывает перспективы дальнейших исследований, которые могут быть связаны с выявлением дифференциальных особенностей прагматонимов в разных языках. В результате исследования были установлены структурно-семантические особенности прагматонимов.*

Ключевые слова: *рекламный текст, фармацевтический, ветеринарный препарат, прагматоним, собственные имена.*

Svitlana V. NASAKINA
Candidate of Philological Sciences, the Head of the Department
of Ukrainian and Foreign Languages of Odesa State Agrarian University,
St. Kanatna, 99, Odesa, 65039, Ukraine; tel.: + 38 066 4908400;
e-mail: svetlana.15@meta.ua; ORCID ID: 0000–0002–8288–0405

STRUCTURE AND SEMANTICS OF PRAGMATONYMS IN THE ADVERTISING TEXTS OF VETERINARY MEDICINE

Annotation. *The article discusses the features of proper names in advertising texts of pharmaceutical veterinary medicine. Attention is paid to the description of structural and semantic features of pragmatonyms. The paper presents the functions of pragmatonyms, namely, nominative, informational and advertising functions. Certain structural features of pragmatonyms in advertising texts are also highlighted: simple, complex, as well as composite.* ***The purpose*** *of the article is the analysis of pragmatonyms in advertising texts of pharmaceutical veterinary medicine in the structural-semantic aspect.* ***The object*** *of the study is pragmatonyms in advertising texts of pharmaceutical veterinary medicine.* ***The subject*** *of the study is the*

structural-semantic features of pragmatonyms. The purpose determines the choice of ***methods*** *in our study: general scientific methods of systematization, analysis and synthesis, quantitative analysis were used. Among the special linguistic methods, structural, functional ones were used, which helped in determining the features of the structure, semantics, and functions of pragmatonyms.* ***Summing up*** *the above, we can emphasize that for the first time a structural-semantic analysis of pragmatonyms was carried out in advertising texts of pharmaceutical veterinary medicine.* ***The practical value*** *of the work lies in the fact that the analysis of pragmatonyms in advertising texts opens up prospects for further researches, which may be connected with the identification of the specific characteristics of pragmatonyms in different languages. As a result of the study, structural and semantic features of pragmatonyms were established.*

Key words*: advertising text, pharmaceutical, veterinary medicine, pragmatonym, proper names.*

УДК 811.111’1’373.2

НЕКЛЕСОВА Валерія Юріївна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2376–2986;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195029

ЗВОРОТНИЙ ОНІМНИЙ АСОЦІАТИВНИЙ СЛОВНИК (НА МАТЕРІАЛІ ВІЛЬНОГО АСОЦІАТИВНОГО ОНІМНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ІСПАНОМОВНИМИ РЕСПОНДЕНТАМИ)

Анотація. *Статтю присвячено проектному моделюванню зворотного асоціативного онімного словника.* ***Метою*** *статті є різновекторний аналіз асоціативних реакцій.* ***Об’єктом*** *дослідження є оніми, які наявні в іспанському онімному ландшафті.* ***Предметом*** *дослідження є властивості асоціативного образу власних назв іспанського онімного ландшафту.* ***Методологія*** *нашого дослідження включає в себе компіляцію онімних асоціатів, отриманих за допомогою вільного асоціативного експерименту. Під час роботи було*

© Неклесова В. Ю., 2019

*поставлено **завдання**: скласти зворотній асоціативний онімний словник для висвітлення меметичної природи власних назв. **Висновки** нашого дослідження полягають у тому, зворотний асоціативний онімний словник розкриває культурне підґрунтя онімних одиниць, які актуалізують меметичні культурні складові. Індивідуалізація та ідентифікація у руслі суспільних каналів реалізує онімну ідентичність як колективну асоціативну рефлексію, що відображає етнічно зумовлені тенденції.*

***Ключові слова**: асоціація, асоціативний онімний словник, вільний асоціативний експеримент, онім.*

ВСТУП

Метою нашого дослідження є створення зворотного асоціативного онімного словника як одного з видів наукового пізнання та висвітлення природи ментального лексикону. **Об'єктом** дослідження є асоціативні меметичні реакції, **предметом** — меметичний потенціал асоціатів іспанського онімного ландшафту.

МЕТОДОЛОГІЯ

Вільний асоціативний онімний експеримент проводився у 2013 році в Мадриді, у закладі Universidad autonoma de Madrid. Респондентами були студенти та молоді викладачі віком 18–25 років, які склали моновікову групу кількістю 30 осіб. Наша анкета містила такі онімні стимули: ***Selena Gomez***, ***Jennifer Lopez***, ***Cervantes***, ***Madrid***, ***Barcelona***, ***Navidad***, ***Juegos Olímpicos***, ***Hyperion***, ***Árbol de la vida***, ***Fido***, ***Cerberus***, ***iPhone***, ***La Biblia***, ***Televisiyn Española (TVE)***, ***Tuenti***, ***La Luna***, ***El Sol***, ***Gran Hermano***, ***Star Wars***, ***Dios***, ***El Santo Grial***, ***Satán***. Усі стимули було відібрано до проведення експерименту та зібрано в єдиній анкеті. Загальна кількість реакцій респондентів становить 1163 випадки асоціативно-емоційної рефлексії.

ОБГОВОРЕННЯ

Головними завданнями психолінгвістики є розкриття ментальних репрезентацій та процесів, завдяки яким люди продукують та розуміють мову (Garnham, Garrod, & Sanford, 2006, с. 9). Деякі завдання й цілі, які ставить перед собою психолінгвістика, аналогічні тим, що становлять предмет наукових пошуків когнітивістики й когнітивної ономастики. Дослідження механізмів вивчення та сприйняття іншої мови при формуванні національно-мовної картини світу (далі — НМКС) є центральним для психолінгвістики, у той час коли когнітивна лінгвістика вивчає мову на будь-якому етапі її розвитку

та параметризує будь-які мовні аспекти, а основною ідеєю наукового пошуку є поняття про втілення (embodiment) мови.

Академік В. І. Вернадський зазначав, що міць людини — це її «розум, спрямована й організована воля її як суспільної істоти» (Vernadskyi, 1994, с. 296). Концентрація на людині, на онімному аспекті омовленої колективної ідентичності надасть можливість краще осягнути сутність її космо-психо-логосу та такі її маніфестації, як онімний ландшафт (далі — ОЛ). Основні принципи побудови, взаємодія та зв'язок елементів ОЛ формуються саме в людській свідомості, її ментальному лексиконі, а потім зливаються в єдиний суспільний простір за допомогою відчуття єдності, причетності до спільноти. А. Ченкі стверджує, що «як плід розуму людини мова та її структура певною мірою розкривають, як працює розум» (Chenky, 2002, с. 340). Дослідивши мову, можна робити певні висновки щодо механізмів роботи та устрою ментального лексикону та актуалізації когнітивних структур. Існування мовних універсалій, на нашу думку, вказує на існування когнітивних універсалій, які стоять за ментальними феноменами. Власні назви, які так чи інакше наявні в усіх мовах, вказують на спільні ознаки ментального лексикону, спільні напрями поведінкових тенденцій у суспільній та культурній сферах. Отже, орієнтація на людину, антропоцентризм когнітивістики є «найбільш адекватним позначенням сучасної парадигми лінгвістичного знання» (Holubovska, 2012, с. 71). Виявлення когнітивних універсалій стає одним з основних завдань сучасної когнітивної лінгвістики, що можна також поширити на галузь когнітивної ономастики, де головним об'єктом дослідження є власні назви в розмаїтті проявів когнітивних конструктів ментального лексикону.

Асоціації відіграють центральну роль у дослідженні мислення, пам'яті, процесів сприйняття інформації та вивченні уявлень про навколишній світ. Вони є релевантними для розуміння культурного універсуму та допоможуть не тільки виявити ключові слова культури, а й виокремити аналогічні реалізації в онімній царині та їхнє втілення в ОЛ. З огляду на психолінгвістичний підхід, асоціація — «це зв'язок між стимулом та відгуком» (Bussman, 2006, с. 101), який формується «на підставі умовного рефлексу суб'єктивного реагування на відповідні стимули» (Selivanova, 2008, с. 235) та продукується «без вагань або внутрішньої цензури» (Matsumoto, 2009, с. 56). Згідно з міркуван-

нями Р. М. Фрумкіної, асоціація — це «зв'язок між деякими об'єктами або явищами, заснований на нашому особистому досвіді» (Frumkyna, 2001, с. 189).

Саме така характеристика, як відсутність контролю над реакціями, що йдуть з психічного світу людини, є цінною для галузі когнітивної ономастики, для дослідження власних назв у ментальному лексиконі. Вони оминають перепони та стають «чистою, неушкодженою» інформацією про когнітивні процеси людини й у такий спосіб відображають НМКС, у нашому випадку — її онімний компонент, актуалізований в ОЛ. На погляд О. Залевської, асоціативні поля вербалізують мовну свідомість, яка являє собою сукупність образів свідомості (Zalevskaia, 2000, с. 46). Аналогічно розглядає такий зв'язок Р. Ленекер. Він вважає, що семантичні структури пов'язані з когнітивними доменами, під якими він розуміє будь-який тип концептуалізації: чуттєвий досвід, концепт чи мережу концептуальних конструкцій (Langacker, 2006, с. 31).

Одним із завдань нашого дослідження є розкриття механізмів сприйняття власних назв, що забезпечують їх меметичну природу, відображення внутрішніх ментальних конструкцій «мовленнєвої особистості», яка є «сукупністю здібностей та характеру людини, що зумовлюють створення та сприйняття нею мовленнєвих текстів» (Karaulov & Krasylnykova, 1989, с. 3). Сукупність мовленнєвих особистостей стає колективним явищем, яке маніфестує себе та актуалізується в ОЛ. Аналіз асоціативних реакцій від респондентів є проявом колективної пам'яті, колективної ідентичності. Саме асоціації — це втілення «специфічної внутрішньої структури, глибинної моделі зв'язків та відношень, яка складається у людини за допомогою мовлення та мислення, становить основу «когнітивної організації» її багатостороннього досвіду» (Zalevskaia, 1999, с. 105). З. Ковечеш також вказує на такий зв'язок, зауважуючи, що «мова, особливо її лексикон, є віддзеркаленням нашої концептуальної системи» (Kövecses 1990, с. 41). Згідно з дослідженнями активності мозку людини, ліва передня скронева частка може бути частиною більшої мережі лівої півкулі, яка підтримує зв'язок між іменами та їх значеннями (Menn & Dronkers, 2016, с. 96). Отже, система когнітивних схем ментального лексикону і власних назв як його невід'ємної частини може бути зумовлена природним устроєм мозку людини.

О. Ю. Карпенко (Karpenko O., 2006, с. 361) доходить висновку, що назви — це практично онімні концепти. Онімні концепти розуміють як одиниці зберігання інформації, ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості, а також інформаційну структуру, що відображає знання та досвід. Коли йдеться про структуру онімного концепту, найбільш імовірно, що він має тривимірний характер (Karpenko, 2016, с. 71):

1. Вербальне поле, яке є самозрозумілим.

2. Інформаційне поле, куди належить «автобіографічна» та загальна енциклопедична інформація про суб'єкт.

3. Сенсорне поле, де зберігається візуальна, слухова та кінестетична інформація.

Г. П. Лукаш (Lukash, 2011, с. 6) інтерпретує власне ім'я як величезний інформаційний кластер, блок. Це обумовлюється здатністю власної назви бути згустком уявлень людини про світ, згорнутим текстом культури. Саме ім'я може бути пресупозицією до будь-якої іншої інформації.

ЗДОБУТКИ

Для більш повного висвітлення меметичної природи онімних концептів, що функціонують у ментальному лексиконі ми уклали обернений асоціативний онімний словник. Матеріал подається від асоціату до стимулу. З асоціативного корпусу, отриманого від інформантів, вилучено онімні асоціати. Поряд з ними у дужках вказується кількість ужитків даної асоціативної рефлексії. У випадку, коли один і той же асоціат актуалізувався з різними меметичними стимулами, наводиться ще один випадок з іншим онімним стимулом. Статті зворотного словника розташовані за алфавітом.

America* — *Jennifer Lopez
Año Nuevo*– *Navidad
Apple (5) — ***iPhone***
Atocha* — *Madrid
Barcelona (3) — ***Juegos Olímpicos***
la Biblia (2) — ***Dios***
Big brother is watching you* — *Gran Hermano
Bolt* — *Cerberus
Brooklyn* — *Jennifer Lopez
Caballeros (2) — ***El Santo Grial***
catalán (4) — ***Barcelona***
Cataluña* — *Barcelona

como ***Facebook*** (2) — ***Tuenti***
copa usada por ***Jesús Cristo*** — ***El Santo Grial***
Dan Simmons — ***Hyperion***
Darth Vader (2) — ***Star Wars***
Dido (6) — ***Fido***
Dios– ***Satán***
Dios (2) — ***Hyperion***
Dios (3) — ***La Biblia***
dios ***griego*** (2) — ***Hyperion***
Disney (5) — ***Selena Gomez***
Disney Channel — ***Selena Gomez***
El quijote (6) — ***Cervantes***
escritor ***español*** — ***Cervantes***
España (4) — ***Madrid***
Facebook — ***Tuenti***
Facebook española — ***Tuenti***
Fuerza (2) — ***Star Wars***
Gaudí (6) — ***Barcelona***
God (англ.) — ***Dios***
griego (4) — ***Hyperion***
Hugh Jackman — ***Árbol de la vida***
Indiana Jones (4) — ***El Santo Grial***
infierno (6) — ***Satán***
Jedi (3) — ***Star Wars***
Jesús — ***La Biblia***
Jesús (2) — ***Dios***
Jesús (5) — ***El Santo Grial***
Justin Bieber (4) — ***Selena Gomez***
Klimt — ***Árbol de la vida***
la vida de ***Jesús*** — ***La Biblia***
latina (3) — ***Jennifer Lopez***
Lennon — ***Dios***
'***Luke, yo soy tu padre***'– ***Star Wars***
Luna — ***Selena Gomez***
luna — ***Fido***
Mancha — ***Cervantes***
Messi (3) — ***Barcelona***

Miguel* — *Cervantes
Moises (2) — ***La Biblia***
Monty Python* — *El Santo Grial
Mossos* — *Barcelona
Murakami* — *La Luna
Nepal* — *Árbol de la vida
palabra ***latina* — *Cerberus***
paraiso* — *Dios
perro del ***infierno* — *Cerberus***
Plaza Mayor* — *Madrid
programa mas visto de ***España* — *Gran Hermano***
Puerta del Sol* — *El Sol
Puerto Rico* — *Jennifer Lopez
red social ***española* — *Tuenti***
Sagrada Familia (2) — ***Barcelona***
sol* — *Madrid
sol (3) — ***Hyperion***
el Sol (3) — ***La Luna***
spanish institute* — *Cervantes
Steve Jobs (3) — ***iPhone***
Tierra* — *Árbol de la vida
uno de sus libros mas populares ***Don Quijote de la Mancha* — *Cervantes***
universo* — *Hyperion
Usain Bolt* — *Juegos Olímpicos
Valencia* — *El Santo Grial
VIP (2) — ***Gran Hermano***
yang* — *El Sol
ying* — *La Luna
5* — *iPhone
7up (4) — ***Fido***
1984* — *Gran Hermano

ВИСНОВКИ

Зворотний асоціативний словник дозволяє глибше розглянути явище меметичності власних назв. Асоціативний зв'язок, що ґрунтується на загальних когнітивних практиках, чітко простежує конекцію між асоціатами та стимулами вільного асоціативного онімного експерименту. Подальшою роботою може бути напрям дослідження асоці-

ативного шлейфу онімів, що були згенеровані інформантами під час вільного асоціативного онімного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bussmann, H. (2006). *Routledge dictionary of language and linguistics*. Routledge.
2. Garnham, A., Garrod, S., & Sanford, A. (2006). Observations on the past and future of psycholinguistics. In *Handbook of psycholinguistics* (pp. 1–18). Academic Press.
3. Karpenko, O. (2016). Cognitive Onomastics. In: C. Hough and D. Izdebska (Eds.), *Names and their Environment. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences*, Glasgow, 25–29 August 2014, *Vol. 4*, 69–74. Glasgow: University of Glasgow.
4. Kövecses, Z. (1990). *Emotion Concepts.* New York: Springer.
5. Langacker, R. W. (2006). Cognitive Grammar. In *Cognitive linguistics: Basic readings* (pp. 29–68). Berlin: Walter de Gruyter.
6. Matsumoto, D. E. (2009). *The Cambridge dictionary of psychology*. NY: Cambridge University Press.
7. Menn, L., & Dronkers, N. F. (2016). *Psycholinguistics: Introduction and applications*. Plural Publishing.
8. Вернадский, В. И. (1994). *Живое вещество и биосфера*. М.: Наука, 1994.
9. Голубовська, І. (2012). Проблема методології лінгвістичних досліджень у міждисциплінарному висвітленні. *Studia linguistica*, *6* (1), 67–76.
10. Залевская, А. А. (1999). *Введение в психолингвистику*. М.: Рос. гос. гуманит. ун-т.
11. Залевская, А. А. (2000). Национально-культурная специфика картины мира и различные подходы к ее исследованию. In Н. В. Уфимцева (Ред.) *Языковое сознание и образ мира* (сс. 39–54).
12. Караулов, Ю. Н., & Красильникова, Е. В. (1989). Русская языковая личность и задачи ее изучения. In *Язык и личность* (pp. 3–10).
13. Карпенко, О. Ю. (2006). *Проблематика когнітивної ономастики*. Одеса: «Астропринт».
14. Лукаш, Г. П. (2011). *Актуальні питання української конотоніміки*. Донецьк, ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство «ПРОМІНЬ».
15. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К.
16. Фрумкина, Р. М. (2001). *Психолингвистика*. М.: ИЦ «Академия».
17. Ченки, А. (2002). Семантика в когнитивной лингвистике. In А. А. Кибрик, И. М. Кобозева, И. А. Секерина (Eds.), Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления (pp. 340–369). М. : Едиториал УРСС.

REFERENCES

Bussmann, H. (2006). Routledge dictionary of language and linguistics. Routledge.

Chenky, A. (2002). Semantyka v kohnytyvnoi lynhvystyke. In A. A. Kybryk, Y. M. Kobozeva, Y. A. Sekeryna (Eds.), Sovremennaia amerykanskaia lynhvystyka: Fundamentalnye napravlenyia (pp. 340–369). M. : Edytoryal URSS. [Semantics in the cognitive linguisctics]

Frumkyna, R. M. (2001). Psykholynhvystyka. M.: YTs» Akademyia». [Psycholinguisctics]

Garnham, A., Garrod, S., & Sanford, A. (2006). Observations on the past and future of psycholinguistics. In Handbook of psycholinguistics (pp. 1–18). Academic Press.

Holubovska, I. (2012). Problema metodolohii linhvistychnykh doslidzhen u mizhdystsyplinarnomu vysvitlenni. Studia linguistica, 6 (1), 67–76. [The Problem of linguistic research methodology in the interdisciplinary aspect]

Karaulov, Yu. N., & Krasylnykova, E. V. (1989). Russkaia yazykovaia lychnost y zadachy ee yzuchenyia. In Yazyk y lychnost (pp. 3–10). [Russian language personality and the tasks of its research]

Karpenko, O. (2016). Cognitive Onomastics. In: C. Hough and D. Izdebska (Eds.), Names and their Environment. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences, Glasgow, 25–29 August 2014, Vol. 4, 69–74. Glasgow: University of Glasgow.

Karpenko, O. Iu. (2006). Problematyka kohnityvnoi onomastyky. Odesa: «Astroprynt». [Problematics of cognitive onomastics]

Kövecses, Z. (1990). Emotion Concepts. New York: Springer.

Langacker, R. W. (2006). Cognitive Grammar. In Cognitive linguistics: Basic readings (pp. 29–68). Berlin: Walter de Gruyter.

Lukash, H. P. (2011). Aktualni pytannia ukrainskoi konotonimiky. Donetsk, TOV «Vydavnycho-polihrafichne pidpryiemstvo «PROMIN». [Actual problems of Ukrainian connotonymics]

Matsumoto, D. E. (2009). The Cambridge dictionary of psychology. NY: Cambridge University Press.

Menn, L., & Dronkers, N. F. (2016). Psycholinguistics: Introduction and applications. Plural Publishing.

Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy. Poltava: Dovkillia-K. [Modern linguisctics: topics for research]

Vernadskyi, V. Y. (1994). Zhyvoe veshchestvo y byosfera. M.: Nauka, 1994. [Living substance and biosphere]

Zalevskaia, A. A. (2000). Natsyonalno-kulturnaia spetsyfyka kartyny myra y razlychnye podkhody k ee issledovanyiu. In N. V. Ufymtseva (Red.) Yazykovoe soznanye y obraz myra (ss. 39–54). [National cultural specifics of the language world model and different methods of its research]

Zalevskaia, A. A. (1999). Vvedenye v psykholynhvystyku. M.: Ros. hos. humanyt. un-t. [An introduction into psycholinguistics]

НЕКЛЕСОВА Валерия Юрьевна
кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков гуманитарных факультетов Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

ОБРАТНЫЙ ОНИМНЫЙ АССОЦИАТИВНЫЙ СЛОВАРЬ (НА МАТЕРИАЛЕ СВОБОДНОГО АССОЦИАТИВНОГО ОНИМНОГО ЭКСПЕРИМЕНТА С ИСПАНОЯЗЫЧНЫМИ РЕСПОДЕНТАМИ)

Аннотация. *Статья посвящена проектному моделированию обратного ассоциативного онимного словаря.* ***Целью*** *статьи является разновекторный анализ ассоциативных реакций.* ***Объектом*** *исследования являются имена собственные, имеющиеся в испанском онимном ландшафте.* ***Предметом*** *исследования являются свойства ассоциативного образа меметичных имен испанского онимного ландшафта.* ***Методология*** *нашего исследования включает в себя компиляцию онимных ассоциатов, полученных с помощью свободного ассоциативного онимного эксперимента. Во время работы была поставлена* ***задача****: составить обратный ассоциативный онимный словарь для освещения меметичной природы имен.* ***Выводы*** *нашего исследования состоят в том, обратный ассоциативный онимный словарь раскрывает культурный базис онимных единиц, актуализирует меметичные культурные составляющие. Индивидуализация и идентификация в русле общественных каналов реализует онимную идентичность как коллективную ассоциативную рефлексию и отражает этнически обусловленные тенденции.*

Ключевые слова*: ассоциация, ассоциативный онимный словарь, свободный ассоциативный эксперимент, оним.*

Valeriia Yu. NEKLESOVA
candidate of sciences (10.02.15 general linguistics), associate professor at Odessa Mechnikov National University, Faculty of Romance and Germanic Philology, Department of Foreign Languages of the Arts Faculties,
Ukraine, Odessa, French Boulevard 24/26, room 155, tel. + 38 048 2635745;
e-mail: neklesova.valerie@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

A REVERSE ASSOCIATATIVE VOCABULARY (BASED ON THE FREE ASSOCIATIVE ONYMIC EXPERIMENT WITH SPANISH NATIVE SPEAKERS)

Abstract. *The article is devoted to the compilation of the reverse associative onymic dictionary. The* ***purpose*** *of the article is the multi-vector analysis of free associative*

*reactions. The **object** of the study is the proper names present in the Spanish onymic landscape. The **subject** of the study is the properties of the associative image of the memetic proper names of the Spanish onymic landscape. The **methodology** of our study involves the compilation of onymic associates obtained by the free associative experiment with native Spanish speakers. In the course of the work, the **task** was to compose the reverse associative onymic dictionary to cover the memetic nature of proper names. The **findings** of our study state that the reverse associative onymic dictionary reveals the cultural background of proper names that actualize memetic cultural units. Individualization and identification along the lines of social channels realize an onymic identity as a collective associative reflection that reveals ethnically driven tendencies.*

***Key words**: association, associative onymic dictionary, free associative experiment, onym.*

УДК 811.111'373.2

Gergana PETKOVA
Senior Lecturer, PhD, Department of Language and Specialized Training (DESO), Medical University — Plovdiv (Bulgaria), Vasil Aprilov Boulevard, 15A, Bulgaria, Plovdiv, 4000; tel..: + 359 896023335; e-mail: Gergana.Petkova@mu-plovdiv.bg; gi4e82ap@abv.bg; ORCID ID: https://orcid.org/0000–0001–7209–9765

Vanya IVANOVA
Assistant Professor, PhD, Department of Education in Mathematics, Informatics and Information Technology, University of Plovdiv «Paisii Hilendarski» (Bulgaria), 24 Tsar Asen Street, Bulgaria, Plovdiv, 4000; tel..: + 359 899 892 044; e-mail: vantod@uni-plovdiv.bg; ORCID ID: https://orcid.org/0000–0002–0043–8606
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.201680

PERSONAL NAMES IN RUSSIAN, UKRAINIAN, AND BELARUSIAN ANTHROPONYMIC SYSTEMS, DERIVED FROM A LATIN NAME THAT DENOTES A PLANT

***Abstract.** For historical reasons, an influence of different foreign cultures may be observed on the Slavonic countries, which has left permanent traces during the ages not only in their languages, but in their anthroponymic systems as well. The **purpose** of the article is to present the full list of East Slavonic personal names derived from a*

© Petkova G., Ivanova V., 2019

*Latin anthroponym that denotes a plant as well as their initial meaning. The **object** is Russian, Ukrainian, and Belarusian name pools. The research **subject** is Russian, Ukrainian, and Belarusian anthroponyms with a Latin origin with a basic meaning a plant or its fruit or flower. The main **methods** used are lexicographical excerption and etymological analysis. **Revealing** the basic appellative is of great importance because its meaning usually is not very clear to the common people and that causes the appearance of the so called «folk»etymology. The **practical value** is to make the researched names more popular and **as a result** of it to somehow prevent their disappearance from the Eastern Slavonic anthroponymicons.*

Key words: *Russian, Ukrainian, Belarusian, personal name, Latin, plant.*

INTRODUCTION

For historical reasons, an influence of different foreign cultures may be observed on the Slavonic countries, which has left permanent traces during the ages not only in their languages, but in their anthroponymic systems as well. Consequently, it would be interesting to find an answer to the questions of how foreign names enter Eastern Slavonic name pools and how they are used by the local people.

The personal names in every anthroponymic system may be divided into two big groups according to their origin — domestic and foreign ones. Russian, Ukrainian, and Belarusian domestic forenames are, obviously, Slavonic, while the foreign ones may be grouped according to their origin as follows: Hebrew, Greek, Latin, West-European (for example, English, Italian, Spanish, German, French, etc.), and other Slavonic (for instance, Polish, Serbian, etc.) (Kovachev, 1987, p. 16–17).

There are two major periods and ways of foreign names invasion. The first influence may be dated back to the the 9th–10th c. AD when Christianity became the official religion for the Slavonic people and mostly Greek, Latin, and Hebrew names were introduced. Later on, at the end of the 20th c. AD, West-European names became, and still are, popular and fashionable (Kovachev, 1987, p. 15–16).

The **purpose** of the article is to present the full list of East Slavonic personal names derived from a Latin anthroponym that denotes a plant as well as their initial meaning. The **object** is Russian, Ukrainian, and Belarusian name pools. The research **subject** is Russian, Ukrainian, and Belarusian anthroponyms with a Latin origin with a basic meaning a plant or its fruit or flower. The main **methods** used are lexicographical excerption and etymological analysis. **Revealing** the basic appellative is the authors' **main motiva-**

tion and it is of great importance because its meaning is usually not very clear to the common people and that causes the appearance of the so called «folk» etymology.

METHODOLOGY

The researched anthroponyms are divided into three major groups according to: 1) the meaning of the appellative (i. e. a thematic classification); 2) the type of the basic word (i. e. if the researched anthroponym is derived directly from an appellative or via another anthroponym (in this case a Roman gentile name or a Neolatin name)); 3) their canonization.

All personal names included in this research are a part of the modern anthroponymicons, even though they represent a small group with relatively infrequent usage.

1. Thematic classification:

A. A tree or its fruit/ flower: ***laurus, i, f/ laurus, us, f — «bay tree, laurel tree»*** > *Laurus* (> RUS: Лавр; UKR: Лавр; BLR: Лаўр)/ *Laura* (> RUS: Лаура; UKR: Лавра); ***malum, i, n — «apple, apple tree»*** > *Malus* (> RUS: Мал; UKR: Мал); ***oliva, ae, f — «olive, olive tree»*** > *Olivianus* (> UKR: Ольвіан)/ *Oliva* (> RUS: Оливия (S); UKR: Оливія); ***palma, ae, f — «palm tree»*** > *Palma* (> RUS: Пальма); ***pinus, us, f — «pine»*** > *Pinus* (> UKR: Пин);

B. A bush or its fruit/ flower: ***camellia, ae, f — «camellia»*** > *Camelia* (> UKR: Камелія); ***rosa, ae, f — «rose»*** > *Rosa* (> RUS: Роза; UKR: Роза; BLR: Роза)/ *Rosalia/ Rosaria* (> RUS: Розалия; UKR: Розалія); ***virga, ae, f — «vine»*** > *Verginius/ Virginius* (> RUS: Вергиний/ Виргиний);

C. A herbaceous plant or its fruit/ flower: ***bacca, ae, f — «strawberry»*** > *Bacula* (> RUS: Бакула); ***cornum, i, n — «strawbery»*** > *Cornelius* (> RUS: Корнелий; UKR: Корнелій; BLR: Карнилий); ***faba, ae, f — «bean»*** > *Fabius* (> RUS: Фабий; UKR: Фавій); ***frumentum, i, n — «wheat»*** > *Frumentius* (> RUS: Фрументий; UKR: Фрументій); ***lilium, ii, n — «lily»*** > *Lilia* (> RUS: Лилия; UKR: Лілія); ***lilium, ii, n — «lily»*** > *Liliana* (> RUS: Лилиана; UKR: Ліліана); ***salvia, ae, f — «salvia»*** > *Salvia* (> RUS: Салвия; UKR: Сальвія)); ***vaccinium, ii, n — «hyacinth»*** > *Vaccinius* (> RUS: Бакцин); ***viola, ae, f — «violet»*** > *Viola* (> RUS: Виола; UKR: Віола)/ *Violetta* (> RUS: Виолетта; UKR: Віолетта).

DISCUSSION

The answer to the question why some anthroponyms are derived from certain names of plants and why some are preferred to others could be found

in the extralinguistic information about them, i. e. what their place in the mythology is, in folklore traditions, or in the Chrtistian religion. This is the reason why such additional data is very important for the present text.

For example, a rose symbolizes eternity, fertility, and pure love; a bay-tree is a symbol of victory, and as an evergreen tree it is a sign of eternity and immortality; a violet is a symbol of modesty and beauty; a lily is a symbol of purity and peace; an olive/ the olive tree is a symbol of immortality, fertility, and peace; the gladiolus symbolizes the beauty of the flower; a pine is a symbol of honesty, vitality, immortality, fertility, and strength of the character; a palm tree is a symbol of glory and victory, and so on and so forth (Cooper 1993, p. 16–215).

When the new religion of Christianity appeared, all the old heathen beliefs and cults changed as well as everything symbolic, connected with them.

All the names derived from an appellative for a plant were preserved in the researched South Slavonic names pools because of two very strong traditions — to the child, especially a girl, such a name is given as a wish to become as beautiful as the flower, or she/he is named after one of the paternal or maternal grandparents who is the proud owner of a floral onym.

2. Slavonic anthroponyms, derived from a Latin name that is coined from an appellative for a plant:

A. Anthroponym, derived from a Roman mythological name: *Bacula* (< baca, ae, f — «strawberry») > RUS: Бакула;

B. Anthroponyms, derived from a Roman gentile name: *Cornelius* (< cornum, i, n — «strawberry») > RUS: Корнелий; UKR: Корнелій; BLR: Карнилий; *Fabius* (< faba, ae, f — «bean») > RUS: Фабий; UKR: Фавій; *Salvia* (< salvia, ae, f — «salvia») > RUS: Салвия; UKR: Сальвія; *Verginius/ Virginius* (< virga, ae, f — «vine») > RUS: Вергиний/ Виргиний;

C. Antroponyms, derived from a Neolatin name: *Camelia* (< camellia, ae, f — «camellia») > UKR: Камелія; *Frumentius* (< frumentum, i, n — «wheat») > RUS: Фрументий; UKR: Фрументій; *Laura* (< laurus, i, f/ laurus, us, f — «bay tree, laurel tree») > RUS: Лаура; UKR: Лавра; *Laurus* (< laurus, i, f/ laurus, us, f — «bay tree, laurel tree») > RUS: Лавр; UKR: Лавр; BLR: Лаўр; *Lilia* (< lilium, ii, n — «lily») > RUS: Лилия; UKR: Лілія; *Liliana* (< lilium, ii, n — «lily») > RUS: Лилиана; UKR: Ліліана; *Malus* (< malum, i, n — «apple, apple tree») > RUS: Мал; UKR: Мал; *Oliva* (< oliva, ae, f — «olive, olive tree») > RUS: Оливия (S); UKR: Оливія; *Olivianus* (< oliva, ae, f — «olive, olive tree») > UKR: Ольвіан; *Palma* (< pal-

ma, ae, f — «palm tree») > RUS: Пальма; *Pinus* (< pinus, us, f — «pine») > UKR: Пин; *Rosa* (< rosa, ae, f — «rose») > RUS: Роза; UKR: Роза; BLR: Роза; *Rosalia/ Rosaria* (< rosa, ae, f — «rose») > RUS: Розалия; UKR: Розалія; *Vaccinius* (< vaccinium, ii, n — «hyacinth») > RUS: Бакцин; *Viola* (< viola, ae, f — «violet») > RUS: Виола; UKR: Віола; *Violetta* (< viola, ae, f — «violet») > RUS: Виолетта; UKR: Віолетта.

3. Classification according to canonization:

A. Names of saints, canonized by the Catholic church: *Oliva, Violetta*;

B. Names of saints, canonized by the Orthodox church: *Vaccinius; Lilia, Palma*;

C. Names of saints, canonized by the Catholic as well as the Orthodox church: *Cornelius, Fabius, Frumentius, Laurus, Malus, Olivianus, Pinus*.

CONCLUSIONS

In the research are included 38 East Slavonic anthroponyms (19 Russian (9 male and 10 female), 17 Ukrainian (7 male and 10 female), and 2 Belarusian all of them male) out of which 13 are cannonized. All the above mentioned personal names are not directly derived from a Latin appellative but from a foreign name, be it a a Roman mythological, a Roman gentile name or a neolatin one, that denotes a plant. This observation may be followed by the conclusion that not the Latin language influence on the Slavonic culture is so strong but that of the Christianity in its role as an official religion, because even the neolatin names are somehow symbolic and show Christian virtues.

The **practical value** is to make the researched names more popular and **as a result** of it to somehow prevent their disappearance from the Eastern Slavonic anthroponymicons.

INDEX OF LATIN ANTHROPONYMS THAT DENOTE A PLANT AND THEIR SLAVONIC EQUIVALENTS

Male anthroponyms:

Bacula (< baca, ae, f — «strawberry» (S[1])) > **RUS:** *Бакула* (S);

Cornelius (< cornum, i, n — «strawberry» (P, SD)) > **RUS:** *Корнелий* (D, P); **UKR:** *Корнелій* (SD, TRI); **BLR:** *Карнилий* (BIR2);

[1] For the sources of excerption the following abbreviations are used: BIR1 = Birila 1966; BIR2 = Birila 1983; **D** = Dvoretskij 1976; **P** = Petrovskij 1955; **S** = Superanskaja 1998; **SD** = Skripnik, Dzjatkovska 1986; **TRI** = Trijnjak 2005; for the Slavonic anthroponyms origin: **RUS** = Russian; **UKR** = Ukrainian; **BLR** = Belarusian.

Fabius (< faba, ae, f — «bean» (P, S, TRI)) > **RUS:** *Фабий* (D, P, S); **UKR:** *Фавій* (TRI);

Frumentius (< frumentum, i, n — «wheat» (P, S)) > **RUS:** *Фрументий* (P, S); **UKR:** *Фрументій* (TRI);

Laurus (< laurus, i, f/ laurus, us, f — «bay tree, laurel tree» (P, TRI, S)) > **RUS:** *Лавр* (BIR1, BIR2, P, S); **UKR:** *Лавр* (BIR1, SD, TRI); **BLR:** *Лаўр* (BIR1, BIR2);

Malus (< malum, i, n — «apple, apple tree» (TRI)) > **RUS:** *Мал* (P); **UKR:** *Мал* (TRI);

Olivianus (< oliva, ae, f — «olive, olive tree» (TRI)) > **UKR:** *Ольвіан* (TRI);

Pinus (< pinus, us, f — «pine» (TRI)) > **UKR:** *Пин* (TRI);

Vaccinius (< vaccinium, ii, n — «hyacinth» (S)) > **RUS:** *Бакцин* (S);

Verginius/ Virginius (< virga, ae, f — «vine» (S)) > **RUS:** *Вергиний* (D)/ *Виргиний* (S);

Female anthroponyms:

Camelia (< camellia, ae, f — «camellia» (BIR2)) > **UKR:** *Камелія* (TRI);

Laura (< laurus, i, f/ us, f — «bay tree, laurel tree» (S)) > **RUS:** *Лаура* (P, S); **UKR:** *Лавра* (TRI);

Lilia (< lilium, ii, n — «lily» (S, TRI)) > **RUS:** *Лилия* (S); **UKR:** Лілія (SD, TRI);

Liliana (< lilium, ii, n — «lily» (S, SD, TRI)) > **RUS:** *Лилиана* (P, S); **UKR:** *Ліліана* (SD, TRI);

Oliva (< oliva, ae, f — «olive, olive tree» (S, TRI)) > **RUS:** *Оливия* (S); **UKR:** *Оливія* (TRI);

Palma (< palma, ae, f — «palm tree» (S)) > **RUS:** *Пальма* (S);

Rosa (< rosa, ae, f — «rose» (P, S, SD, TRI)) > **RUS:** *Роза* (P, S); **UKR:** *Роза* (SD, TRI);

Rosalia/ Rosaria (< rosa, ae, f — «роза» (S, SD, TRI)) > **RUS:** *Розалия* (P, S); **UKR:** *Розалія* (SD, TRI);

Salvia (< salvia, ae, f — «salvia» (TRI)) > **RUS:** *Салвия* (P); **UKR:** *Сальвія* (TRI);

Viola (< viola, ae, f — «violet» (S, SD, TRI)) > **RUS:** *Виола* (P, S); **UKR:** *Віола* (SD, TRI);

Violetta (< viola, ae, f — «violet» (NIK, S, TRI)) > **RUS:** *Виолетта* (S); **UKR:** *Віолетта* (TRI).

REFERENCES

Biryla, M. V. (1966) Беларуская антрапанімія, т. 1 [Belarusian anthroponymy, vol. 1]. Minsk, Navuka i tehnika.

Biryla, M. V. (1982) Беларуская антрапанімія, т. 2 [Belarusian anthroponymy, vol. 2]. Minsk, Navuka i tehnika.

Dvoreckij, I. H. (1976). Латинско — русский словарь [Latin-Russian Dictionary]. Moskva, Russkij jazyk.

Kovachev, N. (1987). Българска ономастика [Bulgarian Onomastics]. Sofija, Indeks 80.

Cooper, J. K. (1933). Илюстрована енциклопедия на традиционните символи [An Ilustrated Encyclopedia of the Traditional Symbols]. Sofija, Petăr Beron.

Petrovskij, N. A. (1955). Словарь русских личных имен [A Dictionary of Russian Personal Names]. Moskva, Sovetskaja enciklopedija.

Skripnik, L. G., Dzjatkovskaja, N. P. (1986). Власні імена людей [Personal names]. Kiiv, Naukova dumka.

Superanskaja, A. V. (1998). Словарь русских личных имён [A Dictionary of Russian Personal Names]. Moskva, Izdatel'stvo AST Издательсvo AST.

Trijnjak, I. I. (2005). Словник украпнських імен [A Dictionary of Ukrainian Names]. Kiiv, Vidavnictvo Dovira.

ПЕТКОВА Гергана
кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мови
та спеціального навчання Медичного університету (м. Пловдів, Болгарія),
бульв. Василя Апрілова, 15А, Пловдів, Болгарія, 4000; tel..: + 359 896023335;
e-mail: Gergana.Petkova@mu-plovdiv.bg; gi4e82ap@abv.bg;
ORCID ID: 0000–0001–7209–9765;

ІВАНОВА Ваня
кандидат філологічних наук, доцент кафедри навчання з математики,
інформатики та інформаційних технологій Пловдівського університету
«Паїсії Хілендарські» (м. Пловдів, Болгарія),
24, вул. Царя Асена, Пловдів, Болгарія, 4000; tel..: + 359 899 892 044;
e-mail: vantod@uni-plovdiv.bg; ORCID ID: https://orcid.org/0000–0002–0043–8606.

ВЛАСНІ ІМЕНА В РОСІЙСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА БЕЛАРУСЬКІЙ АНТРОПОНІМІЧНИХ СИСТЕМАХ, ЩО УТВОРЕНІ ВІД ЛАТИНСЬКОЇ НАЗВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РОСЛИНИ

Анотація. *З історичних причин вплив різних зарубіжних культур можна спостерігати на прикладах слов'янських країн, які залишали постійні сліди протягом століть не лише в своїх мовах, але і в їх антропонімічних системах.* ***Мета*** *цієї статті — представити повний перелік східнослов'янських особистих імен, похідних від латинського антропоніму, що позначає рослину, а*

також їх початкове значення. ***Об'єкт*** *статті — російські, українські та білоруські назви.* ***Предметом*** *дослідження становлять російські, українські та білоруські антропоніми з латинським походженням із основним значенням «рослина» або його плоди чи квітка.* ***Основні методи,*** *що були використані, є метод лексикографічного вийнятку та метод етимологічного аналізу. Виявлення основного апелятиву є вельми важливим, оскільки його значення зазвичай не дуже зрозуміле для простого народу і це спричиняє появу так званої «народної» етимології.* ***Практична цінність*** *полягає в тому, щоб зробити досліджувані назви більш популярними і внаслідок цього якось запобігти їх зникненню зі східнослов'янських антропоніміконів.*

Ключові слова: *російська мова, українська мова, беларуська мова, власна назва, латинська мова, рослина.*

ПЕТКОВА Гергана
кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры языка и специального обучения Медицинского университета (г.. Пловдив, Болгария), 15А, ул. Василия Априлова, Пловдив, Болгария, 4000; tel..: + 359 896023335; e-mail: Gergana.Petkova@mu-plovdiv.bg; gi4e82ap@abv.bg; ORCID ID: 0000–0001–7209–9765;

ИВАНОВА Ваня
кандидат филологических наук, доцент кафедры обучения по математике, информатике и информационным технологиям Пловдивского университета «Паисия Хилендарского» (г.. Пловдив, Болгария), 24, ул. Царя Асена, Пловдив, Болгария, 4000; tel..: + 359 899 892 044; e-mail: vantod@uni-plovdiv.bg; ORCID ID: https://orcid.org/0000–0002–0043–8606.

СОБСТВЕННЫЕ ИМЕНА В РУССКОЙ, УКРАИНСКОЙ И БЕЛАРУССКОЙ АНТРОПОНИМНЫХ СИСТЕМАХ, ОБРАЗОВАННЫЕ ОТ ЛАТИНСКОГО НАЗВАНИЯ РАСТЕНИЯ

Аннотация. *По историческим причинам влияние различных зарубежных культур можно наблюдать на примерах славянских стран, которые оставляли постоянные следы на протяжении веков не только в своих речах, но и в их антропонимических системах.* ***Цель*** *этой статьи — представить полный перечень восточнославянских имен собственных, производных от латинского антропонима, который обозначает растение, а также их начальное значение.* ***Объектом*** *статьи являются русские, украинские и белорусские названия.* ***Предмет*** *исследования — русские, украинские и белорусские антропонимы с латинским происхождением, с основным значением «растение» или его плоды или цветок.* ***Основные методы,*** *которые были использованы, являются метод лексикографического исключения и метод этимологического анализа.*

Определение основного апелятива является весьма важным, поскольку его значение обычно не очень понятно для простого народа и это вызывает появление так называемой «народной» этимологии. ***Практическая ценность*** *заключается в том, чтобы сделать исследуемые названия более популярными и вследствие этого как-то предотвратить их исчезновение из восточнославянских антропонимиконов.*

Ключевые слова: русский язык, украинский язык, беларусский язык, имя собственное, латинский язык, растение.

УДК 811.111'373.38

ПОЛЯНІЧКО Олеся Дмитрівна
кандидат філологічних наук, викладач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання «ПНПУ імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна;
тел. +380677860843; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID:0000–0001–6262–241X;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195030

ЕКЗОТИЧНІСТЬ КОСМОПОЕТОНІМІВ В АНГЛОМОВНІЙ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНІЙ ПРОЗІ

Анотація. *У статті розглянуто ступені екзотичності англомовних космопоетонімів у художньому мовленні. Лише завдяки актуалізації екзотичності у власних назвах стає можливим створити позаземний, незвичний, чужий світ, особливо, коли йдеться про інші планети.* ***Метою*** *дослідження є аналіз екзотичності космопоетонімів англомовної науково-фантастичної прози.* ***Об'єктом*** *дослідження було обрано англомовні космопоетоніми, тобто власні назви на позначення природних космічних об'єктів, які було вжито в англомовній науково-фантастичній прозі,* ***предметом*** *— їхні екзотичні особливості.* ***Матеріалом*** *дослідження послугували космопоетоніми низки англомовних науково-фантастичних романів і оповідань загальною кількістю 835 одиниць. Встановлено ступені екзотичності англомовних космопоетонімів: безаналогові екзотичні оказіональні власні назви, які не містять жодних підказок — фонетичних, структурних, семантичних; екзотичні оказіональні власні назви, які не містять підказок, але наслідують фонетичним нормам мови оригіналу; екзотичні оказіональні власні назви, які містять*

© Полянічко О. Д., 2019

закодовані підказки; екзотичні оказіональні власні назви з реконструйованою внутрішньою формою; екзотичні оказіональні власні назви, які семантизовано за моделями мови літературного твору; екзотичні оказіональні власні назви, які побудовано з узуальних компонентів; оказіональні власні назви, які побудовані з узуальних компонентів у прямому значенні, однак у незвичному поєднанні компонентів; оказіональні власні назви, які побудовані з узуальних компонентів в узуальному поєднанні, які є повністю прийнятними для носіїв певної мовної свідомості. Отже, серед літературно-художніх космонімів значну роль відіграють планетопоетоніми й астропоетоніми, значно меншу, але теж суттєву — галактикопоетоніми, оскільки вони є ближчими для людської ментальності. Це допомагає авторам досліджуваних творів певним чином примирити інтегральні ознаки фантастичної онімії та вирішити її основну антиномію між екзотичністю та антропоцентричною спрямованістю текстів.

Ключові слова: *космопоетонім, планетопоетонім, астропоетонім, галактикопоетонім, наукова-фантастика, екзотичність, екзотичні оказіональні власні назви.*

ВСТУП

Стаття присвячена аналізу ступенів екзотичності англомовних космопоетонімів у художньому мовленні. Для вивчення космонімів важливим є питання їхніх угрупувань. Ю. О. Карпенко пропонує декілька взаємопов'язаних способів їхнього розподілу. По-перше, він виокремлює дві групи: **народні** *(*наприклад*, Чумацький Шлях)* та **наукові** *(*наприклад*, астероїд 1948 BS)*. Таке угрупування космонімів тісно пов'язане з іншим поділом — на **нові** та **давні.** Деякі групи об'єктів, наприклад, супутники планет (окрім *Місяця*) або деталі поверхні Марсу мають тільки нові назви, тому що у давнину люди навіть не здогадувались про їхнє існування (Karpenko, 1981, с.6). Крім того, Ю. О. Карпенко запропонував ще одне розрізнення назв космічних об'єктів — **реальних** природних тіл — та **проекції** космічних об'єктів на нічне небо Землі (Karpenko, 1981, с.7), тобто сузір'я.

Говорячи про семантичну структуру літературно-художніх космонімів Т. Ю. Ковалевська розглядає її як ієрархічно організовану систему мега-, макро- й мікрокомпонентів, де мегакомпонент характеризує денотат через ставлення до нього адресанта та у свою чергу розщеплюється на денотативний й конотативний макрокомпоненти, які розпадаються на семи. Стосовно денотативного макрокомпонента слід зауважити, що він обіймає архісему ОБ'ЄКТ ВСЕСВІТУ

та велику кількість диференційних ознак, таких як просторову відносність, спектральні особливості, розмір, координати, часовий орієнтир, символічно-культурне значення, а також сему «власна назва» (Kovalevska, 1994, с.8). Конотативний компонент семантичної структури космопоетонімів обіймає емотивно-оцінний, експресивний, функціонально-стилістичний компоненти (Kovalevska, 1994, с. 8–9).

Існує ціла низка вагомих досліджень із особливостей узуальних космонімів, зокрема в англійській мові, тому дана робота спрямована переважно на оказіональні й екзотичні космоніми.

У нашому дослідженні розглянуто ступені екзотичності англомовних космопоетонімів у художньому мовленні. **Метою** дослідження є аналіз екзотичності космопоетонімів англомовної науково-фантастичної прози. **Об'єктом** дослідження було обрано англомовні космопоетоніми, тобто власні назви на позначення природних космічних об'єктів, які було вжито в англомовній науково-фантастичній прозі, **предметом** — їхні екзотичні особливості. **Матеріалом** дослідження послугували космопоетоніми низки англомовних науково-фантастичних романів і оповідань загальною кількістю 835 одиниць.

МЕТОДОЛОГІЯ

Під час дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні **методи**, а саме: для опису та класифікації аналізованого матеріалу було використано методи *систематизації, аналізу* й *синтезу*, *описовий (дескриптивний) метод* для опису досліджуваних онімічних феноменів у межах мікро- та мезоконтексту, для унаочнення й верифікації отриманих результатів було застосовано *кількісний метод*.

ЗДОБУТКИ

У досліджуваному нами матеріалі було виокремлено велику кількість космопоетонімів, що є цілком зрозумілим, беручи до уваги жанрову специфіку науково-фантастичної прози «*space travel*». Жанр наукової фантастики розуміється як такий, що базується на уявних майбутніх наукових чи технологічних здобутках, а також суттєвих соціальних чи довкільних (навколишнього середовища) змінах, в якому часто зображуються подорожі в просторі, часі та життя на інших планетах.

ОБГОВОРЕННЯ

Для цього дослідження було обрано тематичний напрям «космічні подорожі» через їхню високу насиченість космонімами, що є

об'єктом нашого дослідження. Проте, навіть твори цього напрямку характеризуються різним рівнем космопоетонімічної сатурації. Для ілюстрації різнобарв'я космопоетонімічного сектору поетонімосфери науково-фантастичного твору нами було обрано один з багатьох опрацьованих романів. Найбільш насичений космопоетонімічний сектор має роман Д. Адамса «*The Hitchhiker's Guide to the Galaxy*». Започаткований у 1978 році як комедійне радіо-шоу, пізніше цей роман було видано (1979 рік), а також було створено телевізійний серіал, комп'ютерну гру та кінофільм за цим романом, тобто «*The Hitchhiker's Guide to the Galaxy*» перетворився на мультимедійний феномен, а власне роман перекладено більш ніж на 30 мов світу. В цьому романі було виокремлено такі космопоетоніми:

1) планетопоетоніми — власні назви планет, вжиті в літературному творі (загальна кількість — 39), прикладами яких можуть послугувати такі оніми: ***The Earth***, *Betelgeuse, Damogran, Vogsphere*, *Eroticon 6, Magrathea, Soulianis, Rahm, Atlantis, Maximegalon, Ograloon, Vortex,* ***Sirius****, Santraginus 5, Kakrafoon, Han Wavel, Krikkit*, *Effa, Striterax, Dalforsas, Preliumtarn, QQQ7 Active J Gamma, Census,* ***Mars****,* ***Venus****, Sesefras Magna, Brequinda, Golgrafrincham, Planet of Preliumtarn, Frastra,* ***Pluto****, Persephone,* ***Neptune****, The planet of Now What, Stavromula Beta 4, Lamuella, Grebulons, Planet Ten*. Як видно з фактичного матеріалу, узуальні назви планет (подані жирним шрифтом) вживаються одночасно з оказіональними й екзотичними космонімами. Ступінь екзотичності цих космопоетонімів відрізняється, поряд із надзвичайно малозрозумілою назвою *QQQ7 Active J Gamma* зустрічаємо онім *The planet of Now What*, який створено з узуальних компонентів, але його значення не стає від того зрозумілішим, тому автор надає до цього пояснення: «*The planet of Now What had been named after the opening words of the first settlers to arrive there after struggling across light years of space to reach the furthest unexplored outreaches of the Galaxy. The main town was called OhWell*» (Adams, 2001, 527), тобто перші переселенці на новій планеті свою хезитаційну ремарку «*Ну то й що ж тепер робити*?» перетворили у власну назву планети. З цим добре перегукується також ситуативна номінація астіоніма «*OhWell*», який можемо вільно передати «*Ой, Божечки*»;

2) астропоетоніми — власні назви зірок (загальна кількість — 13), що можемо проілюструвати такими прикладами: *Sol, Barnard's*

star, Alpha Proxima, Alpha Centauri, The Frogstar, The Frogstar World A, The Frogstar World B, The Frodstar World C, Ysllodins, The Pole Star, Zondostina, Xaxis, The Sun. Серед астропоетонімів знаходимо узуальні космоніми на кшталт *Alpha Centauri* чи *The Sun*, а також оказіональні власні назви, які мають різний ступінь екзотичності. Найнезвичніші іменування зірок супроводжуються поясненнями, завдяки яким читач отримує певну інформацію про те, що це зірка, що навколо неї існує планетарна система з мешканцями, наприклад: *Ysllodins* — «*the star around which most of the Galaxy's major insuarance underwriters live, or rather lived*» (Adams, 2001, 247); *Zondostina* — «*The star the size of a brilliant biscuit crumb he could see in the distance was Zondostina, or as it was known on the world from which the rather stilted, sing-song voice was being received, Pleiades Zeta*» (Adams, 2001, 386);

3) галактикопоетоніми — власні назви галактик у художньому мовленні (загальна кількість — 5), а також туманностей (2): *The Imperial Galaxy, Bostablon, Galactic Sector ZZ9 Plural Z Alpha, The Western Galaxy, Eezeereed*; ***The Horsehead Nebula***, *The Axel Nebula*, з яких тільки один онім є узуальним;

4) констелопоетоніми — власні назви сузір'їв (загальна кількість — 3): ***Virgo, Capricorn, Ursa Minor***. Усі ці оніми є узуальними, широковідомими назвами;

5) сателітонім, який слід термінувати **сателітопоетонім** — літературно-художня власна назва супутника (загальна кількість — 1): *The Moon*.

Згідно з жанровою спрямованістю твору, який було обрано для унаочнення аналізованої класифікації, та, особливо, його тематикою, бачимо найдзвичайно високий ступінь насиченості космопоетонімічного сектору поетонімосфери. З одного боку, космопоетоніми номінують звичний світ людей, який за сюжетом твору було знищено. Сюди належать узуальні планетопоетоніми, астропоетоніми, констелопоетоніми й сателітопоетоніми. Інший підсектор, значно обсяжніший, охоплює інші світи, причому космопоетоніми, які до нього входять, можна розподілити на два класи: створені людьми чи нелюдьми, що відбивається у використанні в цих онімах узуальних компонентів. Співвідношення зазначених підгруп можна унаочнити в наступній таблиці:

Таблиця

Співвідношення космопоетонімів роману, створених різними расами

	Номіновано мешканцями Землі	Номіновано переселенцями	Номіновано представниками інших світів	Загальна кількість
планетопоетоніми	7	5	27	39
астропоетоніми	4	6	3	13
галактикопоетоніми	—	2	5	7
констелопоетоніми	3	—	—	3
сателітопоетоніми	1	—	—	1
Всього	15	13	35	63

Стає зрозумілим, що значна доля космопоетонімічного сектору аналізованого твору є відбитком умовної номінотворчості представників інших світів, що становить 55,55 %, що контрастує з власне земною космонімією, яка складає 23,8 %. Отже, адресати краще розуміють важливу роль, яку відіграють коспопоетоніми в тканині художнього твору, а авторові вдається створити автентичний фантастичний світ, не знижуючи ступеня перцепції читачами.

Антропонімічна спрямованість будь-якого художнього тексту вступає в протиріччя з його жанровими особливостями, про що говорить О. Ю. Андреєнко (Andreenko, 1992, с.10): «Жанроутворювальні ономастичні ознаки екзотизму й семантизації становлять антиномію, знаходяться у внутрішньому протиріччі». Вчена виокремлює три інтегральні ознаки власних назв творів науково-фантастичного жанру (Andreenko, 1992, с.16):

1) екзотичність, тобто використання «незвичної ономастичної упаковки», яка дозволяє оповідати про незвичне, що можна проілюструвати антропонімами (або, скоріше, міфоперсонімами) *Rrr, Nnn, Www* з твору Р. Бредбері «*The Martian Chronicles*». Лише завдяки актуалізації екзотичності у власних назвах стає можливим створити позаземний, незвичний, чужий світ, особливо, коли йдеться про інші планети, що добре ілюструють такі космопланетопоетоніми, як *Kakrafoon* чи *QQQ7 Active J Gamma* з роману Д. Адамса;

2) антропоцентризм, тобто спрямованість твору на розуміння читачем, тим більше, що автором твору також є людина. О. Ю. Андреєнко пише про те, що науково-фантастична онімія є вторинною не лише

щодо загальнонародної, але й до літературної онімії (Andreenko, 1992, с.22). Саме завдяки реалізації цього принципу функціонування науково-фантастичної поетонімосфери інтродукуються номінації на кшталт вищецитованого фрагменту: «*The planet of* ***NowWhat*** *had been named after the opening words of the first settlers to arrive there after struggling across light years of space to reach the furthest unexplored outreaches of the Galaxy. The main town was called* ***OhWell****. There weren't any other towns to speak of. Settlement on* ***NowWhat*** *had not been a success and the sort of people who actually wanted to live on* ***NowWhat*** *were not the sort of people you would want to spend time with. Trading was mentioned in the brochure. The main trade that was carried out was in the skins of the* ***NowWhattian*** *boghog but it wasn't a very successful one because no one in their right minds would want to buy a* ***NowWhattian*** *boghog skin*» (Adams, 2001, с. 257). У цитованому фрагменті яскраво висвітлюється поєднання екзотичних космопланетопоетоніма та космохоропоетоніма (тобто літературно-художнього астіоніма, що позначає назву космічного міста), які повністю сприймаються реципієнтами за рахунок прозорої внутрішньої форми та експлікування мотивування номінації, яка базується на ситуативних мотивах;

3) семантизація, тобто декодування власної назви для її розуміння адресатом, бо «чим більш незвичного, незвичайного є власна назва для читача, тим меншу інформацію він отримує з цієї власної назви» (Andreenko, 1992, с.25). Це призводить до потенційного збою в комунікації, чого адресант уникає за допомогою додаткових пояснень. Наведемо приклад з роману Д. Адамса: «***The planet of Krikkit*** *was to be enclosed for perpetuity in an envelope of Slo-Time, inside which life would continue almost infinitely slowly. All light would be deflected round the envelope so that it would remain invisible and impenetrable. Escape from the envelope would be utterly impossible unless it were locked from the outside*» (Adams, 2001, с. 254). У цьому випадку семантизація відбувається за допомогою прикладки ***the planet of***, що забезпечує адекватність сприйняття адресатом тексту, одночасно частково нівелюючи екзотичність космопланетопоетоніма.

Таким чином, зрозумілим стає основна антиномія науково-фантастичної онімії: фантастична онімія має бути екзотичною, однак для донесення до читача необхідної інформації фантастична онімія має бути зрозумілою, і це завдання кожний письменник вирішує індиві-

дуально (Andreenko, 1992, с.27). Так, у творі Г. Гаррісона «*Deathworld*», який належить до жанру наукової фантастики, функціонують такі космопоетоніми на позначення планет: *Pyrrus, Cassylia, Earth, Darkhan, Setani, Stover's planet,* а також сателітопоетоніми двох природних супутників — *Samas* та *Bessos*. Зазначимо, що всі назви планет автор створив за допомогою власної уяви, за винятком Землі. Назва *Darkhan* збігається з хоронімом у Монголії, але чи цей збіг є випадковим, чи ні, встановити не видається можливим. Те саме (мається на увазі їхній оказіональний характер) стосується й назв супутників Пірра, які виникли завдяки творчій фантазії Г. Гаррісона.

Г. О. Олейникова (Oleinikova, 2009, с.3) пише про домінувальний принцип зсуву як основоположний спосіб очуднення, що використовується в науково-фантастичних текстах. Автор будує єдину когнітивну модель конструювання контрфактичної реальності за допомогою очуднення місця, часу та актантів, у ролі яких можуть функціонувати позатілесні персонажі, неантропоморфні актанти, гуманоїди та люди. В усіх цих випадках, а особливо під час очуднення персонажів, на перший план висуваються їхні номінації, зокрема й онімічні. Необхідно зазначити, що ступінь екзотичності власних назв може бути різним. Так, О. Ю. Андреєнко встановлює десять потенційних ступенів екзотичності онімів в ієрархічному порядку послаблення ефекту словотворчості автора (Andreenko, 1992, с.39), які вживаються в науково-фантастичних літературних творах, а саме:

1. Безаналогові екзотичні оказіональні власні назви, які не містять жодних підказок — фонетичних, структурних, додамо також, семантичних. Такі космопоетоніми значно ускладнюють розуміння тексту, виконуючи передусім функцію альєнізації. Проілюструвати використання такого типу власних назв у науково-фантастичних творах можемо за допомогою наступних прикладів: *QQQ7 Active J Gamma, Kakrafoon, Golgrafrincham*.

2. Екзотичні оказіональні власні назви, які також не містять жодних підказок, але які наслідують фонетичним нормам мови оригіналу. Ступінь альєнізації таких космопоетонімів є значно нижчою, тому що вони не сприймаються як щось зовсім неприйнятне. Як приклад, наведемо такі власні назви з роману Д. Адамса, які навіть складають ланку досить ейфонічних планетопоетонімів із флексіями жіночого роду: *Lamuella, Zondostina, Effa, Brequinda*.

3. Екзотичні оказіональні власні назви, які містять закодовані підказки. Зрозуміло, що декодування літературного тексту значною мірою залежить від тезауруса читача, його особистого досвіду в усіх сферах буття. Так, назва планетопоетоніма *Setani* навіть і в англійському варіанті містить підказку щодо головного супротивника Бога *Диявола*.

4. Екзотичні оказіональні власні назви з реконструйованою внутрішньою формою, яка містить прямі семантичні підказки на кшталт планетопоетоніма *Eroticon* з віднесенням до еротичної сфери, що впадає в очі адресатові. Додамо, що етимологізацію такого типу можна назвати поетичною чи художньою етимологією, що вбирає не тільки ’оживлення’ автентичної генетичної структури наймення, але й різні асоціативні осмислення, звукові зближення.

5. Екзотичні оказіональні власні назви, які семантизовано за моделями мови літературного твору. Планетопоетонім гігантської газової планети з роману Д. Адамса *Sesefras Magna* побудовано за моделлю деяких узуальних космонімів на кшталт *Ursa Minor* чи *Ursa Major*.

6. Екзотичні оказіональні власні назви, які повністю побудовано з узуальних компонентів, що використовуються в ненормативній функції. Такі космопоетоніми знаходимо у стрункій онімічній системі іменувань планет в оповіданні Р. Шеклі «*Ghost V*». Всі планети у цьому творі поіменовані онімізованими апелятивами чи трансонімізованим астіонімом з числовим індексом, який широко використовується в реальній космонімії: *Ghost V, Dijon VI, Opal II*, причому експлікація, подана в лівому контексті, сприяє кращому розумінню відповідного оніма: *a combine of farmers from Dijon VI, a group of sun worshipers from Opal II*. У першому випадку топонім, а саме астіонім *Dijon* став донором для створення космопоетоніма, причому місто Діжон є широковідомим завдяки щорічній гастрономічній ярмарці та діжонській гірчиці, а саме місто розташоване в Бургундії поряд з фертильною долиною. В оповіданні Р. Шеклі саме фермери з фермерської планети пов’язані з аналізованим планетопоетонімом, що посилює перлокутивний ефект. У другому випадку релігійна група персонажів походить із планети з назвою *Opal II*, що також пов’язано з донорським апелятивом, бо це назва дорогоцінного каміння, яке вважалося талісманом у багатьох культурах, зокрема в давніх римлян це був талісман надії та кохання, який має ніжний вогонь карбункула,

блакитний пурпур аметиста, зелене море смарагду і все однаково неймовірно змішане світло. Власна назва головного космопланетопоетоніма, який збігається з назвою твору *Ghost V*, має псевдо-офіційний варіант: «*Planet **RJC-5** or otherwise known as «Ghost V»*»; «*The Government catalogue number is **RJC-5**. But everyone else calls it 'Ghost V'*». Позасонячні або екзопланети, які було відкрито після винайдення потужних телескопів, переважно номінуються за назвою зірки, навколо якої ця планета обертається, та індекса — строчної букви латинського алфавіту, починаючи з b, залежно від поступовості відкриття екзопланет, наприклад, *Kepler 78b*. Таким чином, бачимо, що автор створив альтернативну власну назву планети, яка належить до групи з першим ступенем екзотичності на кшталт реальних іменувань планет, а основна назва цього денотата *Ghost V* добре вписується в загальну космонімічну систему поетонімосфери зазначеного твору.

7. Оказіональні власні назви, які побудовані з узуальних компонентів у їхньому прямому значенні, однак у незвичному поєднанні компонентів, як у наступних ілюстраціях: *the Imperial Galaxy, Planet Ten, the Frogstar World B*. Результат дійсно може бути непередбачуваним, бо поміж іншим, може з'являтися комічний ефект, як це сталося в останньому випадку, коли позаземний світ поіменовано «Жаб'яча зірка».

8. Оказіональні власні назви, які побудовані з узуальних компонентів в узуальному поєднанні, які є повністю прийнятними для носіїв певної мовної свідомості. Однак такі оніми не існують у мові через фантастичність їхніх денотатів. Це можна продемонструвати за допомогою планетопоетонімів С. Майєр з її роману «The Host»: *the Singing World, the Mists Planet, the planet of Flowers*, причому назва кожного з цих фантастичних світів є семантично обґрунтованою, наприклад: «***Flower Planet** is described by Wanderer as the «most beautiful and placid of planets. The furthest planet from earth, it takes over a century to reach. It is a place of tremendous color and light. The planet is very mellow, and the host's lives there are incredibly long. Here is an island and a mainland which are inhabited by sentient **Flowers** that the Souls have taken as hosts. The mainland had two great rivers. The hosts of Flower World are giant **Flowers** who used sunlight for food, like most plants here*» (Meyer, 2011, c.193), тобто екстер'єр мешканців цієї планети послугував мотивом для номінації всього світу.

9. Оказіональні власні назви, які складаються з узуальних компонентів та є повністю можливими, як, скажімо, галактикопоетоніми *the Western Galaxy* в романі Д. Адамса чи *the Great Galaxy* А. Азімова у «*The Stars, Like Dust*» (Asimov, 1950).

10. Останню групу складають узуальні космоніми в узуальному вживанні, які, тим не менш, у тканині художнього твору перетворюються на поетоніми як і всі без винятку пропріальні одиниці, які використовуються в художньому творі. Усі власні імена, що функціонують у художньому творі, є поетонімами, які являють собою специфічну форму власної назви, причому збіг експоненти поетоніма з реальною онімією не дає права на їхнє ототожнення, а збіг поетонімів із реальними онімами — на ототожнення денотата з художнім образом. Наприклад, у збірці А. Азімова «*I Robot*» власні назви двох планет Сонячної системи повторюються досить часто — *Mercury* 21 раз, *Jupiter* 7 разів. Причому перший із них використовується у своєму прямому значенні, як це відбувається в наступній цитаті: «*The great team of Powell and Donovan is sent out to* ***Mercury*** *to report on the advisability of reopening the Sunside Mining Station with modern techniques and robots and we ruin everything the first day*», а ось другий використано винятково у вигуках: *for the love of* ***Jupiter****, Oh,* ***Jupiter****, Mike!, Holy-howling-* ***Jupiter****!, Jumping* ***Jupiter***, що дозволило авторові за допомогою узуального космоніма, найбільшої планети Сонячної системи, створити специфічну обсценну лексику майбуття, яка перегукується з давньоримським пантеоном богів, головне місце серед яких посідав Юпітер.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведений етап дослідження, можемо висновувати, що серед літературно-художніх космонімів значну роль відіграють планетопоетоніми й астропоетоніми, значно меншу, але теж суттєву — галактикопоетоніми, оскільки вони є ближчими для людської ментальності, яка переважно базується, хоча б у космонімічному її секторі, на профанній картині світу. Це допомагає авторам досліджуваних творів певним чином примирити інтегральні ознаки фантастичної онімії та вирішити її основну антиномію між екзотичністю та антропоцентричною спрямованістю текстів. Результати проведеного дослідження відкривають нові **перспективи** вивчення онімічних складових художнього мовлення та їх репрезентації в

мовній картині світу, що є підґрунтям для розширення мовного й жанрового репертуару для всебічного аналізу літературно-художньої космонімії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреенко Е. Ю. Коммуникативно-прагматический потенциал имени собственного в научно-фантастическом тексте : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Е. Ю. Андреенко. — Одесса, 1992. — 214 с.
2. Карпенко Ю. А. Названия звездного неба/ Ю. А. Карпенко. — М.: Наука, 1981. — 184 с.
3. Ковалевська Т. Ю. Стилістичний потенціал космічних назв в українській поезії XIX–XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Тетяна Юріївна Ковалевська. — Дніпропетровськ, 1994. — 20 с.
4. Олейнікова Г. О. Композиційно-мовленнєві засоби вираження інших світів в англомовному науково-фантастичному тексті: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Галина Олександрівна Олейнікова. — Одеса, 2009. — 23 с.
5. Adams D. The Hitchhiker's Guide to the Galaxy [Electronic resource] / D. Adams // Available from:
6. Asimov I. Pebble in the Sky [Electronic resource] / I. Asimov. — Available from: http: //www.angelfire.com/ un/corosus/books/ Asimov.
7. Meyer S. The Host / S. Meyer. — St Ives : Sphere, 2011. — 652 p.

REFERENCES

Andreenko, E. Yu. (1992). Communicative-pragmatic potential of a proper name in a science fiction text, Degree Thesis, Odessa State University named after I. I. Mechnikov.

Karpenko, Y. A. (2010). Titles starry sky, Moscow, The science, 184 p.

Kovalevska, T. Yu. (1994). Stylistic potential of space names in Ukrainian poetry of the XIX-XX centuries, Abstract, Oles Honchar Dnepropetrovsk State University.

Oleinikova, G. O. (2009). Compositional speech means of expression of other worlds in English-language sci-fi text, Abstract, Odessa National University named after I. I. Mechnikov.

Adams, D. (2001). The Hitchhiker's Guide to the Galaxy, available at: http://www.ebooktrove.com/top_ten/ Douglas Adams _The Hitchhiker Trilogy_5Books 1ShortStory.pdf

Asimov, I. (1950). Pebble in the Sky [Electronic resource]. Available from: http: //www.angelfire.com/ un/corosus/books/ Asimov.

Meyer, S. (2011). The Host. St Ives : Sphere, 652 p.

ПОЛЯНИЧКО Олеся Дмитриевна
кандидат филологических наук, преподаватель
кафедры западных и восточных языков ГУ «ЮНПУ им. К. Д. Ушинского»;
ул. Старопортофрансковская, 34, г. Одесса, 65020, Украина;
тел. +380677860843; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID:0000–0001–6262–241X

ЭКЗОТИЧНОСТЬ КОСМОПОЭТОНИМОВ В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ НАУЧНО-ФАНТАСТИЧЕСКОЙ ПРОЗЕ

Аннотация. *В статье рассмотрены степени экзотичности англоязычных космопоэтонимов в художественной речи. Только благодаря актуализации экзотичности в именах становится возможным создать внеземной, необычный, чужой мир, особенно когда речь идет о других планетах.* ***Целью*** *исследования является анализ экзотичности космопоэтонимов англоязычной научно-фантастической прозы.* ***Объектом*** *исследования было выбрано англоязычные космопоэтонимы, то есть имена для обозначения природных космических объектов, которые были приняты в англоязычной научно-фантастической прозе,* ***предметом*** *— их экзотические особенности.* ***Материалом*** *исследования послужили космопоэтонимы ряда англоязычных научно-фантастических романов и рассказов общим количеством 835 единиц. Установлено степени экзотичности англоязычных космопоэтонимов: экзотические окказиональные имена, которые не содержат никаких подсказок — фонетических, структурных, семантических; экзотические окказиональные имена, которые не содержат подсказок, но подражают фонетическим нормам языка оригинала; экзотические окказиональные имена, которые содержат закодированные подсказки экзотические окказиональные имена с реконструированной внутренней формой; экзотические окказиональные имена, которые семантизовано по моделям языка литературного произведения; экзотические окказиональные имена, которые построены на узуальных компонентах; окказиональные имена, которые построены с узуальных компонентов в прямом смысле, но в необычном сочетании компонентов; окказиональные имена, которые построены с узуальных компонентов в узуальном сочетании, которые полностью приемлемы для носителей определенного языкового сознания. Итак, среди литературно-художественных космонимов значительную роль играют планетопоэтонимы и астропоэтонимы, значительно меньшую, но тоже существенное — галактикопоэтонимы, поскольку они ближе для человеческой ментальности. Это помогает авторам исследуемых произведений определенным образом примирить интегральные признаки фантастической онимии и решить ее основную антиномию между экзотичностью и антропоцентрической направленностью текстов.*

Ключевые слова: *космопоэтоним, планетопоэтоним, астропоэтоним, галактикопоэтоним, научная-фантастика, экзотичность, экзотические окказиональные имена.*

Olesia Dm. POLYANICHKO
Candidate of Philological Sciences, Lecturer at the Department of Western and Eastern Languages and their Teaching Methodology;
K. D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University,
34, Staroportofrankovskaya str., Odessa, 65020, Ukraine;
тел. +380677860843; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID:0000–0001–6262–241X

THE EXOTICISM OF COSMOPOETONYMS IN ENGLISH SCIENCE FICTION PROSE

Abstract. *The degree of exoticism of English-speaking cosmopoetonyms in artistic speech is considered in the article. Only by updating exoticism it becomes possible to create an unusual, alien world, especially when it comes to other planets.* ***The purpose*** *of the study is to analyse the exoticism of cosmopoetonyms in English science fiction prose. English-speaking cosmopoetonyms as proper names of natural cosmic objects in English science fiction prose were chosen as* ***the object*** *of the investigation,* ***the subject*** *— their exotic features. Cosmopoetonyms of English science fiction novels and stories totalling 835 units served as* ***the material*** *of the study. Exotic levels of English-speaking cosmopoetonyms have been established: exotic occasional proper names that do not contain any clues — phonetic, structural, semantic; exotic occasional proper names that do not contain clues but follow the phonetic norms of the original language; exotic occasional proper names containing coded clues; exotic occasional proper names with a reconstructed inner form; exotic occasional proper names that are semantically modeled on literary works; exotic occasional proper names that are derived from the usual components; occasional proper names, which are derived from usual components in direct meaning, but in an unusual combination of components; occasional proper names, which are constructed from usual components in their usual combination, which are completely acceptable to speakers of a certain linguistic consciousness. Among literary and artistic cosmopoetonyms, planetpoetonyms and astropoetonyms play a significant role, much smaller, but also significant — galacticpoetonyms, since they are closer to the human mentality. This helps the authors of the studied works to reconcile in some way the integral features of fantastic onymy and to resolve its basic antinomy between exotic and anthropocentric orientation of texts.*

Key words: *cosmopoetonym, planetpoetonym, astropoetonym, galacticpoetonym, science fiction, exoticism, exotic occasional proper names.*

УДК 811.111'373.22

Anna TKACHENKO
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties,Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, Odessa, 65058;
tel.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195032

HISTORICAL PRINCIPLES OF THE TERM *CHREMATONYM* GENESIS AND THE BORDERS OF THE CHREMATONYMIC FIELD

Abstract. *It became necessary to investigate the problem concerning the study of the proper names of unique things — chrematonyms. In this paper we offer several viewpoints of significant Slovak and foreign (Czech, Polish, Russian and German) onomasticians regarding the problem of specifying and defining chrematonyms in the onymic system. At the same time, we offer our own suggestion for the classification of chrematonyms. 1854 chrematonyms resulted in discovery of common ways in the process of their generating and functioning. There is no general notion about the borders of chrematonymy in Ukrainian onomastic science. The attention is paid to the fact that the borders of chrematonymic field are open. The article stresses the importance of chrematonomastic terms establishment, so that this field of onomastics can be an equal partner of other disciplines and at the same time fulfill the denomination needs of other languages. The* ***purpose*** *of the work is the analysis of the existing in linguistics definitions of the term* ***chrematonym****, their comparison and systematization, and their distinguishing between chrematonym classes. Also the analysis of different ways of proper names investigation is carried out. The definition of the term* ***chrematonym*** *is suggested and the classification of chrematonyms is created. The* ***subject*** *of the study is English chrematonyms from the view point of their classification and systemization. The* ***object*** *of the study is English onymic system. The research states that one of the most important facts of naming is the influence of the surrounding social and physical environment and the owner's desire to fix the extraordinarity of a definite type. Choosing and giving the name to the object, a man more often doesn't create anything new; he just gives it a name, trying to bring it to eternity. One of the most ancient traditions that has been practically used for so long is the owner's personal name application. The article also determines and enumerates the functions of onyms, especially of chrematonyms. They are as follows: singling out, characterizing, identifying and signifying. Proper names of unique*

© Tkachenko A., 2019

objects exist to perform a background for a man and his life, picking out definite features, reflecting his process of thinking; to show the objective reality; to open up the speaker's inner world, his creative personality. The ***method*** *of systematization is used in the work.* ***Summing up,*** *the individual chrematonimic field comprises 7 subfields, 39 subsubfields and 6 microfields (segments).* ***As a result*** *of the investigation, the definition of the term* ***chrematonym*** *was suggested and the classification of chrematonyms was created.*

Key words*: onym, chrematonyms, chrematonomastics.*

INTRODUCTION

One of the most important factors that determine the necessity for a title of an object to appeare is the influence of the surrounding environment and the desire of the owner to fix the exclusivity of a particular product. When choosing a name for an item one often does not invent anything new but simply gives the name trying to eternalize it. The use of a particular proper name is one of the most ancient traditions that has long come into practice. The aim of the paper is to analyze the existing in onomastics definitions of the term chrematonim, their comparison and systematization, and their distinguishing between chrematonym classes. The study is motivated by 2 reserarch questions: 1) historical principles of the term chrematonym genesis; 2) the borders of the chrematonymic field. To examin these issues we studied the existing traditional viewpoints on the problem of the outstanding onomotologiests. The issue of the historical principles of the term cgrematonym genesis is a fundamental question in onomastics currently. We suggest that a new generation of research in this area needs to address the extended borders of chrematonymic field. Prior studies offer a descriptive account of chrematonymic problem and indicate the lack of a stable definition and division into groups within a chrematonymic field.

BACKGROUND AND MOTIVATION

To date, no systematic investigation has considered the problem of chrematonyms, therefore we conducted in-depth case study of the issue and fulfilled a comparative analysis of the given chrenatonym term definitions and explored their roles and functions in onomastics.

DISCUSSION

As noted by a famous English linguist D. Crystal (Crystal, 2006) in onomastics there is a phenomenon of the ability to acquire a proper name — the process of nameability — the process of obtaining a name of a thing basing

on its close relation to our life. In fact any thing of objective reality can be named. O. Superanskaya (Superanskaya, 1973) identifies the functions of a proper name with the general functions of the language and distinguishes four basic ones: communicative, appellative, expressive and deixis. According to Yu. Karpenko (Karpenko, 2008) nomination, identification and differentiation are the three aspects of the main and major function of proper names and all other functions of proper names, in particular informative and emotional, are supposed to be optional and less specific. In our opinion different classes of onyms have active or passive, namely, extra peripheral functions.

We schould state that chremotonyms also have additional functions. According to their purpose chrematonyms play four roles: isolating, characterizing, identifying, and signifying. Proper names of the unique objects exist in order to create a background for the person and his life distinguishing the individual details, reflecting the process of his thinking, hobbies, customs and observations; depicting objective reality; revealing the inner world of the speaker and his creative personality.

A prominent Czech onomatologist M. Garvalik (Garvalik, 2007, p. 6) is inclined to believe that great difficulties arise when it is necessary to use and compare the terms of different onomastic schools. A similar situation has arisen in chrematology.

There are four more or less well-known European onomastic schools: Polish-Czech, Russian, Ukrainian and German ones that study and analyze proper names. However, it is worth mentioning that as far as these scientific schools are geographically distant from each other so the results of their research are different. For instance, Polish onomatologist Ch. Kosyl (Kosyl, 2003) refers proper names of some material industrial or handmade things to chrematonyms both singular and serial (Kosyl, 2003, p. 370); Czech onomatologist L. Cuba (Cuba, 2003) also attributes ideonyms and ergonyms to chremanonyms, but in our opinion chrematonyms are a component of pragmatonyms, not ideonyms in any case (Cuba, 2003, p. 376). Another Czech onomatologist M. Knappova (Knappova, 1995) introduced the term economic chrematonyms to onomastic science (Knappova, 1995, p. 152–157); Slovak onomatologist M. Majtan (Majtan, 2003) mentions that the names of the epochs are also considered as chrematonym, but it should be stressed that there is a separate class of chrematonyms for these onyms (Majtan, 2003, p. 375); G. Dorion and J. Poirier (Poirier, 1975) characterize chrematonyms as proper names of vehicles — poreionyms; English-speaking coun-

tries onomatologists do not distinguish chrematonyms as they are, studying primarily anthroponyms (Mike Campbell) and toponyms (Richard Coates, Eilert Ekwall, Margaret Gelling, Oliver Padel, Robert L. Ramsay, Henry Schoolcraft, Albert Hugh Smith, George R. Stewart, Isaac Taylor, William J. Watson, Craig Weatherhill).

The viewpoints of the Ukrainian onomastic school on the problem of chrematonomastics can be compared with the viewpoints of the Russian school — they are almost similar. In the study of the basic terminological issues of chrematology Russian onomatologists Olga Superanskaya and Natal'ya Podol'skaya consider chremanonyms as the proper names of separate non-living material objects produced or obtained by humans (weapons, dishes, jewelry, musical instruments) (Superanskaya, 1973, p. 146). Ukrainian researchers are inclined to such an interpretation of the problem and define chrematonyms (from the Greek. *shrema* — thing and *onym* — name, title) as proper names of certain material objects — ships, diamonds etc., as well as the articles of spiritual culture — the names of works of art, musical plays, masterpieces of painting, films etc. (Philological Encyclopedia, 2007, 129). In this case it should be noted that a given definition completely changes the meaning of the term and mixes up different sectors. The titles of fiction works, musical plays, masterpieces of paintings and films should be attributed to ideonyms different categories of names that have their denotates in the mental, ideological and artistic spheres of human activity (Podol'skaya, 1988, p. 61). Mainly, chrematonyms are refered to pragmatonyms those that have their denotates in pragmatic sphere of human being (Podol'skaya, 1988, p. 110).

In Slavonic onomastic science the emergence of the term chrematonym can be dated to 1966 in the article written by I. Honl (Honl, 1966, p. 5) in which the author lists various classes of onyms (anthroponyms, zoonyms etc.) and distinguishes chrematonyms that are signified as proper names of things. Exactly this time can be considered as the birth date of chrematonomastics as this is a much younger branch is called in Czech and Polish onomastic schools.

The further development of the issue was dated to the year 1989 in the publication of Majtan's (1989) work in which the linguist provides his own typology of the chromatonymic proper name lexicon. We consider it necessary to emphasize that this classification is a mixture of onyms from different classes and is not established or fixed (for example, the names of events, organizations that are considered to be ergonyms, which are at present dis-

tinguished as a separate class, were referred to chrematonyms). It should be highlighted that since that time the interpretation of the term chromatonym becomes clear and stands out as an independent class of proper names. Another researcher identifies ergonyms, ideonyms, chrononyms as chrematonyms that is obviously a false statement and a misunderstanding today. However, rather valuable and correct are the clues to determine that chrematonyms are the proper names of seriate products (Shmilauer, 1976, p. 109–111). This definition is confirmed in later research of the problem (Shramek, 1999, p. 165).

Czech onomatologist L. Cuba (1999) is considered to be one of the prominent researchers of the chrematonymic lexicon. The researcher is inclined to believe that chrematonyms are the proper names of human handicrafts and that these names are not fixed in time and space (Cuba, 1999, p. 103). In his work the author extended the boundaries of chromatonomastics and distinguished his own components of this class according to which the proper names of holidays, battles, revolutions, congresses, medals, heraldic symbols, authorities, state institutions, economic bodies, military organizations, diplomatic acts are referred to chrematonyms (Cuba, 1999, p. 103–123). In our opinion, myriad of proper names were analyzed but unfortunately none of the subgroups has been standardized or unified.

Equally well known in chrematonomastics is a Polish linguist Ch. Kosyl (Kosyl, 1993) who analyzed various onyms on the bases of their characteristics and divided the chrematonyms into two subgroups. The first one was divided between proper names of makeup products, proper names of alcohol and tobacco products, proper names of military objects. The second group covered proper names of business equipment and those chrematonyms that we consider to be ergonyms due to the established tradition (Kosyl, 1993, p. 440–444).

Contemporary viewpoints on the issue of chrematonomastics can be traced in the works of Polish (Jakus-Borkowa) and Slovak (Garančovská) onomatologists. According to E. Yakus-Borkova's (Yakus-Borkova's, 2007) opinion, who conducted the analysis and paid more attention to the space proper names, chrematonyms can be divided into three groups: 1) proper names of cultural pieces (nonmaterial) related to the Universe investigation; 2) proper names of technical astronomical apparatus; 3) proper names of onland equipment used in space exploration (Jakus-Borkowa, 2007, p. 57). L. Garankovskaya (Harankovskaya, 2009) proposes her own newest classification according

to which the researcher attributes proper names of single or serial products to chrematonyms: ergonyms (proper names of associations of people), chrononyms (proper names of segments of time), actionyms — proper names of conferences (performances, events), documentonyms — proper names of documents (proper names of acts, laws, documents), phaleronyms (proper names of medals, titles, posters) (Harančovská, 2009, p. 97–98).

According to the definition N. Podolskaya (Podolskaya, 1988) a chrematonym is considered viewed as a proper name of a unique handmade object of material culture produced or obtained by a human-being (Podolskaya, 1988, 146). The Soviet onomatologist O. Superanskaya (Superanskaya, 1973) gives one of the first clearly formulated and outlined classifications of proper names in her work. According to this classification the following classes can be distinguished in the onymic landscape: anthroponyms, toponyms, zoonyms, cosmonyms, astronyms (the study of proper names of individual celestial bodies: stars, planets, comets, asteroids etc.) altogether with astrotoponyms (the study of space cosmographical names) chrononyms, chrematonyms, mythonyms etc. (Superanskaya, 1973, p. 173). According to the researcher's viewpoint chrematonyms are the proper names of certain nonliving objects. This class also includes the names of weapons and musical instruments. In this case it should be emphasized that «the name of the manufacturer of such instruments may be a unique means of individualization, but it does not give a proper name to this thing» (Superanskaya, 1973, p. 190). For example, the creators of the weapons are armourers, and the name is given directly by the owner, or it is given due to some properties — the sword of *the Sparkling and the Icy Death* or the place of discovery — *the Thames Sword* which was found at the bottom of the River Thames, in London.

Considering this issue we found out a recent and newest classification proposed by Ukrainian onomatologist M. Torchinskii. According to it chrematonyms are divided into four main sectors: jewelry names, unique names, collection names, and emblem names, each of these includes several more subsectors (Torchinskii, 2008, p. 193–196).

RESULTS

While the process of a thorough analysis study and investigation of the definitions and classifications of the chrematonyms suggested by various linguists, we can draw the following conclusions and pose the following tasks: firstly, to clearly define the term by combining the above mentioned; secondly, to create our own classification of the chrematonymic vocabulary,

taking into account the above proposed commentaries; thirdly, to unify the ancient chematonymic terminology and to create a new one basing on the discovery of new subgroups. Factually, we reckon that chrematonyms are 1) a set of proper names of individual unique objects created by a man or nature 2) similar or identical proper names of a series of objects with the same denotates (one chrematonym may indicate a series of identical objects, one class, or brand: *the Oscar Award* — there is a large number of figures, and the name of the award is general).

We conducted the analysis of 1854 chrematonyms and created the newest systematization of chrematonymic field. The data obtained enables us to differentiate all the chrematonyms into 7 sectors (275 proper names of weapons, 184 proper names of house equipment, 366 proper names of emblems, 192 proper names of collections, 367 proper names of vehicles, 197 proper names of unique things, 273 proper names of jewelry items), and some of which are further subdivided into 39 sub-sectors and 6 segments (Tkachenko, 2012).

CONCLUSION

Finally, we may conclude that the number of sectors is not equal; their boundaries are changeable and can be moved in the process of scientific knowledge. The prospects of the future research in this direction are determined as follows: to stydy the chrematonyms in the context of any cultural community and expand the sectors of the chrematonymic field.

REFERENCES

1. Crystal, D. (2006). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. London: Cambridge University Press, 2-nd ed.
2. Cuba, L. [Cuba L.] (1999). Pojmeniváni lodi z původního chrématonyma (případně z apelativa a z jiného druhu vlastních jmen, které souvisejí s chrématonymy) *Acta Onomastica. Věnováno k 100. Výročí narození Ph. Dr. Jana Svobody, Dr. Sc. Ročník 40,* 103–123.
3. Dorion, H. & Poirier, J. (1975). *Lexique des termes utiles a l'etude des noms de lieux*. Quebec: French and European Publications, Inc.
4. Holn, I. [Honl I.] (1966). O tyronymech — názvech sỳrů. *Zpravodaj Místopisnŭ komise. ČSAV 7,* 5–9.
5. Harankovska, L. [Garančovská, L.] (2009). Vymedzenie chrématoným v onymickom systéme. *Acta Onomastica*, *Ročník 50,* Praha, 88–101.
6. Yakus-Borkowa, E. [Jakus-Borkowa, E.] (2007). *Acta Onomastika. Ročník 48,* Praha, 54–71.

7. Knappova, M. [Knappová, M.] (1995). Proměny hospodářských chrématonym. *Termina 94. Liberec 21–23 června 1994. Konference o odborném stylu a terminologii: sborník příspěvků,* Liberec, 152–157.
8. Kosyl, Ch. [Kosyl C.] (1993). Chrematonimy: Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. *Wspyłczesny język polski* [J. Bartmiński (ed.)], Wroclaw, 440–444.
9. Majtan, M. [Majtan M.] (1989) Klasifikácia chrématonimie. *Chrůmatonima z hlediska teorie a praxe. Sborník z 3. celostátního semináře «Onomastika a škola», Ъstí nad Labem 21.-22.6.1988*, Brno, 7–13.
10. *Slov'yanska Ensticlopesiya [Słowiańska onomastika. Encyklopedia].* (2002). Warszawa: Krakyw: Wyd-wo Naukowe Warszawskie, T. 1–2.
11. Shmilauer, V. [Šmilauer V.] (1976). Tříděni vlastních jmen (teze). *V. zasadnutie Medzinárodnej komisie pre slovanskú onomastiku a V. slovenská onomastická konferencia (Prešov 3. — 7. Mája 1972) / [M. Blicha — M. Majtan (eds.)], Zborník materiálov.* Bratislava, 109–111.
12. Shramek, R. [Šramek, R.] (1999). *Ŭvod do všeobchej onomastiky.* Brno.
13. Harvalyk, M. [Гарвалик М.] (2007). К вопросу о современной ономастической терминологии. *Вопросы ономастики, № 4,* Moscow, 5–13.
14. Karpenko, Yu. [Карпенко Ю. О.] (2008). *Literaturna onomastyka: zbirnyk statei. [Літературна ономастика: збірник статей].*Odesa: Astroprint.
15. *Philological Encyclopedia*. [Філологічна енциклопедія] (2007). Edited by: O. I. Skopnenko, T. V. Tsymbaliuk, Kiiv: Dovira.
16. Podolskaya, N. [Подольская Н. В.] (1988). *Slovar' russkoi onomastichenkoy terminiligii. [Словарь русской ономастической терминологии].* 2nd Ed. Moscow: Nauka.
17. Superanskaya, O. [Суперанская О. В.] (1973). *Obschaya teoriya imeni sobstvennogo. [Общая теория имени собственного].* Moscow: Nauka.
18. Tkachenko, G. [Ткаченко Г. В.] (2012). Anglomovni hrematonimy yak linvokognitivni fenomeny kartiny svitu [Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу]: Thesis. Odesa: Phenix.
19. Torchinskii, M. [Торчинський М. М.] (2008). *Struktura onimnogo prostoru ukrayinskoyi movy: Monograph. [Структура онімного простору української мови: монографія].* Chmel'nitskii: Avist.

ТКАЧЕНКО Ганна Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ПРОБЛЕМАТИКА ХРЕМАТОНІМІВ: ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ПОЯВИ ТЕРМІНА ХРЕМАТОНІМ *І ДІАПАЗОН ХРЕМАТОНІМНОГО ПОЛЯ*

Анотація. *В останній час актуалізувалася проблематика, що пов'язана з вивченням власних назв унікальних предметів — хрематонімів.* ***Предметом*** *нашої розвідки є англійські хрематоніми з позиції їх класифікації та систематизації.* ***Об'єктом*** *— англійська онімна система. В українській ономастичній науці досі не існує загальноприйнятого уявлення про межі хрематонімії. Метою даної статті є аналіз існуючих у лінгвістиці визначень терміна* ***хрематонім****, зіставлення їх, уніфікація та стандартизація, виокремлення розрядів і класів хрематонімів, а також спроба простежити за змінами розрядів від класичного до сучасного стану. Наукова актуальність даної роботи полягає у новому ракурсному вивченні проблеми* ***хрематонімії****. В статті пропоновано визначення терміна* ***хрематонім*** *та відтворена класифікація розрядів хрематонімів.*

Ключові слова: *онім, хрематонім, хрематонімія.*

ТКАЧЕНКО Анна Владимировна
кандидат филологических наук,
доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ПРОБЛЕМАТИКА ХРЕМАТОНИМОВ: ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ПОЯВЛЕНИЯ ТЕРМИНА ХРЕМАТОНИМ *И ДИАПАЗОН ХРЕМАТОНИМНОГО ПОЛЯ*

Аннотация. *В последнее время актуализовалась проблематика, связанная с изучением имён собственных уникальных предметов — хрематонимов.* ***Предметом*** *нашего исследования являются английские хрематонимы с позиции их классификации и систематизации.* ***Объектом*** *— английская онимная система. В украинской ономастической науке все еще не существует общепринятого представления о границах хрематонимии.* ***Целью*** *данной статьи*

является анализ существующих в лингвистике определений термина ***хрематоним,*** *их сопоставление, унификация и стандартизация, выделение отдельных разрядов и классов хрематонимов, а также попытка проследить за изменениями разрядов от классического до современного состояния. Научная актуальность данной работы состоит в новом ракурсном изучении проблемы* ***хрематонимии.*** *В статье предложено определение термина* ***хрематоним*** *и создана классификация разряда хрематонимов.*

Ключевые слова*: оним, хрематоним, хрематономастика.*

УДК 81'373.21

ШОЛЯ Іванна Станіславівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ, вул. Погранична, 9, с. Ботфалва, Ужгородський р-н, Закарпатська обл. 894020, Україна; тел.: (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9701–3523;
DOI: https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195033

ДИНАМІКА ЧАСТОТНОГО ДЕСЯТКА ЖІНОЧИХ ІМЕН УЖГОРОДА ВПРОДОВЖ XX СТОЛІТТЯ

Анотація. *У статті досліджуються жіночі особові імена ужгородців протягом XX століття. Серед 38 онімів, що функціонували у першому десятку іменника́ в різні періоди, виділено 10 найстійкіших, які за кількістю носіїв утворюють частотний десяток жіночих імен Ужгорода впродовж досліджуваного періоду. Названо причини, що впливали на оновлення і розширення асортименту найуживаніших імен.* ***Метою*** *статті є аналіз динаміки найуживаніших жіночих імен Ужгорода.* ***Об'єктом*** *дослідження є власні особові жіночі імена, що функціонували у першому десятку впродовж 100 років.* ***Предмет*** *дослідження — їхня динаміка протягом століття. При дослідженні використано* ***методику*** *хронологічних зрізів, запропоновану В. Д. Бондалетовим.* ***Сумуючи*** *вищезазначене, можемо відмітити, що серед найуживаніших жіночих імен Ужгорода впродовж досліджуваного періоду найчастіше на першому місці перебувало всього два імені: Наталія і Марія.* ***Практична цінність*** *дослідження полягає в тому, що наведений матеріал може бути використаний при укладанні повного словника особових імен українців, їх*

© Шоля І. С., 2019

можна застосувати в практиці найменування, а також — при підготовці лекційних курсів з української ономастики. ***У результаті*** *розвідки було встановлено, що частотний десяток найуживаніших жіночих імен обслуговує 37 % (3130) новонароджених, що становить 1,5 % від загальної кількості онімів жіночого іменника́ ужгородців XX ст.*

Ключові слова: *іменни́к, найуживаніші імена, частотний десяток, хронологічний зріз, статистична група, трансформація.*

ВСТУП

Питання складу, динаміки, популярності, асортименту власних особових імен цікавлять багатьох дослідників у різних регіонах України. На сьогоднішній день вже відомі фундаментальні праці, де описуються склад і динаміка, подається якісний і кількісний аналіз іменників окремих регіонів та міст: Донеччини — Т. В. Буга (Buga, 2010), Г. В. Кравченко (Kravchenko, 2000); Одещини — Ю. О. Карпенко (Karpenko, 2007), О. Ю. Касім (Kasim, 1995), О. Ю. Медведєва (Medvedieva, 2001); Луцька — І. Д. Скорук (Skoruk, 1999); Тернополя — Н. О. Свистун (Svystun, 2006); Кіровограда — О. В. Чорноус (Chornous, 2009).

Наступну розвідку присвячено дослідженню частотного десятка жіночих імен ужгородців упродовж XX ст. **Мета** нашої статті — дослідити склад та динаміку найуживаніших жіночих імен жителів Ужгорода у XX ст. **Об'єктом** дослідження є власні особові жіночі імена, що функціонували у першому десятку впродовж 100 років. **Предмет** дослідження — їхня динаміка.

МЕТОДОЛОГІЯ

Відповідно до мети дослідження було використано **методику** хронологічних зрізів, запропоновану В. Д. Бондалетовим (Bondaletov,1983, с. 72), за якою визначений період розподілено на 9: I–1900–1920 рр., II–1925–1935 рр., III–1940–1945 рр., IV–1950–1955 рр.,V–1960–1965 рр., VI–1970–1975 рр., VII–1980–1985 рр., VIII–1990–1995 рр. і IX–2000 рік.

ЗДОБУТКИ

У результаті дослідження було встановлено, що до активу жіночого іменника́ ужгородців у XX ст. потрапило 38 онімів, що на 23,7 % більше за актив чоловічого іменника́ (29 онімів). Аналогічно до чоловічого, склад найуживаніших імен та їхній ранговий номер змінюється залежно від популярності. Серед них вирізняються найстійкіші, які

мають найбільшу кількість носіїв і функціонують безперервно протягом ста років, найчастіше в групі найуживаніших. До таких належать оніми: *Анна/Ганна, Вероніка, Єлизавета, Ірина, Катерина, Людмила, Маріанна, Марія, Олена, Ольга.* На відміну від чоловічого іменника́ у жіночому немає імен, які б в усіх дев'яти хронологічних зрізах мали статус найуживаніших. Оніми *Анна/Ганна, Ірина, Олена* у цій групі зафіксовані у восьми зрізах; *Марія* — у семи (I–VI, VIII); у шести — *Катерина* (III–V, VII–IX) і *Ольга* (II, IV–V, VII–IX); *Єлизавета* знаходиться серед найуживаніших у чотирьох зрізах — з I по IV; *Людмила* — у IV та VII; *Вероніка* тільки у першому зрізі, *Маріанна* — у VI (таблиця 1).

Таблиця 1

Імена, що перебували у першому десятку в різні періоди

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
1.	*Angela-Ibolya-Livia*	10	–	–	–	–	–	–	–	–
2.	*Аліна*	–	–	–	–	–	м	м	ш	9
3.	*Анастасія*	–	м	–	–	–	–	м	ш	1
4.	*Анжеліка*	–	м	–	м	м	7	м	м	–
5.	*Анна/Ганна*	1	3	7	10	10	ш	9	7	8
6.	*Вероніка*	8	ш	ш	м	м	м	ш	ш	ш
7.	*Вікторія*	м	м	м	–	ш	3	3	2	5
8.	*Діана*	–	–	–	м	м	ш	8	ш	6
9.	*Etel/Etelka*	6	ш	ш	м	м	м	м	м	–
10.	*Єва*	ш	8	3	3	ш	ш	м	м	–
11.	*Єлизавета/Erzsebet/Alžbeta*	2	5	2	9	ш	ш	м	м	м
12.	*Йолана/Yolán*	10	ш	ш	м	м	м	–	м	–
13.	*Ірина/Irйna*	5	10	9	5	7	9	6	9	ш
14.	*Карина*	–	–	–	–	м	–	м	м	7
15.	*Катерина*	ш	ш	8	6	8	ш	7	6	8
16.	*Клара*	ш	ш	8	ш	ш	м	м	м	м
17.	*Кристина/Христина*	–	–	м	–	м	ш	ш	4	3
18.	*Людмила*	м	м	м	4	ш	ш	9	ш	м
19.	*Магдалина/Magdolna*	8	4	6	ш	ш	м	–	м	–
20.	*Маргарита/Margit*	4	9	9	ш	м	ш	м	м	–

Закінчення табл. 1

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
21.	*Марина*	–	–	–	–		ш	10	ш	ш
22.	*Маріанна*	м	м	м	м	ш	10	ш	м	м
23.	*Марія*	2	1	1	1	3	8	ш	10	ш
24.	*Марта*	м	ш	10	ш	ш	м	м	м	–
25.	*Halva*	7	–	–	–	–	–	–	–	–
26.	*Наталія*	–	м	–	2	1	1	1	1	ш
27.	*Ніколетта*	–	–	–	–	–	–	м	ш	10
28.	*Оксана*	–	–	–	м	4	4	5	ш	м
29.	*Олександра*	–	–	–	–	м	м	ш	ш	2
30.	*Олена/Ilona/Helena*	3	2	5	7	5	2	4	8	ш
31.	*Ольга*	ш	7	ш	8	9	ш	4	5	10
32.	*Роза/Rozália/Rúžena*	7	ш	ш	м	м	м	м	–	–
33.	*Світлана*	–	–	м	8	6	5	5	ш	м
34.	*Терезія*	9	ш	м	м	м	м	м	м	–
35.	*Тетяна*	м	–	–	3	2	6	2	3	7
36.	*Юдіта/Yudita*	м	6	4	ш	ш	м	м	м	–
37.	*Юліанна/Yulianna*	7	–	м	–	–	–	м	ш	ш
38.	*Юлія*	м	–	–	ш	м	ш	ш	ш	4

м — маловживані імена
ш — широковживані імена

Не всі з перерахованих імен протягом століття входять до десятка найуживаніших. Оніми *Вероніка* (80), *Людмила* (144) і *Маріанна* (71) за загальною кількістю носіїв перемістилися в групу широковживаних. Натомість серед лідерів першу, четверту й шосту позицію займають імена, кількість носіїв яких, відповідно й популярність, швидкими темпами зростає тільки з другої половини XX ст. Зокрема, на першій позиції в рейтингу найпопулярніших опинилося ім'я *Наталія*, хоч у I та III хронологічних зрізах воно не мало фіксацій, а в II — увійшло до складу маловживаних імен. Динаміка його популярності розпочинається вже з IV зрізу (1950 роки), де воно займає другу позицію, а з V по VIII — першу. Отож, за шість зрізів кількість носіїв оніма *Наталія* зросло до 418, що надало йому можливість очолити десяток лідерів.

Четверту позицію посіло ім'я *Тетяна* (329 носіїв). З IV до IX зрізу воно перебувало в групі найуживаніших на 2, 3, 6 і 7 позиціях.

З 1960-х років зростає популярність імені *Вікторія*, яке впродовж VI–IX зрізів належало до найуживаніших. Воно обслуговує 289 носіїв і займає шосте місце у групі лідерів.

Вісім із 38 онімів переходили з інших статистичних груп і перебували в першому десятку протягом чотирьох, трьох чи двох хронологічних зрізів: *Світлана* (IV, V, VI, VII зрізи), *Єва* (II, III, IV зрізи), *Магдалина* (I, II, III), *Маргарита* (I, II, III), *Оксана* (V, VI, VII); *Діана* (VII, IX зрізи), *Кристина/Христина* (VIII, IX), *Юдіта* (II, III).

15 онімів зафіксовані в лідерах тільки в одному з дев'яти хронологічних зрізів, а решту досліджуваного періоду не функціонували зовсім чи перебували в статистичній групі широковживаних і маловживаних імен: *Аліна* (IX зріз), *Анастасія* (IX), *Анжеліка* (VI), *Etel/Etelka* (I), *Йолана* (I), *Карина* (IX), *Клара* (III), *Марина* (VII), *Марта* (III), *Ніколетта* (IX), *Олександра* (IX), *Роза* (I), *Терезія* (I), *Юліанна* (I), *Юлія* (IX). Два оніми взагалі вийшли з іменного репертуару: *Angela-Ibolya-Livia* (I), *Halva* (I).

Отже, за кількістю носіїв до першого десятка 1900–2000 років зараховуємо 10 жіночих онімів: *Наталія* (418), *Олена* (408), *Марія* (388), *Тетяна* (329), *Анна/Ганна* (328), *Вікторія* (289), *Ірина* (268), *Ольга* (260), *Катерина* (241), *Єлизавета* (201). Вони обслуговують 3130 (37 %) новонароджених дівчат.

Оновлення й розширення асортименту найуживаніших жіночих імен відбувається шляхом поповнення новими та, аналогічно до чоловічого, за рахунок трансформації цих імен на угорський, словацький, чеський, російський лад (Sholia, 2017, с. 263). Наприклад, одне з найпопулярніших імен *Єлизавета* протягом століття зафіксоване як угорське *Erzsebet* у I хронологічному зрізі, як *Alžbeta* і *Elizabetta* у II зрізі, як транслітерований українськими літерами угорський варіант *Ержебет/Ержібет* у III хронологічному зрізі, як *Єлизавета* й *Алжбета* в VI зрізі. Указана трансформація торкнулася й інших жіночих імен. У таблиці 2 подані популярні імена, які протягом століття зазнали таких змін.

Протягом XX ст. актив жіночого іменника́ постійно оновлюється. У статистичну групу найуживаніших імен із кожним десятиліттям по-

трапляє від 3 до 5 нових антропонімів. Також спостерігаються значні переміщення онімів усередині статистичних груп упродовж всього досліджуваного періоду.

Таблиця 2

Трансформація найуживаніших жіночих імен Ужгорода в хронологічних зрізах

Найуживаніші особові імена	I зріз	II зріз	III зріз	IV–IX зрізи
Олена	*Ilona, Helena, Helen*	*Helena, Elena, Ilona*	*Ілона, Гелена, Єлена,*	*Єлена, Олена*
Марія	*Maria, Mari, Myria,*	*Marie,Maria*	*Марія*	*Марія*
Анна/Ганна	*Anna, Hanka, Hana,*	*Anna,Hana, Hanna, Anežka*	*Анна*	*Анна/Ганна*
Ірина	*Iren, Irŭna*	*Irena, Irene,*	*Ірен, Ірина*	*Ира, Ірина*
Катерина	*Katalin*	*Katerina, Katařina, Ikaterina, Katalina*	*Каталін, Катерина*	*Каталін, Екатерина, Катерина*
Єлизавета	*Erzsebet*	*Algběta, Algbeta, Alisbetta, Alizabetta, Alizbeta, Alzbeta, Alžbeta, Elizabetta*	*Ержебет, Ержібет, Елізавета*	*Елизавета, Єлизавета*
Маргарита	*Margit, Morgit*	*Marketa, Marhita*	*Маргіт, Моргіт*	*Маргарита, Маргарета*
Магдалина	*Magdolna, Magdolina, Magda*	*Magdalena, Magda, Magdalina, Magdalona, Magdolona*	*Магдолна, Магдалена, Магдалина*	*Магдалина, Магдалена*

До групи найуживаніших жіночих імен I хронологічного зрізу потрапила найбільша кількість онімів — 15, що пояснюється розташуванням на певних позиція імен з однаковою кількістю фіксацій: *Anna/Hanka* (100), *Erzsebet* (86), *Maria/Myria* (86), *Ilona/Helena* (81), *Margit/Morgit* (71), *Iren/ Irŭna* (43), *Etel/Etelka* (30), *Halva* (29), *Roza/ Ryzsi* (29), *Yulianna/Julianna* (29), *Magdolna/Magdolina* (25), *Veronika* (25), *Terezia* (21), *Yolán/Iolan* (20), потрійне — *Angela-Ibolya-Livia* (20).

Вони обслуговують 695 (58,6 %) новонароджених дівчаток у цей період. Лідером I зрізу є онім *Anna*.

У наборі найуживаніших жіночих імен II хронологічного зрізу відбулися суттєві зміни. По-перше, чеські та словацькі імена повністю витіснили угорські. Наприклад угорське *Erzsübet* набуває чеського оформлення *Algběta, Algbeta, Alisbetta, Alizabetta, Alizbeta, Alzbeta, Alžbeta, Elizabetta; Margit* фіксується як чеське *Markůta; Magdolna* як *Magdalena, Magda, Magdalina, Magdalona, Magdolona; Roza як Ruzena, Růžena*. Кількість найуживаніших імен II хронологічного зрізу зменшилася до 10 онімів. Із десятка лідерів вибули імена *Etel/Etelka, Halva, Roza/Ryzsi, Yulianna/Julianna, Veronika, Terezia, Yolán/Iolan* і потрійне — *Angela Ibolya Livia*. Натомість активно заявили про себе оніми *Iudita/Yudita/Edita* (27), *Olga* (26), *Eva* (22). Імена-лідери цього періоду обслуговують 331 (44,9 %) носіїв і розташовані у такій послідовності: *Marie/Maria* (53), *Helena/Elena* (49), *Anna/Hanna/Anežka* (45), *Magdalena* (38), *Algběta/Alžbeta/Elizabetta* (32), *Iudita/Edita* (27), *Olga* (26), *Eva* (22), *Marketa/Marhita* (20), *Irena/Irene/Irinka* (19).

У III зрізі переважно функціонують імена, трансформовані на угорський лад, оскільки з 1938 р. Ужгород знову перебував під владою Угорщини. У групі найуживаніших зафіксовано 12 онімів, що обслуговують 219 (48 %) носіїв. Актив групи оновився на 25 % за рахунок імен, що перемістилися із широковживаних: *Клара, Катерина/Каталіна, Марта*. Склад частотного десятка виглядає так: *Марія (46), Ержебет/Ержібет/Елізавета* (28), *Єва/Ева* (27), *Юдіт/Юдіта/Едіт* (21), *Ілона/Гелена/Елена* (20), *Магдолна/Магдалена/ Магдалина* (14), *Анна* (13), *Клара* (12), *Каталін/Катерина* (12), *Маргіт/ Моргіт* (9), *Ірен/Ірина* (9), *Марта* (8).

У другій половині XX ст. з IV хронологічного зрізу оновлення складу імен першої статистичної групи проходить ще активніше. Це відбувається за рахунок антропонімів, які в першій половині XX ст. перебували в групі рідковживаних чи зовсім не зафіксовані в архівних джерелах. Вони з'явилися тільки з другої половини XX ст. як результат історичних подій — возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною та відповідних демографічних змін: *Анжеліка, Анастасія, Вікторія, Діана, Наталія, Карина, Людмила, Марина, Маріанна, Ніколетта, Оксана, Олександра, Світлана, Тетяна, Христина*. Їм поступаються і поступово виходять з ужитку імена: *Етелка, Єлизавета, Ілона, Йолана, Юдіта, Магдалина, Маргарита, Роза, Терезія*.

Склад найуживаніших імен IV хронологічного зрізу оновлений на 33,3 %. Через посилення русифікаторської політики на Закарпатті в 1950 р. відомості про народження в актових книгах зафіксовані російською мовою. Десяток лідерів утворюють такі імена: *Мария* (71), *Наталья/Наташа* (49), *Татьяна/Таня* (39), *Ева* (39), *Людмила* (35), *Ира/Ирина* (33), *Каталін/Екатерина/Катерина* (30), *Елена/Олена* (29), *Ольга* (28), *Светлана* (28), *Елизавета* (25), *Анна* (23).

У V хронологічному зрізі до найуживаніших долучається онім *Оксана*, як варіант імені *Олена* з'являється антропонім *Альона*. Перший десяток імен цього періоду обслуговує 397 (49 %) носіїв. З 1960 р. абсолютним лідером за кількістю носіїв є онім *Наталія*. Тільки у 2000 р. він поступається місцем імені *Анастасія*. Отже, склад активу V хронологічного зрізу такий: *Наталія* (65), *Тетяна* (48), *Марія* (43), *Оксана* (40), *Олена* (39), *Світлана* (38), *Ірина* (35), *Катерина* (32), *Ольга* (30), *Анна/Ганна* (27).

VI хронологічний зріз поповнили нові імена *Анжеліка* та *Маріанна*. До найуживаніших імен належить: *Наталія* (81), *Олена* (62), *Вікторія* (58), *Оксана* (50), *Світлана* (48), *Тетяна* (42), *Анжеліка* (33), *Марія* (27), *Ірина* (25), *Маріанна* (23).

До лідерів VII хронологічного зрізу долучилися імена *Діана* та *Марина*. Оскільки оніми *Олен*а та *Ольга, Світлана* та *Оксана, Анна* та *Людмила* мають однакову кількість носіїв, до найуживаніших імен цього зрізу потрапило 13 онімів: *Наталія* (123), *Тетяна* (99), *Вікторія* (97), *Олена* (73), *Ольга* (73), *Світлана* (57), *Оксана* (57), *Ірина* (51), *Катерина* (47), *Діана* (35), *Анна* (34), *Людмила* (34), *Марина* (29).

До частотного десятка VIII хронологічного зрізу входить 10 імен, які обслуговують 39,7 % (627) носіїв: *Наталія* (90), *Вікторія* (85), *Тетяна* (82), *Христина* (73), *Ольга* (60), *Катерина* (59), *Анна* (52), *Олена* (47), *Ірина* (44), *Марія* (35). Його оновлення відбулося за рахунок оніма *Христина*, який з 1970-х років потрапив до групи широковживаних і в наступних зрізах входить до активу імен.

Частотний десяток останнього, IX хронологічного зрізу, поповнили шість онімів, оновивши його на 46,2 %. Це відбулося за рахунок імен, які в попередніх зрізах зафіксовані в групі маловживаних, а з 1990-х років їхня популярність дозволила їм переміститися до групи широковживаних — *Анастасія, Юлія* та імена, що з'явилися в ужитку з другої половини XX ст. — *Аліна* (з VI зрізу)*, Каріна* (з V)*, Олександра*

(з V), *Ніколетта* (з VII). У 2000 р. 13 найуживаніших імен обслуговує 288 (41 %) носіїв: *Анастасія* (52), *Олександра* (31), *Крістіна/Христина* (28), *Юлія* (26), *Вікторія* (24), *Діана* (18), *Каріна* та *Тетяна* (17), *Анна* та *Катерина* (16), *Аліна* (15), *Ніколетта* і *Ольга* (14).

ВИСНОВКИ

Отже, серед найуживаніших жіночих імен найчастіше на першому місці перебував онім *Наталія* — чотири рази, з V по VIII зріз (1960–1995 рр.). Онім *Марія* очолював групу лідерів у трьох зрізах поспіль — з II по IV (1925–1955 рр.). По одному разу найактивнішими виявилися оніми *Анастасія* — у IX (2000 р.) зрізі та *Анна/Гана* — у першому (1900–1920 рр.). Друге місце в різних хронологічних зрізах двічі посідають три оніми: *Єлизавета* (I, III зрізи), *Олена* (II, VI), *Тетяна* (V, VII); по одному разу оніми: *Вікторія* (VIII), *Марія* (I), *Наталія* (IV). Третю позиція найчастіше обіймали оніми *Вікторія* (VI, VII), *Єва* (III, IV), *Тетяна* (IV, VIII), *Крістіна/Христина* (IX), *Марія* (V), *Олена* (I).

Частотний десяток найуживаніших жіночих імен обслуговує 37 % (3130) новонароджених, що становить 1,5 % від загальної кількості онімів жіночого іменника́ ужгородців XX ст.

Подальшим напрямом нашої розвідки є дослідження широковживаних жіночих особових імен Ужгорода протягом XX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондалетов В. Д. Русская ономастика: [учеб. пособие] / В. Д. Бандолетов. — М.: Просвещение, 1983. — 224 с.
2. Буга Т. В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX — початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. В. Буга; Донец. нац. н-т. — Донецьк, 2010. — 20 с.
3. Карпенко Ю. Динаміка українських особових імен / Ю. Карпенко // Науковий вісник Чернівецького університету — Чернівці, 2007. — Вип. 356–359. Слов'янська філологія. — С. 285–289.
4. Касим Е. Ю. Именник украинского населения Одещины со второй половины XIX по 80-е гг. XX в. : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 — украинский язык / Е. Ю. Касим. — Одесса, 1995. — 208 с.
5. Кравченко Г. В. Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-і роки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 — українська мова / Г. В. Кравченко. — Донецьк, 2000. — 325 с.
6. Медведєва О. Ю. Динаміка особових імен мешканців українського Придунав'я : на матеріалі Кілійського та Болградського районів Одеської

області : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 — українська мова / О. Ю. Медведєва. — Ізмаїл, 2001. — 213 с.
7. Свистун Н О. Динаміка антропонімікону м. Тернопіль XIX–XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 — українська мова / Н. О. Свистун. — Чернівці, 2006. — 197 с.
8. Скорук І Д. Динаміка антропонімікону м. Луцька в XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 — українська мова / І. Д. Скорук. — К., 1999. — 180 с.
9. Чорноус О. В. Динаміка найуживаніших жіночих імен м. Кіровограда у XX столітті // Наук. записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. — Вип. 2 (17) 2007. 1 (18) 2008. — С. 226–235.
10. Шоля І. С. Динаміка частотного десятка чоловічих імен Ужгорода впродовж XX століття // Записки з ономастики. Збір. наук. праць. — Одеса, 2017. — Вип. 20. — С 261–272.

REFERENCES

Bondaletov, V. D. (1983). The Russian Onomastics: Textbook. Moscow, 224 p.

Buga, T. V. (2010) The Dynamics of Personal Names in Central Donetsk Region (late 19th century — early 20th century): thesis to earn a degree of the Candidate of Philological Sciences, 20 p.

Karpenko, Ju. (2007). The Dynamics of Ukrainian Personal Names (Chernivtsi University Scientific Digest): Chernivtsi, Issue 356–359, Slavic Philology — pp. 285–289.

Kasim, E. Ju. (1995) The Name Vocabulary of Ukrainian Population In Odessa Region From The Latter Half of the 19th Century to the 1980s; dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Odessa, 20 p.

Kravchenko, G. V. (2000). The Dynamics of Ukrainian Name Vocabulary of Donetsk City from the 1890-s to the 1990s: dissertation, the Candidate of Philological Sciences: Donetsk, 325 p.

Medvedieva, O. Ju. (2001). The Dynamics of Personal Names of Ukrainians Near the Danube Region: Based on the Data from Kiliya and Bolhrad Regions of Odessa Region: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, 213 p.

Svystun, N. O. (2006). The Dynamics of Anthroponymicon of Ternopil in the 19–20th Centuries: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Chernivtsi, 197 p.

Skoruk, I. D. (1999). The Dynamics of Anthroponymicon of Lutsk in the 20th Century: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Kiev, 180 p.

Chornous, O. V. (2009). The Dynamics of the most commonly Female Personal Names in Kirovohrad in the 20th Century: Science. notes from the Ternopil National Pedagogical University, pp. 229–239.

Sholia, I. S.(2017). Dynamics of the frequency of ten male names of Uzhgorod during the 20th: The Onomastic Notes. The Scientific Collective Works, Odessa, 2017. pp. 261–272.

ШОЛЯ Иванна Станиславовна
кандидат филологических наук, доцент кафедры естественно-гуманитарных и информационных дисциплин Ужгородского торгово-экономического института КНТЭУ,
ул. Пограничная, 9, с. Ботфалва, Ужгородский р-н, Закарпатская обл., 894020, Украина; тел.: (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9701–3523

ДИНАМИКА ЧАСТОТНОГО ДЕСЯТКА ЖЕНСКИХ ИМЕН УЖГОРОДА НА ПРОТЯЖЕНИИ XX ВЕКА

Аннотация. *В статье исследуются женские личные имена ужгородцев в течении XX века. Среди 38 онимов, которые функционировали в первом десятке в разные периоды, выделено 10 устойчивых, которые по количеству носителей образуют частотный десяток женских имен Ужгорода в течение исследуемого периода. Указываются причини, которые влияли на обновление и расширение ассортимента наиболее употребляемых имен.* ***Целью*** *статьи является анализ наиболее употребляемых женских имен Ужгорода****. Объектом*** *исследования являются собственные личные женские имена, которые функционировали в первом десятке на протяжении 100 лет.* ***Предмет*** *исследования — их динамика в течение столетия. При исследовании используем* ***методику*** *хронологических срезов, предложенную В. Д. Бондалетовым.* ***Суммируя*** *вышесказанное, можем отметить, что среди наиболее употребляемых женских имен города Ужгорода в течении исследуемого периода чаще всего на первом месте находилось всего два имени: Наталия и Мария.* ***Практическая ценность*** *исследования состоит в том, что приведенные материалы могут быть использованы при составлении полного словаря имен украинцев, их можно применить в практике наименования, а также — при подготовке лекционных курсов по украинской ономастике.* ***В результате*** *исследования было установлено, что частотный десяток наиболее употребительных женских имен обслуживает 37 % (3130) новорожденных, что составляет 1,5 % общего количества онимов женского именникá ужгородцев XX ст.*

Ключевые слова: *именни́к, наиболее употребительные имена, частотный десяток, хронологический срез, статистическая группа, трансформация.*

Ivanna St. Sholia
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of natural and humanitarian and information disciplines Uzhgorod Trade and Economic Institute of KNTEU, 9 Pohranychna St., Botfalva, Uzhgorod Region, Transcarpathia, 894020, Ukraine; tel.: (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–9701–3523

DYNAMICS OF THE FREQUENCY OF TEN FEMALE NAMES OF UZHGOROD DURING THE 20TH CENTURY

Summary *The article explores the female personal names of Uzhgorod citizens during the twentieth century. Of the 38 onymies that functioned in the first ten of the onomasticon in different periods, the ten most stable ones are identified, which, according to the number of carriers, form the frequency of a dozen female names of Uzhgorod during the studied period. The reasons that influenced the renewal and expansion of the range of the most commonly used names are indicated. The* ***purpose*** *of the article is to analyze the dynamics of the most commonly used female names in Uzhgorod. The* ***object*** *of the study is personal female names, which functioned in the first top ten for 100 years. The* ***subject*** *of the study is their dynamics throughout the century. In the study, we apply the* ***method*** *of chronological sections offered by V. D. Bondaletov.* ***Summing up,*** *we can note that among the most commonly used female names of the city of Uzhgorod during the period under study, there were only two names in the first place: Natalia and Mary. The* ***practical value*** *of the study is that the given material can be used during the compilation of the complete vocabulary of personal names of Ukrainians, they can be applied in the naming practice, as well as in the preparation of lecture courses on Ukrainian onomastics.* ***As a result*** *of the research, it was found that top-10 of the most commonly used female names covers 37 % (3130) newborns, which is 1.5 % of the total number of onymens of the female name vocabulary of Uzhgorod citizens of the 20th century.*

Key words*: name vocabulary, most commonly used names, ten most commonly used, chronological sections, statistical group, transformation.*

НАШІ АВТОРИ

АЛЕКСЄЄВА НАТАЛЯ МИХАЙЛІВНА — аспірант кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

БІЛА ЄВГЕНІЯ СЕРГІЇВНА — викладач кафедри англійської мови № 2 Національного університету «Одеська морська академія»

ВАСИЛЬЄВА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ВАЛІГУРА ОЛЬГА РОМАНІВНА — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри східної філології Київського національного лінгвістичного університету

ГОЛУБЕНКО ЛІДІЯ МИКОЛАЇВНА — кандидат філологічних наук, професор, декан факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ГОРБАНЬ ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ДОЛБІНА КАРІНЕ ДАВИДІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ІВАНОВА ВАНЯ АНГЕЛОВА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри навчання з математики, інформатики та інформаційних технологій Пловдівського університету «Паїсії Хілендарські» (м. Пловдів, Болгарія)

КАРПЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

КОЗЛОВСЬКА ДАР'Я ВАЛЕРІЇВНА — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови філологічного факультету Донецького національного університету імені В. Стуса

НАСАКІНА СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА — кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української та іноземних мов Одеського державного аграрного університету

НЕКЛЕСОВА ВАЛЕРІЯ ЮРІЇВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ОХРІМЕНКО ВІТАЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ — кандидат філологічних наук, доцент кафедри корейської філології Київського національного лінгвістичного університету

ПЕТКОВА ГЕРГАНА АТАНАСОВА — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мови та спеціального навчання Медичного університету (м. Пловдів, Болгарія)

ПОЛЯНІЧКО ОЛЕСЯ ДМИТРІВНА — кандидат філологічних наук, викладач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання «ПНПУ імені К. Д. Ушинського»

ТКАЧЕНКО ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ХРУСТИК НАДІЯ МИХАЙЛІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ШОЛЯ ІВАННА СТАНІСЛАВІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Карпенко Олена Юріївна
Електронна пошта: elena_karpenko@ukr.net
Адреса: 65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб.131, 132,
кафедра граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Збірник розміщується на сайті електронних видань бібліотеки імені Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zzo, на сайті Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в електронному архіві-репозитарії: http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/1779, на сайті www.zzo.onu.edu.ua

ЗМІСТ

Алексєєва Н. М.
Буття англомовних гіппонімів у ментальному лексиконі 5

Біла Є. С.
Структура англомовного ароматонімічного субфрейму 18

Валігура О. Р., Охріменко В. О.
Специфіка сучасних досліджень ономатопеїчної лексики 31

Горбань В. В., Хрустик Н. М.
Два ювілеї 43

Долбіна К. Д., Ткаченко Г. В.
Сакральний складник індивідуального зоонімічного фрейму 58

Карпенко О. Ю., Голубенко Л. М., Васильєва О. О.
Структурна типологія англомовних бібліонімів 67

Козловська Д. В.
Стилетвірні особливості антропоетонімів у текстах романів Лариси Денисенко «Кавовий присмак кориці» та «Сарабанда банди Сари» 78

Насакіна С. В.
Структура та семантика прагматонімів у рекламних текстах ветеринарних препаратів 90

Неклесова В. Ю.
Зворотний онімний асоціативний словник (на матеріалі вільного асоціативного онімного експерименту з іспаномовними респондентами) 98

Petkova G., Ivanova V.
Personal names in Russian, Ukrainian, and Belarusian anthroponymic systems, derived from a Latin name that denotes a plant 108

Полянічко О. Д.
Екзотичність космопоетонімів в англомовній науково-фантастичній прозі 114

Tkachenko A.
Historical principles of the term *chrematonym* genesis and the borders of the chrematonymic field 128

Шоля І. С.
Динаміка частотного десятка жіночих імен Ужгорода впродовж XX століття 137

Наші автори 143

Контактна інформація 145

Рекомендовано до друку вченою радою факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова *(протокол № 4 від 17.12.2019 р.)*

«Записки з ономастики» внесено до переліку № 4 наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата філологічних наук: Постанова Президії ВАК України № 2–02/2 від 9.02.2000 // Бюлетень ВАК України. — 2000. — № 2. — С. 74; Постанова ВАК України № 1–05/3 від 14.04.2010. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2016 № 820

Збірник зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України 05.07.2004 р. Свідоцтво: серія КВ № 8934

Українською, російською, болгарською, англійською, польською, чеською мовами

Відповідальний за випуск
О. Ю. Карпенко

Тираж 100 прим. Зам. № 148 (142).

Адреса редакційної колегії:
65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб. 131, 132,
кафедра граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Телефон: +38(048) 776-11-15
E-mail: elena_karpenko@ukr.net

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net
www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

ISSN 2410–3373. Записки з ономастики. 2019. Вип. 22. 1–156.